

FILIP K. DIK

GALAKTIČKI
ISCELITELJ
KERAMIKE

1.

Pre njega je njegov otac bio iscelitelj keramike, pa je tako i on lečio ćupove. Zapravo, sve keramičke proizvode zaostale iz Starih dana, predratnih, u kojima nije sve uvek pravljeno od plastike. Keramički ćup, divna stvar; svaki takav, njegovim rukama izlečen, postajao mu je drag, i on ga nikada nije zaboravljao. Taj oblik, tekstura, glazura, ostajali su zanavek s njim.

Međutim, njegov rad, njegove usluge, nisu bili potrebni prekično nikome. Premalen je bio broj sačuvanih keramičkih proizvoda, a sadašnji vlasnici dobro su pazili da se ništa ne razbije.

Ja sam Džo Fernrajt, reče on sebi. Ja sam najbolji iscelitelj ćupova na Zemlji. Ja, Džo Fernrajt, nisam kao drugi ljudi.

Svud po njegovoj kancelariji ležale su gomile kockastih metalnih posuda nalik na sanduk ili škrinju - praznih. Bili su to kontejneri od čelika, predviđeni da se u njima vrati izlečeni grnčarski proizvod. Ali na mestu za novopristigle - ništa. Već sedam meseci njegov radionički sto bio je prazan.

Tokom tih meseci pomišljao je na mnoge stvari. Pomišljao je da bi trebalo da digne ruke od ovog posla i potraži neki drugi - bilo kakav, samo da se skine sa državnih jaslja za ratne veterane. Pomišljao je: ne radim ja dovoljno dobro; nemam gotovo nijednog klijenta zato što oni šalju svoje polomljene vaze i drugu keramiku nekim drugim firmama na popravku. Pomišljao je na samoubistvo. Jednom je pomislio da učini neki ogroman zločin, da ubije nekog visokog funkcionera Miroljubivog ujedinjenog svetskog senata. Ali kakva bi korist bila od toga? A osim toga, život nije bio baš sasvim bezvredan, jer u njemu je bar jedna dobra stvar ostajala, iako mu je sve drugo izmicalo ili ga ignorisalo. Igra, ona jedna, prava.

Na krovu svoje zgrade sa stanovima za izdavanje, Džo Fernrajt je čekao, sa kofom za ručak u ruci, da naiđe brzi hover-dirizabl. Hladni jutarnji vazduh štipkao ga je i pipkao, a on je zbog toga drhturio. Sa' će, svakog trena će, obaveštavao je sebe. Al' biće pun. Zato neće ni stati, nego će voziti dalje, krcat narodom. Neka, pomisli on, mogu ja i

peške.

Već se navikao na pešačenje. Kao i na svim drugim poljima, Vlada je bedno podbacila i u oblasti javnog prevoza. Neka ih nosi vrag, razmišljao je Džo. Pa, na kraju krajeva, i on sam je deo sveobuhvatnog planetnog aparata Partije, mreže pipaka koji su prodrli u sve i svakog, a onda, jednim grčem ljubavi, stisnuli ceo svet u zagrljaj smrti.

"Ja odustajem", reče čovek pored njega i proprati ovu izjavu nervoznim trzajem obraza, koji su bili mlitavo opušteni, ali izbrijani i naparfimisani. "Klizaću se niz tobogan do ulice i ići ću peške. Hajd', neka ti je sa srećom." Taj čovek se progura kroz gomilu građana koji su čekali hover-prevoz; a gomila se zatvori, kao tečnost, za njim, i on nestade sa vidika.

I ja ću, pomisli Džo. Pođe, i ne samo on nego i još nekoliko nezadovoljnih čekača, ka uglačanom kanalu za suljanje niz građevinu, do ulice.

Na nivou tla, on stade na ispucalu, nepopravljenu pešačku stazu, udahnu duboki, ljutiti dah i zaputi se, prevozom svojih sopstvenih, ličnih nogu, ka severu.

Policijska patrolna kola spustiše se kroz vazduh i zastadoše malo iznad njegove glave. "Sporo ti je to", obavesti ga uniformisani policajac i uperi u njega laserski pištolj 'Valter i Džounz'. "Pešači brže, ili te hapsim."

"Bogom se kunem", reče Džo, "da ću ići brže. Samo mi daj vremena da se zahukćem. Tek sam počeo da hvatam brzinu." Pohitao je, uhvatio korak sa drugim pešacima brzog koraka - sa onima koji su, kao i on, imali tu sreću da imaju nekakvo zaposlenje, da imaju kuda poći u ovo pohabano četvrtičko jutro ranog aprila, godine 2046, u gradu Klivlendu, u Komunalnoj Severnoameričkoj Republici Građana. Ili bar imaju nešto što liči na zaposlenje. mestašce, nadarenost, radno iskustvo i, uskoro, jednog lepog dana, porudžbinu.

Njegova kancelarija/radionica - pregrada, zapravo, u mnogo većoj, zajedničkoj sobi - sadržala je radionički radni sto, alatke, nekoliko hrpa praznih metalnih sanduka i sandučića, maleni kancelarijski radni sto i njegovu prastaru stolicu. Bila je to stolica za ljuljanje, ali

obložena štavljenom kožom, kao fotelja; pripadala je prvo njegovom dedi, kasnije njegovom ocu, a sad je on sedeo u njoj - po ceo dan sedeo, svaki dan sedeo, iz meseca u mesec. Posedovao je on i vazu, jednu jedinu, nisku, a zdepastu, slobodno prelivenu tupo plavom glazurom preko dvaput pečene bele osnove; našao ju je pre nekoliko godina i zaključio da je japanska iz sedamnaestog veka. Nju je voleo. A ona nikad nije bila razbijena, čak ni u vreme rata.

I danas on sede na tu stolicu i oseti kako ona popušta tu i tamo, prilagođava se telu dobro znanom. Poznavala je i stolica njega, koliko i on stolicu; celog života njegovog ona ga je poznavala. Onda ispruži ruku da pritisne dugme koje će dovesti do klizanja i ispadanja jutarnje pošte iz cevi na kancelarijski radni sto - ispruži ruku, ali sačeka. A šta ako nema ničeg? - zapita se. Nikad ničeg i nema. Opet, moglo bi i drugačije da 'ispadne'. To ti je kao kod udarača loptice u bejsbolu: ako već dugo nije ostvario nijedan pogodak, ti kažeš sebi: uskoro će on, vreme mu je. I zaista, on postigne pogodak. Džo pritisnu dugme.

Tri računa kliznuše iz cevi.

A sa njima i paketić - neke brljave, jadne, sive boje - u kome se nalazi novac koji mu vlada poklanja danas, socijalna pomoć njemu. Državni papirni novac, u formi čudnovatih, ukrašeno štampanih i gotovo bezvrednih inflacionih 'markica za razmenu'. Svakog dana, primivši svoj paketić ovih sveže odštampanih kupona, jurio je kao bez duše u GUBS, najbližu Generalnu ustanovu brzog snabdevanja, i tamo navrat-nanos obavljao transakciju: davao sve te papiriće dok još išta vrede, u zamenu za hranu, časopise, pilule, novu košulju - za bilo šta, zapravo, što je opipljivo. Svako je to radio. Svako je i morao: držati vladine papiriće makar i dvadeset četiri časa kod kuće bila bi ekonomska katastrofa, samome sebi naneta; neka vrsta uspelog samoubistva. Kupovna moć tog vladinog novca opadala je približno za po osamdeset procenata svakih dva dana.

Čovek u pregradi do njegove reče: "Da nam bude Predsednik dugovečan i u dobrom zdravlju." Uobičajeni pozdrav.

"Da-da", odgovori Džo refleksno. Druge pregrade, mnogo njih, naslagane na mnogo nivoa. Najednom mu dođe misao: koliko, tačno, ima pregrada u ovoj građevini? Hiljadu? Dve, ili dve i po hiljade? Ovo mogu danas, pomisli on; mogu da istražim to pitanje i

saznam koliko još ovih kubikula ima, pored moje. Po tome ću znati i koliko ljudi ima u zgradi, sa mnom... ali treba to umanjiti za broj onih koji su odsutni zbog bolovanja ili umrli.

Pre toga, međutim, jednu cigaretu. On izvuče paketić duvanskih cigareta - strogo zabranjenih, zbog štetnosti po zdravlje i zbog adiktivne prirode te biljke - i počne činiti pokrete da pripali jednu.

U tom trenutku pogled mu pade, kao i uvek, na senzor za dim, nakačen na 'zid' ispred njega. Jedan dim ako duneš - ode ti deset poskredita, reče on sebi. Zato on vrati cigarete u džep i protrlja čelo, bezobzirnom silovitošću, nastojeći da pronikne u suštinu te žudnje usađene duboko u njega, te potrebe koja ga je nekoliko puta u prošlosti nagnala da prekrši zakon. Za čime ja, zapravo, žudim? - upita on sebe. Za onim za šta je zadovoljenje putem usta samo surogat. Za nečim divovskim, zaključí on; osećao je praiskonsku glad, njen ogromni zev, vilica džinovskih, kao da bi htele prožderati sve ovo oko njega. Smestiti sve što je napolje, unutra.

Tako se on igrao; to je predstavljalo, za njega, Igru.

Pritisnu crveno dugme, podiže slušalicu i sačeka da škriputava, prastara mašinerija dodeli njegovom telefonu izlaznu liniju.

'Cviiiiil', reče telefon, na čijem se ekranu pojaviše neodređene boje i delovi nečega. Izmešani elektronski razgovori učinjeni vidljivim.

Otkuca, po pamćenju, jedan broj. Dvanaest cifara, počinjući sa one tri koje daju vezu sa Moskvom.

"Zove osoblje potkomesara Sekstona Gordona", reče ruskoj telefonistkinji čije ga je lice besno gledalo sa minijaturnog ekrana. "Opet neke igre, a?" upita telefonistkinja.

Džo reče: "Humanoidni dvonožac ne može održavati metaboličke procese samo planktonskim brašnom."

Posle još jednog besnog pogleda puritanskog neodobravanja, telefonistkinja, koja je izgledala kao oficirka, dade vezu sa Gaukom. Džo se suoči sa licem tog minornog aparatčika. Bilo je mršavo i obuzeto dosadom, ali dosada namah nestade, ustupajući mesto zainteresovanosti. "A preslavni vitjaz", svečanim tonom reče Gauk. "Dostoini konovod tolpi byezmozgloi, prestopnaja..."

"Nemoj držati govorancije", prekide ga Džo nestrpljivo. Ali osećao se i zlovoljno. Za njega uobičajeno, da bude ujutro tako 'našrafljen'.

"Prostitje", izvini se Gauk.

"Imaš naslov za mene?" upita Džo, držeći spremnu pisaljku.

"Tokijski prevodni kompa bio je zauzet celo jutro", odgovori Gauk.

"Zato sam provuk'o kroz manji, u Kobeu. U ponečemu je Kobe, kako to reći? - čudnovatije starinski nego Tokio." Zastade da virne u jednu papirnu cedulju; njegova kancelarija bila je, kao i Džoova, samo kubikula, nastala pravougaonim pregrađivanjem neke sale, a unutra je imao samo kancelarijski radni sto, telefon, plastičnu stolicu sa uspravnim naslonom i beležnicu. "Spreman?"

"Spreman", reče Džo. Povuče nasumičnu crticu pisaljkom.

Gauk pročisti grlo i pročita naslov sa cedulje. Njegovim licem širio se napeti osmeh; izraz glatko sliven, kao da je Gauk siguran da sa ovim naslovom pobeđuje. "Poreklom je iz tvog jezika", objasni, poštujući jedno od pravila koja su svi oni, zajednički, uspostavili, cela ta njihova družina razasuta širom mape Zemlje, u svakojakim kancelarijskim ćumezima, na bednim radnim-neradnim mestima, gde nema šta da se preduzme, niti ima ikakve tuge, niti teških problema. Ničeg, osim surovog vakuuma njihovog zajedničkog društvenog života, protiv koga su svi gundali, svako na svoj način, i svi zajedno uspevali da ga zaobiđu, pomoću Igre. "Naslov knjige", nastavi Gauk. "To je jedini ključ koji ću ti dati."

"Dobro poznate?" upita Džo.

Igorišući pitanje, Gauk još jednom pročita sa cedulje. "Neprirodna faca, eh da može inteli."

"In-hteli?" upita Džo.

"Ne. Inteli."

"Neprirodna faca", reče Džo, tonući u misli. "Lažna. Eh, da može, ali ne može. I ti si to dobio kao prevod od kompjutera u Kobeu? Faca je lice", zaključi on. "Hm. Lažno lice. Veštačko. Inteli-gentan bi bio, da može, ali ne može. Veštački lik. Ve-lik. Gen-t-bi." Dočepao se putanje ka rešenju. "Veliki Getsbi, roman, a pisac se zove Frensis Skot Ficdžerald." Baci pisaljku trijumfalno.

"Deset poena za tebe", reče Gauk i zapisa to u tablicu rezultata u svojoj beležnici. "Time si se izjednačio sa Hiršmajerom u Berlinu, i malčice vodiš u odnosu na Smita u Nju-Joorku. Oćeš ponovo?"

Džo reče: "Imam ja jedan." Iz džepa izvuče presavijen list hartije; raširi ga po stolu i pročita: "Muški potomak takođe izlazi iz kreveta." Onda odmeri Gauka pogledom, zagrejan toplinom znanja da je

obezbedio dobru zagonetku - iz onog većeg prevodilačkog računara, u centru Tokija.

"A, to je taj vaš engleski homofon, son - sun, sin i sunce, a oba se izgovaraju 'san'. Dakle Sunce se ponovo rađa", reče Gauk beznaporno. "Deset poena za mene." I odmah to ubeleži.

Džo ljutito reče: "Ding-dongalo ding-donga, kojima?"

"To ti je opet od Kav-pećine Ne-fizike Snega", reče Gauk, sa širokim osmehom. "Za kim zvono zvoni."

"Kav-pećine Ne-fizike Snega?" odjeknu Džo upitano.

"Kav-erne, hemi-je, vej-avice. Erne-sta Hemi-ng-veja."

"Odustajem", reče Džo. Zamor ga je skolio; Gauk je, kao i obično, bio daleko ispred njega u ovoj igri re-translacije, ponovnog prevođenja na prvobitni jezik nečega što je kompjuter više puta prevodio sa jezika na jezik, a oni od toga napravili zagonetku.

"Oš probaš još jedan?" upita Gauk svilen, lica glatko bezizražajnog.

"Još samo jedan", odluči Džo.

"Jesen vodičeve građevine."

"Isuse", reče Džo, u dubokoj, strašljivoj zbunjenosti. Nije mu zazvonilo nijedno zvonce, nijedno. Jesen? Je-si li seo? Koješta, nema romana sa pitanjem 'Jesi li seo?' u naslovu. Građevine? Građa vina? To bi bio alkohol. On se upusti u jednu brzu meditaciju u rimskom, kognitivnom stilu. Rađevine? Nema radova? Opet ništa. To ne vodi nigde. Vodi Čeve? Ko su pa Čevi? Prebaci se na meditaciju u joga-stilu. Vodiči su planinari? "Ne", reče konačno. "Ovaj ne kapiram. Odustajem."

"Tako brzo?" upita Gauk, uzvijajući jednu obrvu.

"Pa ne vredi da sedim ovde ceo dan i rešavam taj jedan."

"Jesen je fall a to je u engleskom i pad. A onaj koji vodi gledaoce do mesta u bioskopu ili pozorištu je usher. Dakle, Pad kuće Ašera, Edgar Alan Po."

Džo zastanja.

"Ti kao stenješ?" upita Gauk. "Zato što nisi pogodio jedan koji je svakako trebalo da pogodiš? Šta, umorio si se, Fernrajte? Zamara te da sediš u tvojoj kockici iz sata u sat, ništa ne radeći, kao i svi mi ostali? Više bi voleo da sediš sam u tišini i ne razgovaraš sa nama? Da više ne pokušavaš?" Gauk je zvučao kao da ga je ovo ozbiljno uznemirilo; lice mu je bilo natmureno.

"Ne, nego, bilo je baš lako", reče Džo kljasto. Ali video je da njegov kolega u Moskvi nije ovim objašnjenjem ubeđen. "Dobro, u redu", nastavi on. "Jesam potišten. Neću moći još dugo da trpim ovo. Je l' razumeš šta hoću da kažem? Razumeš ti." Čekao je. Pored njih se prolio jedan trenutak bez lica, u kome niko nije rekao ništa. "Aj, zdravo", reče Džo i pokrete ruku da spusti slušalicu.

Gauk žurno reče: "Ček-aj, još jedan."

"Ne", reče Džo. Spusti slušalicu i ostade da sedi i bulji prazno ispred sebe. Na rasklopljenom listu papira ima još nekoliko spremljenih... ali, ne. Nestalo je to, reče on sebi gorko. Iščezla je ona energija, ona sposobnost da tračiš ceo svoj život u nekom drndanju koje ni ne liči na dostojanstveni posao, a na drugoj strani da radiš, od svoje volje i sa puno volje, nešto neskriveno trivijalno, kao što je Igra koju smo ovde smislili. Kontakt sa drugima, pomisli on; pomoću Igre, mi kopljima bodemo kroz našu izolaciju, lomimo joj telo. Provirujemo napolje, ali šta, zapravo, vidimo? Odraze u ogledalu samih nas, naših beskrvnih mlohavih lica, koji nisu usmereni ni prema čemu naročitom, koliko ja mogu proniknuti. Smrt je vrlo blizu, pomisli on. Kad misliš na ovaj način. Osećam je, zaključi on. Kako sam blizu. Ništa me ne ubija. Nemam neprijatelja, niti protivnika, samo ističem, kao pretplata na neki časopis: mesec po mesec. Zato, pomisli on, zato što sam toliko šupalj, ispražnjen, da više ne mogu učestvovati. Uzeti udela. Svejedno što sam potreban njima, ovim drugarotima koji učestvuju u Igru. Trebaju im moje zajebancije, ali, ne. Ne vredi.

Pa ipak, dok je bezvidno zurio u svoju hartiju, osetio je mutnu aktivnost koja se dešavala u njemu, neku vrstu fotosinteze. Prikupljanje preostalih snaga, na nekoj nagonskoj osnovi. Prepušten sam sebi, dejstvujući na svoj bezvidni način, biološki napor njegovog tela poče fizičkim putem dolaziti do nekakvog uspeha; on poče beležiti još jedan naslov.

Otkuca na svom telefonu broj za satelitsku vezu sa Japanom; dobi Tokio i otkuca dalji niz brojki, za tokijski kompjuter. Veštinom proisteklom iz duge navike on dobi direktnu liniju, pristup u tu ogromnu, zveketavo-dumbajuću konstrukciju, mimo pažnje čitave gomile službenih pomagača.

"Usmena transmisija", reče on kompjuteru.

Div-kompjuter GX-9 škljocnu u modus 'oral', a ne 'vizual'.

"Zeleni bregovi Zemlje", reče Džo, prethodno uključivši funkciju 'snimanje' na svom telefonu.

Kompjuter istog trena odgovori, dajući japanski ekvivalent.

"Hvala", reče Džo i spusti slušalicu. Zatim pozva prevodilački kompjuter u gradu Vašingtonu, u distriktu Kolumbiji, i posla mu snimak japanskih reči, sa zadatkom da to prevede opet na engleski.

Kompjuter reče: "Neiskusne hrpe humusa."

"Pardon?" reče Džo i nasmeja se. "Ponovi to, molim te."

"Neiskusne hrpe humusa", reče računar, božanski otmen i strpljiv.

"To je tačan prevod?" upita Džo.

"Neiskusne..."

"U redu", reče Džo. "Pozdravljen budi." Spusti slušalicu i ostade da sedi sav iscreren; energija probuđena njegovom ljudskom zabavom ispunila ga je kao nagli talas, dala mu novu snagu.

Nekoliko trenutaka je oklevao, odlučivao se, onda otkucao broj dobrog starog Smita u Njujorku.

"Mat-rezerv nabav-snabd sedmo krilo", reče Smit, čije se lice, nalik na lice malog kratkonogog psa-zečara, namučena dosadom postojanja, pojavilo na ekrančiću. "O, ti si, Fernrajte. Imaš nešto za mene?"

"Jedan lak", reče Džo. "Neiskusne..."

"Ček da čuješ moj!", upade mu Smit u reč. "Prvo ja; prvo ja. Džo, pusti mene prvog, ovaj je veličanstven. Nikad ga nećeš provaliti. Slušaj." On pročita brzo, spotičući se o pojedine reči. "Dere kožu sa istinite. Autor je Brza Vrsta Jabuka."

"Ne", reče Džo.

"Šta ne?" Mršteći se, Smit diže pogled. "Nisi ni pokušao, samo si sedeo. Daću ti vremena. U pravilima stoji, pet minuta; imaš pet minuta."

Džo reče: "Kvit."

"Šta kvit? Napuštaš Igru? Ali blizu si samog vrha!"

"Napuštam ja svoju profesiju", reče Džo. "Odreći ću se ovog radnog prostora, otkazaću telefon. Neću više biti ovde; neću moći da igram." Udahnuo je, kao pred skok u provaliju, i nastavio. "Sačuvao sam šezdeset pet novčića od po dvadeset pet centi. Predratnih. Dve godine sam ih sakupljao."

"Novčića?" reče Smit. "Od metala?"

"Nalaze se u jednoj azbestnoj vrećici ispod radijatora u mojoj stambenoj sobi", reče Džo. Danas, konsultacija, reče on sebi. "Ima jedna telefonska govornica u toj ulici, na raskrsnici, nedaleko od moje sobe", reče on Smitu. A pitam se, pomisli, da li, u krajnjoj liniji, imam tih parica dovoljno. Kažu da Delitelj rada, Gospodin Poslodavac, daje vrlo malo; ili, drugačije rečeno, da je stravično skup. Ali, šezdeset pet, pomisli on; ima tu, ima, i-ha-haj. To je jednako... Morao je sračunati na beležnici. "Deset miliona dolara u markicama za nabavku", reče on Smitu. "Po kursnoj listi, današnjoj, iz jutarnjih novina... koja je zvanično na snazi."

Posle meljuće pauze, Smit reče: "A-ha. Dobro, pa želim ti sreću. Izvući ćeš ti dvadeset reči iz njega, za toliku ušteđevinu. Možda dve rečenice. Biće: 'Idi u Boston. Zatraži...'. Onda će se on isključiti, a kutijica sa paricama će zazvečati, tvoji novčići krenuće iz nje, nadole, u taj lavirint putanja, i valjaće se pod hidrauličnim pritiskom sve do centralnog Gospodina Poslodavca u Oslu." Protrljao se ispod nosa, kao da mu je to mesto vlažno, kao đaku koji se preznojava zbog teških zadataka na pismenom. "Zavidim ti, Fernrajte. Možda će dve rečenice od njega biti dovoljne. I ja sam se jednom konsultovao sa njim. Predao sam mu pedeset parica po dvadeset pet centi. On je rekao: 'Idi u Boston. Zatraži...'. i onda, škljoc, isključio se, a meni se učinilo da mu je prijalo. Isključivanje. Kao da su moje pare probudile u njemu neko uživanje, neku vrstu uživanja koja može prijati jednom pseudoživom biću. Svejedno, ti to uradi."

"Važi", reče Džo stoički.

"Kad on potroši tvoje novčiće..." nastavi Smit, ali Džo mu upade u reč, glasom koji je sav pucketao od oštine. "Shvatio sam poentu."

Smit reče: "Nikakve molitve..."

"U redu", reče Džo.

Zavladalo je ćutanje, u kome su njih dvojica bili suočeni jedan s drugim.

"Nikakve molitve", reče Smit, "a ni ma šta drugo, neće naterati tu prokletu mašinu da ispljune jednu jedinu dodatnu reč."

"Hmmm", reče Džo. Nastojao je da to zazvuči ovlašno, ali Smitove reči već su izvršile svoje dejstvo; on oseti da se počeo hladiti. Oseti vetrove straha, zavijajuće oluje straha. U očekivanju, pomisli, da na kraju dobijem ništa. Prekraćeni, delimični iskaz Gospodina

Poslodavca, a onda, kao što ovaj Smit veli - tras. Kompa se isključi iz daljeg razgovora, a ja ostanem da blenem u to njegovo nenadmašno lice od crnog gvožđa, starog, pretpotopskog. Odbijanje tvrđe od bilo kog drugog. Ako postoji natprirodna gluvoća, pomisli on, to je ta: ona koja nastane kad su svi novčići, strpani u njega, spucani.

Smit reče: "Mogu li ti dati - na brzinu - još jedan moj? Dospeo je iz prevodioca u Namangeu. Čuj." Smitovi dugački prsti, klasičnih oblika, grozničavo dograbiše njegovu varijantu presavijenog papira. "U prilog, radnja gde lažu. Slavni film, oko godine..."

"Zalagaonica", reče Džo ravnim tonom.

"Jest! Pravo na cilj, Fernrajte, pravo na cilj si skočio, sa sve četiri noge, i još mašeš repom. Još jedan? Ne prekidaj vezu! Imam jedan strava-dobar, evo!"

"Daj ga Hiršmajeru u Berlinu", reče Džoe i klepnu slušalicu dole, na raklje.

Umirem, reče on sebi.

Sedeći tako, u otrcanoj prastaraj stolici za ljuljanje, on vide, tupim pogledom, da se crvena upozoravajuća lampica na njegovoj poštanskoj cevi upalila, valjda u nekom času tokom poslednjih nekoliko minuta. Neobična stvar, pomisli on. Ne isporučuje se nova pošta sve do jedan i petnaest po podne. Na um mu pade: specijalna isporuka? I prstom ubode u dugme.

Iskotrlja se pisamce. Posebna isporuka.

On ga otvori. U koverti, cedulja, na kojoj je pisalo:

ISCELITELJU KERAMIKE, POTREBAN SI MI. PLATIĆU.

Bez potpisa. Bez ikakve adrese osim njegove, odredišne. Bože moj, pomisli on, ovo je nešto stvarno i veliko. Znam da jeste.

Pažljivo počeo nameštati stolicu, da bude okrenuta tačno prema crvenoj lampici na cevi. I sede, spreman da čeka. Dokle god se ne upali, reče sebi. Osim ako prvo umrem od gladi. Neću, sada, umreti sam od sebe, sopstvenom voljom; sad ne, pomisli on oštro. Hoću da ostanem živ. I da čekam. I čekam.

Čekao je.

2.

Ništa više ne ispade iz cevi za pneumatsku poštu, tog dana, i Džo Fernrajt se odvuče 'kući'.

To 'kući' sastojalo se od jednog sobička u jednom od podzemnih spratova ogromne stambene zgrade. Bila su vremena, nekad davno, u kojima je kompanija 'Puc-i-gle' iz Velikog Klivlenda dolazila svakih šest meseci i stvarala animiranu 3-D projekciju oblasti Karmel u Kaliforniji. Taj 'pogled sa visine' onda je ispunjavao njegov 'prozor', naime, erzac-prozor. Ali u poslednje vreme Džo je, zbog lošeg imovnog stanja, odustao od takvih pokušaja zamišljanja da stanuje na visokom brdu sa koga puca pogled na okean i na silno visoke sekvoje; sada je bio zadovoljan - pomiren, zapravo; otupljen - da vidi samo prazno, inertno, plavo staklo. U isto vreme, kao da jedna šteta nije dovoljna, dopustio je da istekne i njegova zakupnina za encefalo-psihološku spravicu u njegovom ormanu, koja je, dok je bila tu instalisana, radila kad god je on bio kod 'kuće', i prisiljavala njegov mozak da veruje da je erzac-prizor Karmela autentičan.

Zavaravanja više nije bilo u njegovom mozgu, niti lažnog pejzaža na njegovom 'prozoru'. Sada, posle radnog vremena, on je sedeo u 'kući', sav potišten, i razmišljao, kao i uvek, o raznim vidovima jalove uzaludnosti svog života.

Jednom, davno, Klivlendski muzej istorijskih rukotvorina slao mu je, redovno, pravi posao. Njegova topilica sa užarenom iglom na vrhu spojila je mnoge komade polupane keramike, stapala ih u homogene celine. Popravljao je vazu za vazom, kao i njegov otac pre njega. Ali to je sad bilo završeno; svi keramički komadi u posedu tog muzeja bili su izlečeni.

Ovde, u svojoj usamljениčkoj sobici, Džo Fernrajt je razmišljao o nedostatku ukrasa. Mnogo puta su vlasnici dragocenih, razbijenih ćupova došli kod njega, a on je uradio to što su hteli: iscelio njihovu grnčariju. Onda su odlazili. I ništa nije ostalo iza njih: nijedan komad keramike koji bi krasio njegovu sobu, kao zamena za prozor. Jednom je, sedeći ovako, razmišljao o svojoj glavnoj alatki, toj sa iglom napred. Ako ja ovu spravicu pritisnem na grudi, mozgao je,

uključim i ćušnem ka srcu, biće to moj kraj, za manje od jedne sekunde. Alatka je, u nekom smislu reći, baš moćna. Ovaj neuspeh, koji se zove 'moj život' - pomislio je to mnogo, mnogo puta - prestao bi. Zašto ne?

Ali ta neobična notica koju je dobio kroz poštansku cev. Neka osoba, ili neke osobe, saznala je, ili saznali su, za njega; kako? Da bi pronašao klijente, on je davao neprekidni oglas, malen, u listu 'Keramičarski mesečnik'... i zahvaljujući tom oglasu stizao mu je tanki curak posla, godinama. Stizao, a sad, uistinu, prestao. Ali ovo. Ova čudna, mala poruka!

Podigao je slušalicu telefona, otkuckao broj i kroz nekoliko sekundi pojavila se njegova bivša žena, Kejt. Plavuša, tvrdih linija, zapiljila se besno u njega.

"Kamo ga ček, bre, za alimentaciju za prošli mesec, bre?" upita Kejt. Džo reče: "Naišao sam na nešto. Moći ću svu zaostalu alimentaciju da platim ako ovo..."

"Ovo šta? Šta ovo?" odbrusi Kejt, prekidajući ga usred reči. "Neka nova kretenska ideja izvučena sa dna toga u tvojoj glavi što ti nazivaš mozgom?"

"Porukica", reče on. "Ja bih da ti je pročitam, da vidimo da li ti možeš iz nje zaključiti nešto više nego što sam ja uspeo." Njegova bivša bračna drugarica imala je, iako ju je on mrzeo zbog toga - i zbog mnogih drugih stvari - imala je hitar um. Čak i sada, godinu dana posle njihovog razvoda, on se oslanjao na njen moćni intelekt. Neobično je to, razmišljao je svojevremeno: mrziš neku osobu, ne želiš nikad više da je vidiš, a opet, u isti mah, pozivaš tu osobu i pitaš je za savete o raznim stvarima. Iracionalno. Ili je to neka vrsta superracionalnosti? Vinuti se iznad mržnje...

Zar nije mržnja iracionalna? Pa, Kejt, zapravo, nikad nije nanela nikakvo zlo njemu - ništa mu nije radila osim što ga je činila preterano svesnim, pomno svesnim, večito svesnim, da nije sposoban da zaradi pare. Naučila ga je da mrzi samoga sebe, a kad je to postigla, ostavila ga je.

A on ju je ipak ponekad pozivao i tražio, od nje, savete.

Pročita joj poruku.

"Illegalna posla, očigledno", reče Kejt. "Ali znaš da me ne zanimaju tvoje poslovne stvari. Ti se sam smisli šta ti je to, i s kim sad spavaš,

verovatno sa nekom osamnaestgodišnjom kretenušom koja ništa bolje ne zna, jer nema nikakvu osnovu za poređenje, kao što bi starija žena imala."

"Kako to misliš, ilegalna posla?" upita on. "Koja bi vrsta grnčarije, osim kad se kaže 'ćup', a misli na marihuanu, mogla biti ilegalna?"

"Pornografske vaze. Ono što su Kinezi pravili u vreme rata."

"Oh, Hriste", reče on. Nije mu to bilo palo na pamet. Ko bi se, osim Kejt, setio toga! Ona je bila erotski raspoložena i očarana dok je gledala dve takve vaze koje su dospеле u njegove ruke.

"Zovi policiju", reče Kejt.

"Ja da..."

"Je l' imaš neku drugu nameru?" upita Kejt. "Sad kad si uspeo da prekineš večeru meni i svima koji su večeras ovde kod mene?"

"Mogu li doći i ja na večeru?" upita on; usamljenost se prošunjala kroz njega i oivičila to pitanje strahom, a Kejt je upravo to uvek umela da otkrije: taj strah da će se ona povući u svoju neumoljivu tvrđavu izgledom nalik na figuru 'top' u šahu, u tvrđavu svoga tela i uma, iz koje je činila samo povremeni oružani 'ispad' napolje, da mu zada jednu ranu, dve rane, i da se opet vrati unutra, ostavljajući sa spoljašnje strane samo bezizražajnu masku da ga pozdravlja. Pomoću te maske ona je okretala njegove sopstvene mane i slabosti, da mu nanese još više zla.

"Ne mož", reče Kejt.

"Zašto?"

"Zato što nemaš ništa nikom da ponudiš, u pogledu priče, razgovora, ideja. Kao što si rek'o mnogo puta, dar koji imaš nalazi se u tvojim šakama. Osim ako nameravaš da dođeš i razbiješ jednu od mojih šolja, jednu od mojih 'Rojal-Albert' šolja, pa da je posle sastavljaš? Da to bude tvoje magično izvođenje, sa smehotresnim dejstvom?"

Džo reče: "Mogu ja doprineti verbalno."

"Navedi jedan primer."

"Čega?" upita on, zureći u njeno lice na ekrančiću telefona.

"Kaži nešto dubokomudreno."

"Misliš, sad odmah?"

Kejt klimnu glavom.

"Betovenova muzika duboko je ukorenjena u stvarnost. To ga i čini jedinstvenim. Za razliku od njega, Mocart, koliko god da je bio

genije..."

"Zajebi to", reče Kejt i spusti slušalicu; ekran ostade 'blank'.

Nije mi ništa trebalo da je pitam da dođem kod nje, uvide Džo, sa akutnim osećanjem jada. Dao sam joj taj otvoren ulaz, tu psiho nogu uglavljenju u vrata, što ona tako dobro iskoristi, ona lovi te prilike. Hriste, pomisli on, šta mi bi? Ustade i poče sumorno lunjati po sobi; ovo njegovo kretanje postajalo je sve više besciljno, tako da je na kraju stao i naprosto stajao. Moram da se smislim: šta je zaista važno, reče on sebi. Nije to što je ona prekinula vezu ili rekla nešto ogavno, nego: da li ta poruka, koju dobih danas, znači išta. Porno vaze, reče on sebi. Jest, verovatno je u pravu. A krpljenje pornografske grnčarije takođe je ilegalno, dakle, propala stvar.

Ma trebalo je da ukapiram čim sam video to papirče, reče on sebi. Eto gde je razlika između Kejt i mene. Ona bi ukapirala u startu. A ja verovatno tek kad bih završio isceljenje te vaze i onda se zaustavio da je celu dobro pogledam. Naprosto, nisam preterano bistar, reče on sebi. U poređenju sa njom. U poređenju sa svetom.

'Aritmetički zbir izbačen štrcanjem, u mlazićima', pomisli on sa žestokom ljutnjom. Moj najbolji naslov. Bar sam u Igri majstor. Pa šta ako jesam? - upita on sebe. Pa šta ako jesam?

Gospodine Poslodavče, pomisli on, pomagaj. Čas je kucnuo. Noćas. Naglo se uputi u majušno kupatilo dodato njegovoj sobici i dograbi poklopac sa vodokotlića iznad WC-a. Niko (njegova česta misao) nikad ne zaviri u vodokotlić. A u njemu, evo, tu je. Tu visi azbestna vrećica sa novčićima.

Štaviše, tu plovi i nekakva plastična kapsula. Koju on u životu video nije.

Podiže je iz vode i vide, sa nevericom, da se u njoj nalazi smotuljak hartije. Cedulja; plovuća po vodi u kotliću iznad njegovog klozeta, kao boca sa porukom koju neko baci u more. O-ho-ho, ovo ne može stvarno biti, pomisli on, i dođe mu da se nasmeje. Mislim, Hriste: ovako nešto, naprosto, ne biva. Ali nije se nasmejao, jer ga je prožeo i strah. Strah koji se graničio sa stravom. Opet komunikacija, reče on sebi. Kao ono iz poštanske cevi danas. Ali niko ne kontaktira na taj način; to nije ljudski!

Odšrafio je poklopac plastične kapsule i izvukao hartiju. Da, tu je bilo nešto napisano. On pročita, a onda ponovo pročita.

PLATIĆU TI TRIDESET PET HILJADA KRAMBLA

Šta je, za ime Boga, krambl? - upita se on, a njegova strava se zaoštri u paniku; imao je osećaj da mu se kroz vrat podiže, i to kroz zadnji deo, gde je kičma, neka pregladnela i pridavljena vrelina, slaba somatska reakcija: ne samo um, nego je i njegovo telo pokušavalo da se prilagodi ovome. Nije bilo moguće samo na mentalnom nivou prihvatiti ovo. Ne ovo.

"Šta je krambl?" upita on, čim je telefonom uspostavio vezu sa robot-monitorom.

"Na engleskom jeziku, delić usitnjene čvrste materije", bile su reči koje je kompjuter dodao monitoru da ih izgovori. 'Sitni otpad. Mrva, mrvica, čestica. Pojavljuje se u engleskom jeziku zapisana u tom obliku godine 1577."

"U drugim jezicima?" upita Džo.

"U srednjem engleskom, kremelen. U starom engleskom, gekrimian. U srednjem gornjem gotskom..."

"A u vanzemaljskim jezicima?"

"Na Betelgezu Sedam, na urdijskom jeziku, znači mali privremeni otvor: klin koji..."

"Nije to", reče Džo.

"Na Rigelu Dva, znači jednu vrstu sitnih živih bića koja trče po..."

"Nije ni to."

"Na Sirijusu Pet, na plabkijskom jeziku, krambl je monetarna jedinica."

"To je to", reče on. "A sad mi kaži koliko je, u zemaljskom novcu, trideset pet hiljada krambla."

Robot-rečnik reče: "Žao mi je, gospodine, ali za taj odgovor moraćete se obratiti bankovnom servisu. Njihov broj, molim, potražite u Vašem telefonskom imeniku." Robot prekide vezu i ekrančić telefona ostade prazan.

On potraži broj i pozva bankovni servis.

"Zatvoreni smo za noćas", obavestio ga je robot bankovnog servisa.

"Šta, kao, na celoj planeti 'za noćas'?" upita Džo, zaprepašćen.

"Svuda."

"Koliko ću morati da čekam?"

"Četiri sata."

"Moj život, cela moja budućnost..." Ali već je govorio u mrtav telefon. Bankarski servis prekinuo je vezu.

Evo šta ću da radim, odluči on: leći ću i spavaću četiri sata. Sad je sedam uveče; namestiću alarm na jedanaest.

Pritisak na odgovarajuće dugme, i krevet iskliznu iz zida, ispunivši praktično čitavu sobu; do maločas dnevna, sada je to bila njegova spavaća soba. Četiri sata, reče on sebi, nameštajući mehanizam krevetskog časovnika. Leže, smesti se udobno - koliko je to bilo moguće, na neodgovarajućoj postelji - i prstima potraži prekidač u obliku klina, koji je indukovao istog trena, vrlo moćnim delovanjem, najdublje moguće stanje uspavanosti.

Zazuja zujalica.

Prokleta bilo elektronsko kolo za sanjanje, reče on sebi. Ovako rano uveče, a ja ga moram upotrebiti? Skoči na noge i otvori ormarić pored kreveta, nađe uputstva za upotrebu kreveta. Da; sanjanje je obavezno pri svakoj upotrebi ovog 'ležaja'... osim ako povučesh seks-polugu. E pa to ću, reče on sebi. Reći ću mu da, u biblijskom smislu, sada 'znam' ženu neku.

Leže opet i povuče klin za spavanje.

"Težak si šezdeset tri i po kilograma", reče krevet. "A to je tačno pritisak izvršen po celoj mojoj površini sada. Stoga zaključujem da se ti sada seksualno ne odnosiš." Mehanizam je isključio struju prekidaču za spavanje, tako da ga je Džo uzalud potezao. Istovremeno se krevet počeo zagrevati; namotaji žice kao u električnoj grejalici počеше neskriveno da se crvene i žare ispod njega.

Nije mu ništa vredelo da se svađa sa razljućenim krevetom. Zato povuče interaktivnu spav-san polugu i sklopi oči, pomiren sa okolnostima.

Spavanje ga odmah ponese; to je uvek uspevalo; taj mehanizam bio je savršen. I odjednom se uključi i san, isti san koji je sada bio u glavama svih ljudi koji su, bilo gde na svetu, spavali.

Jedan san za svakog. Ali, Bože, hvala ti, svake noći drugačiji.

"Heeej, hej, zdravo svima", javi se vedri glas sna. "Noćasnji san napisao je Redž Bejker, a zove se 'Ugravirano u pamćenje'. Ej, ne zaboravite, narode: šalžite svoje ideje za snove i osvojite ogromne

nagrade u gotovom novcu! Ako vaša ideja za san bude usvojena, dobijete putovanje, sa svim plaćenim troškovima, sa Zemlje - kud god poželite!"

San je počeo.

Džo Fernrajt stajao je pred Savetom guvernera vrhovne banke i tresao se od strahopoštovanja. Sekretar SGVB čitao je saopštenje. "Gospodine Fernrajte", proglasio je svečano. "Vi ste, u svojoj radionici za izradu gravira, napravili ploče pomoću kojih će biti štampane naše nove novčanice. Vaše likovno rešenje je pobedilo u konkurenciji preko sto hiljada drugih koja su nam prezentirana. Neka od tih drugih bila su, može se kazati, fantastično lukava. Čestitamo, gospodine Fernrajte." Sekretar ga je pogledao, lica ozarenog očinskim osmehom, i podsetio ga pomalo na prisustvo zvano 'Padre' koje je povremeno koristio.

"Drago mi je i čast mi je", odgovori Džo, "što mi je dodeljena ova nagrada i što znam da sam dao svoj doprinos programu fiskalne stabilizacije nama poznatog sveta. Nije mi mnogo važno što će moje lice biti naslikano na novim banknotama blistavih boja, ali, pošto to već jeste tako, dozvolite mi da izrazim zadovoljstvo i zbog te počasti."

"Vaš potpis, gospon Fernrajte", podseti ga Sekretar, tonom i držanjem pravi mudar otac. "Vaš potpis, a ne vaš lik, pojaviće se na novim apoenima. Odakle vam ideja da će se pojaviti i lik?"

"Možda me ne razumete", reče Džo. "Ako se na novim apoenima ne pojavi i moj lik, a ne samo potpis, ja ću povući idejno rešenje, pa će nastupiti slom celokupne ekonomske strukture planete Zemlje, pošto ćete vi morati nastaviti sa korišćenjem starog, inflatornog novca, koji je sad postao praktično stara hartija koju ljudi bacaju iz ruke čim im se ukaže prilika, samo da je se što pre otarase."

Sekretar se duboko zamislio. "Povukli biste idejno rešenje?"

"Čuli ste me jasno i glasno", reče Džo, u svom snu, u njihovom snu. U istom trenutku približno jedna milijarda drugih ljudskih bića na Zemlji takođe je povlačila likovno rešenje sa novčanica, kao i on. Ali on, naravno, nije ni pomišljao na tu činjenicu; znao je samo ovo: bez njega će nastupiti slom sistema, raspašće se cela njihova korporacijska država. "A što se tiče mog potpisa, ja ću, kao što je činio onaj veliki heroj u prošlosti, Če Gevara, taj uzvišeni čovek, taj

divni čovek koji je život dao za svoje prijatelje, u slavu uspomene na njega ja ću napisati samo 'Džo' na novčanicama. Ali moje lice mora biti u nekoliko boja. Bar u tri."

"Gospodine Fernrajte", reče Sekretar, "Vi ste tvrd pregovarač, danas. Vi ste jedan čvrst čovek. Zaista me podsećate na Čea, sa čime će se, uveren sam, saglasiti milioni naših gledalaca koji su sad ispred malih ekrana. Hajmo zapljeskati za Džoa Fernrajta i za Če Gevaru zajedno, dajmo aplauz jedan!" Sekretar odbaci u stranu tekst saopštenja i počeo pljeskati. "Da vas čujemo, svi vi dobri ljudi; ovo je junak naše države, novi čovek čvrste rešenosti, koji je godine svoga rada uložio u..."

Alarm probudi Džoa.

Hriste, reče on sebi, bunovno se pridižući u sedeći položaj. Šta beše ovo maločas? Nešto o nekim parama? Već mu je postajalo maglovito u svesti. "Pravio sam pare", reče on glasno, žmirkajući. "Ili sam štampao pare." Koga je briga? - reče sebi. San. Kompenzacija za ovu stvarnost. Država nam tu kompenzaciju obezbeđuje. Svake, svake noći. Što je, maltene, gore od budnog stanja.

Ne, zaključio on. Ništa nije gore od budnog stanja.

Podiže telefon i pozva banku.

"Interpla-kukuru-pšen narodno-kolektivna banka."

"Koliko vredi trideset pet hiljada krambla u našoj dolarskoj protivvrednosti?" upita Džo.

"Krambla na plabkijskom jeziku na Sirijus Pet?"

"Jeste."

Bankovni servis je ćutao jedan dugi trenutak. Onda reče: "200.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000,00 dolara."

"Stvarno?" reče Džo.

"Zar bih Vas ja lagao?" odvrati robot. "Ja čak ni ne znam ko ste."

"A postoje li neki drugi krambli?" upita Džo. "Naime, postoji li neka druga novčana jedinica koja se tako zove, a u upotrebi je u bilo kojoj drugoj enklavi, civilizaciji, plemenu, kultu ili društvu, bilo gde u poznatoj Vaseljenu?"

"Postojala je pre nekoliko hiljada godina jedinica krambl, sad nevažeća, u..."

"Ne", reče Džo. "Ovde su u pitanju, znaš, aktivni krambli. Hvala, aj,

zdravo." Spustio je slušalicu, ali uši su mu zvonile i dalje; osećao se kao da je zalutao u titansku koncertnu dvoranu ispunjenu zvonima raznih, strašnih i grandioznih, veličina. Sigurno na ovo misle kad kažu 'mistično iskustvo', reče on sebi.

Ulazna vrata njegovog stančića se otvoriše i dvojica pripadnika vlast-gencije 'Mirspokoj', dvojica policajaca, dakle, uđoše u sobičak. Još dok su bili u pokretu, njihovi oštri, ledeni pogledi odmerili su sve što je nastanjivalo taj prostor.

"Hajms i Perkin, vlast-gencija 'Mirspokoj'", reče jedan od njih, pokazujući Džou, ali samo na tren, svoju identifikacijsku pločicu. "Vi ste iscelitelj grnčarije, gospodine Fernrajte; tačno? Takođe primite socijalnu pomoć kao ratni veteran, jesam li tačno rekeo? Jesam, tačno sam rekao", završi on, odgovarajući samome sebi. "Koliko biste procenili da iznosi vaš dnevni prihod, uračunavajući u to i soc-pomoć i zaradu od tog navodnog posla kojim se, kao, bavite?"

Drugi vla-gent ćušnu vrata kupatila. "Imamo ovde nešto zanimljivo. Poklopac vodokotlića je dignut. On tu ima vrećicu sa metalnim novcem, okačenu; ja bih procenio, oko osamdeset novčića po dvadeset pet centi. Štedljiv ste vi čovek, gospodine Fernrajte." Drugi vla-gent se vrati u sobičak. "Od kada..."

"Dve godine", reče Džo. "Ne kršim nijedan zakon; proverio sam ja to kod Gospodina Advokata pre nego što sam počeo."

"A šta je ovo o trideset pet hiljada plabkijanskih kramblova?"

Džo je oklevao.

Njegov stav prema 'Mirspokoju' i vla-gentima nije bio ništa neuobičajeno. Bili su to ljudi u tako urednim poslovnim odelima, od tako dobrog sivog i smeđeg štofa. Svaki uvek sa akten-tašnom. Svi su izgledali kao veoma ugledni poslovni ljudi - ljudi od odgovornosti i prosperiteta, sposobni da donose odluke: ne tamo neki birokrati koji samo dobijaju i sprovode naređenja, kao pseudoroboti... pa ipak, širili su oko sebe neku vrstu nehumanosti, mada Džo nije uspevao da dokuči otkud mu taj utisak. Onda pomisli: a-ha! - znam. Niko nikad ne bi mogao zamisliti da vla-gent pridrži vrata jednoj dami, eto, to je razlog, otud to osećanje. Sitnica, možda, ali sitnica koja znači sagledavanje surove suštine vlast-gencije. Nikad ne pridrže vrata, pomisli Džo, nikad u liftu ne skinu šešir. Obični zakoni samilosti ne važe za njih, niti ih se oni pridržavaju. Ikad. Ali vidi kako su odlično

izbrijani. Kako veličanstveno uredno obučeni.

Čudnovato, pomisli on, jedna takva pomisao, i ja već imam osećaj da ih razumem. Ali stvarno ih razumem. Možda samo u simboličnom obliku, ali to je razumevanje koje postoji i koje neće nestati.

"Dobio sam poruku", reče Džo. "Pokazaću vam je." Dade im poruku koju je našao kako pluta u kapsuli u vodokotliću u svom stambenom prostoru.

"Ko je napisao ovo?" upita jedan vla-gent.

"Bog zna", reče Džo.

"Je li to šala?"

Džo reče: "Misliš, da li je poruka šala, ili, da li je šala kad ja u odgovor na vaša pitanja kažem da Bog zna..." Zaćuta, jer jedan od vla-genata je već potegao iz džepa tiip-šipku, prijemnik sposoban da očita i snimi njegove misli da bi ih policija mogla posle osmotriti.

"Videćete, istina je", reče Džo.

Šipka je, kao kakav čarobni štapić, lebdela iznad njegove glave nekoliko minuta. Niko nije progovarao. Onda vla-gent strpa šipku natrag u džep i ćušnu maleno slušno pomagalo sebi u uvo; poče preslušavati, sa napetom pažnjom, snimak Džoovih misli.

"Tako je", reče mirspokojac i zaustavi emitovanje snimka, koji je, naravno, bio sačuvan u akten-tašni. "Ne zna ništa o toj cedulji, ko ju je stavio tu, niti zbog čega. Pardon, gospodine Fernrajte. Vama je poznato, dabome, da mi monitorišemo sve telefonske razgovore. Ovaj nas je zainteresovao zbog, shvatićete, svote koja je pomenuta, a koja je tako velika."

Njegov kolega policajac reče: "Da nam raportiraš jednom dnevno o ovoj stvari. Jesi čuo." Dade Džou posetnicu. "Broj na koji nas možeš dobiti je taj tu. Ne moraš tražiti da razgovaraš sa ma kim određenim, nego naprosto ispričaj onome ko se javi, ma ko to bio, kakav je razvoj događaja."

Prvi mirspokojski vla-gent reče: "Ne postoji ništa zakonito što bi ti mogao da uradiš, pa da ti bude plaćeno tri'es pet hiljada plabkijanskih krambla, Fernrajte. Dakle, mora biti nešto ilegalno. Tako mi to sagledavamo."

"Možda ima pakleno mnogo polupane keramike na Sirijusu Pet", reče Džo.

"Eto trunke humora", reče prvi vla-gent suvo i brzo. Klimnu glavom

svome kompanjonu, i njih dvojica otvoriše ulazna vrata i odoše iz njegove sobice. Vrata se zatvoriše za njima.

"Možda samo jedan ćup, ali divovski", reče Džo jakim glasom. "Neki zemljani lonac u veličini cele planete. Preliven sa pedeset emajla i..." Odustade; oni ga verovatno nisu ni čuli. I ukrašen delima najvećeg likovnog umetnika u plabkijanskoj istoriji, pomisli on. Štaviše, to je jedini proizvod njegov koji je sačuvan igde, a bio je zemljotres pa polupao lonac, koji je tamo bio predmet verskog obožavanja. Otud kolaps cele plabkijanske civilizacije.

Plabkijanske civilizacije. Hmm, pomisli on. Koliko su, tačno, razvijeni, na Sirijusu Pet? upita se on. Dobro pitanje.

Ode to telefona i pozva broj enciklopedije.

"Dobro veče", javi se glas robotskog zvučanja. "Koje informacije tražite, gospodine ili gospođo?"

Džo reče: "Daj mi sažet opis društvene situacije na Sirijusu Pet."

Bez i jedne desetinke sekunde oklevanja, veštački glas reče: "To je jedno drevno društvo, koje je u svojoj istoriji imalo i boljih dana. Sadašnju preovlađujuću rasu na toj planeti sačinjava jedno biće, koje se naziva Glimung. Slabo je poznato, a po razmerama ogromno. Nije nastalo na toj planeti, nego se na nju doselilo pre nekoliko vekova i preuzelo vlast nad nejakim vrstama kao što su vubovi, verjaci, klaki, trobi i printeri; svi oni su preživeli slom i iščeznuće ranije preovlađujuće rase, prastarih Maglenaca."

"Glimung, taj jedan, je li on svemoćan?" upita Džo.

"Njegova moć", reče glas enciklopedije, "znatno je sputana zbog jedne knjige, verovatno nepostojeće, u kojoj, prema legendama, postoje zapisi o svemu što je bilo, što jeste i što će biti."

Džo reče: "Odakle ta knjiga?"

"Iskoristili ste dodeljeno vam pravo na određenu količinu informacija", reče glas. I prekide vezu.

Džo je sačekao tačno tri minuta i ponovo pozvao.

"Dobro veče. Koje informacije tražite, gospodine ili gospođo?"

"Ta knjiga na Sirijusu Pet", reče Džo. "U kojoj navodno postoje zapisi o svemu što je..."

"Opet ti. Neće ti više uspevati taj tvoj trik; sad čuvamo i obrasce glasova." Prekid veze.

Dabome, pomisli Džo. Čitao sam u novinama o tome. Vlada je imala

prevelike troškove kad smo svi mogli da radimo ovo što sam ja sad pokušao. Do vraga, reče on sebi. Tek kroz dvadeset četiri sata mogu dobiti sledeću količinu informacija besplatno. Naravno, njemu je ostajala i mogućnost da se obrati i privatnom enciklopedijskom preduzeću, Gospodinu Enciklopediji. Ali to bi ga koštalo valjda celu svotu sakupljenu u azbestnoj vrećici: vlada je, dajući dozvole za rad firmama koje nisu u državnom vlasništvu, naprimer Gospodinu Advokatu, Gospodinu Enciklopediji i Gospodinu Poslodavcu, preduzela mere da to košta toliko.

Mislím da su me zavrñuli, reče Džo Fernrajt sebi. Kao i obično. Naše društvo, razmišljao je on setno, jeste savršeni oblik vladavine. Zavrñe svakog, na kraju.

3.

Kad je dospao do svoje pregrade sa radnim prostorom, sledećeg jutra, našao je drugo pismo pristiglo specijalnom dostavom. Čekalo ga je.

Brodom na Oračevu planetu, Fernrajte, gde si potreban. Tvoj život imaće neki smisao; stvorićeš delo trajne vrednosti, koje će nadživeti i mene, a ne samo tebe.

Oračeva planeta, mozgao je Džo. Neko zvonce odazivalo se na to ime, ali mutno. On rasejano pozva broj enciklopedije.

"Da li je Oračeva planeta..." počeo, ali ga veštački glas prekide.

"Još dvanaest sati ne možeš. Pozdravljen si."

"Samo jednu činjenicu?" reče on ljutito. "Samo želim znati da li su Sirijus Pet i Oračeva..." Klik. Robotski mehanizam prekinuo je vezu. Kopilad, pomisli on. Svaki robotski servomehanizam i svaki računar jeste kopile.

Koga da pitam? - pomisli on. Ko bi mogao, onako iz prve, da mi kaže da li je Sirijus Pet Oračeva planeta? Kejt. Kejt bi to mogla znati.

Međutim, pomisli on, iako je već počeo da kucka njen kancelarijski broj, ako ću u emigraciju na Oračevu planetu, onda ne želim da ona to zna. Da mi ne bi ušla u trag, po pitanju zaostalih rata alimentacije.

Još jednom podiže nepotpisanu poruku, prouči je. Onda ga postupno počeo natapati uviđanje da tu postoji još nešto; uviđanje koje najzad uđe u njegovo polje svesti. Još neke reči bile su napisane na toj hartiji, nekakvim manje-više nevidljivim mastilom. Rune? - pomisli on. Je li to runsko pismo? Osećao je neko zlo, životinjsko uzbuđenje, kao da je nanjušio neki pomno skriveni trag.

Okrete Smitov broj. "Ako bi dobio pismo", reče Džo, "na kome se nalaze polunevidljivi runski zapisi, kako bi ti - baš ti, lično - postigao da postanu vidljivi?"

"Ja bi' ih drž'o iznad izvora toplote", reče Smit.

"Zašto?" upita Džo.

"Zato što je najverovatnije napisano mlekom. A napisano mlekom

postaje vidljivo iznad toplotnog izvora."

"Runsko pismo mlekom?" upita Džo ljutito.

"Statistike pokazuju..."

"Ne mogu ni da zamislim. Ja to, naprosto, ne mogu ni da zamislim. Runski zapisi mlekom." Odmahnu glavom. "U svakom slučaju, kakve statistike uopšte postoje o pisanju u runama? Ovo je besmisleno." Ob izvadi upaljač i podmetnu ga pod list hartije. Odmah postadoše vidljiva nova slova, crna.

PODIĆI ĆEMO HELDSKALU

"Šta piše?" upita Smit.

Džo reče: "Čuj, Smite: nisi koristio enciklopediju u poslednjih dvadeset četiri sata? A?"

"Nisam", reče Smit.

"Pozovi je. Pitaj je da li je Oračeva planeta drugo ime za Sirijus Pet. I pitaj je od čega se sastoji 'Heldskala'." A, pa mogao sam i ja da pitam rečnik, za to, reče on sebi. "Koja mutljaga je ovo", reče on. "Zar se ovako može obaviti ijedan posao?" Osećao je strah, a preko straha, sloj mučnine u stomaku; nije mu se dopalo. Nije izgledalo zabavno, niti efektno; samo je bilo čudnovato. Pa, ja ću ovo morati da prijavim policiji, pomisli on; znači, biće opet razgovor u istoj prostoriji sa njima, a sad već postoji, po svemu sudeći, dosje o meni - šta, vraga, pa postojao je otkako sam se rodio, nego sad u mom dosjeu leže novi prilozi. A to je uvek rđavo. Kao što svaki građanin zna.

Heldskala, razmišljao je. Neobičan i iz nekog razloga impresivan, integrisani skup zvukova. Dopadala mu se ta reč; na neki način se činilo da je u potpunoj suprotnosti sa stvarima poput pregrađenih kockastih prostorčića za rad, telefona, pešačenja kroz nepregledne gomile ljudi na posao, traćenja celog života u besposlici na socijalnoj pomoći za veterane i, istovremeno, u zezanju sa Igrom. Ja sam ovde, pomisli on, a trebalo bi da budem tamo.

"Pozovi sad ti mene, Smite", reče on u telefon. "Čim obaviš razgovor sa enciklopedijom. Pozdrav." Prekide vezu, sačeka malo, pa pozva broj rečnika. "Heldskala", reče. "Šta znači to?"

Rečnik - zapravo, rečnikov veštački glas - reče: "Heldskala je drevna

katedrala nekada vladajuće rase maglenih stvorenja na Sirijusu Pet. Potonula je pod more pre nekoliko vekova i od tad nije vraćena, nedirnuti i funkcionalna, sa svojim starim, svetim predmetima i relikvijama, na suvo tlo."

"Jesi li uključen u enciklopediju u ovom trenutku?" upita Džo. "To je bila definicija i po."

"Jesam, gospodine ili gospođo; uključen sam u enciklopediju."

"Onda mi možeš reći nešto više?"

"Ništa više."

"Hvala", reče Džo Fernrajt promuklo. I spusti slušalicu.

Počinjao je sagledavati stvar. Taj Glimung - možda jedini Glimung u celoj Vaseljeni, izgleda da je baš tako - namerava da podigne prastaru katedralu Heldskalu, a da bi to postigao, potreban mu je široki raspon stručnosti. Pa i njegova struka, na primer: njegova sposobnost da izleči keramičke tvorevine. U Heldskali je, očigledno, bilo keramike, u tolikoj količini da se Glimung obratio, evo, njemu... i ponudio mu lepu svotu za taj rad.

Već je on regrutovao bar dvesta stručnjaka sa dvesta planeta, uvide Džo. Nisam ja jedini koji dobija neobična pisma i ostalo. Vide u svom umu ispaljivanje ogromnog topa iz koga izleću pisma za specijal-isporku, hiljade takvih, adresirana na pripadnike najrazličitijih oblika života, na jedinice raštrkane po celoj galaksiji.

Ali, oh, Bože, pomisli on. Policija ovo prati; juče su upali u moju sobicu samo par minuta posle konsultacije sa bankom. Prošle noći, ona dvojica; već su znali šta znače ta pisma i ona beleškica koja je plovila na vodi u toaletu. Mogli su mi reći. Ali, naravno, oni ne bi nikad učinili tako nešto; bilo bi to isuviše ljudski, isuviše prirodno.

Njegov telefon zazujala. On podiže slušalicu.

"Stupio sam u vezu sa enciklopedijom", reče Smit, čija se slika pojavila na ekranu. "Kaže se 'Oračeva planeta' u žargonu svemirskih putnika, a misli se na Sirijus Pet. Pošto sam već imao pred sobom enciklopediju, iskoristio sam priliku da joj postavim još neka pitanja. Smatrao sam da bi to moglo naići na tvoje odobravanje."

"Da."

"Jedno ogromno, vrlo staro stvorenje životari tamo. Izgleda da je u vrlo klonulom stanju."

"Misliš, bolesno?" upita Džo.

"Pa, znaš... starenje, i tako to. U dremežu je bilo, maltene čitavo vreme."

"Je li opasno?"

"Kako može biti opasno nešto što drema, i što je klonulo? To biće je senilno. Da, to je prava reč: senilno."

Džo upita: "Da li je ikad išta reklo?"

"Ne, zapravo."

"Čak ni koliko je sati?"

"Pre deset godina se probudilo, samo na kratko vreme, i zatražilo da mu se namesti orbitalna meteorološka stanica."

"Pomoću čega je platilo?"

"Nije platilo. To stvorenje je sasvim bez finansija. Dali smo mu stanicu besplatno i dodali još jednu, za medijske informacije."

"Švorc senilko", reče Džo, sada potišten. "Pa, ništa", dodade on.

"Izgleda da neću dobiti nikakve pare od njega."

"Zašto? Tužio si ga nešto?"

"Zbogom, Smite."

"Čekaj!" reče Smit. "Pojavila se nova igra. Sastoji se u brzom pregledanju novinskih arhiva, sa ciljem da se nađe najsmješniji naslov. Pravi naslov, znaš, ništa izmišljeno. Imam jedan dobar koji je bio 1962. Hoćeš ga čuti?"

"Može", reče Džo, ništa manje potišten. Potištenost ga je natopila celog, kao gusta tečnost, tako da je ostao trom, kao moker sunder; reagovao je samo refleksno. "Da čujemo tvoj naslov."

"Elmo Plasket potopio Džinove", pročita Smit sa svoje cedulje.

"Ko je, do vraga, bio Elmo Plasket?"

"Pridošlica iz druge lige koji..."

"Moram da krenem", reče Džo, ustajući. "Idem iz ove moje kancelarije." Spusti slušalicu. Idem kući, reče on sebi. Po svoju vrećicu parica.

4.

Na trotoarima grada, ogromno, životinji slično, napola pridavljeno biće, koje je bilo klivlendska masa nezaposlenih i nezaposlivih, okupljalo se i stajalo, stajalo i čekalo, čekalo i stapalo se u grudve nestabilne i tužne. Džo Fernrajt prošao je pored njih noseći svoju vrećicu metalnih novčića; očešao se o njihov kolektivni bok i progurao se do ugla, gde se nalazila kabina Gospodina Poslodavca. Osetio je dobro poznati miris njihovog prisustva, sličan sirćetu, njihovu pregrejanu ali žalobno razočaranu masivnost. Sa svih strana su u njega bile uperene oči koje su promišljale o njegovom kretanju napred, o njegovoj rešenosti da prođe pored njih.

"Pardon", reče on jednom vitkom mladiću meksikanskog izgleda koji je stajao tačno ispred njega, čvrsto uglavljen u neprobojnu gomilu čekača.

Mladić je nervozno žmirnuo, ali se nije pomakao. Video je azbestni džakčić u Džoovoj ruci; i van svake sumnje shvatio šta to Džo ima, kuda se Džo zaputio i šta Džo namerava da uradi.

"Mogu li ja da prođem?" upita ga Džo. Činilo se da je zakrčenje, po svojim razmerama, stalno. Iza Džoa se masa neaktivnog ljudstva zatvorila, stvarajući potpunu blokadu: tu više nije moglo biti ni pomisli na odstupanje. Nije mogao nazad, ali ni napred. Valjda je sledeći stupanj ovoga, pomisli Džo, da mi otmu moje novčiće, a onda zbogom. Glava ga je bolela kao da se popeo na neki planinski greben, na konačni greben života samog, na brdo strave posuto lobanjama. Vide, svud oko sebe, zevove očnih duplji; dožive čudnovatu vizuelnu distorziju, kao da se suštinska priroda ovih ljudi najzad pojavila u opipljivom obliku... kao da nije mogla da sačeka; morala je dograbiti parice sad, odmah.

Mladi Meksikanac reče: "Da li bih mogao pogledati Vaše novčiće, gospodine?"

Nije bilo lako naći pravu reakciju. Te oči - zapravo, te prazne očne duplje - nastavljale su da ga pritiskaju sa svih strana: zatvoren krug, sve upereno ka njemu. Osećao je da su obuhvatile i njega i njegovu azbestnu vrećicu. Smanjujem se, pomisli on iznenađeno. Zbog

čega? Osećao je slabost i turobnost, ali ne krivicu. Bio je to njegov novac, što su oni dobro znali, baš kao i on. Pa ipak, te prazne oči činile su ga malim. Kao, pomisli on, kao da, šta god ja učinio, stigao ili ne stigao do Gospodina Poslodavca, što god je učinio ili šta god od mene postalo - sudbina ovog naroda neće biti nimalo promenjena.

Ali, na svesnom nivou, njemu je bilo svejedno. Oni imaju svoje živote; on ima svoj, a deo njegovog života je i ova vrećica pomno sačuvanih novčića od po dvadeset pet centi. Mogu li ovi ljudi da me kontaminiraju? - upita on sebe. Da me uvuku dole, u njihovu oluju inertnosti? Pa, to je njihov problem, nije moj, pomisli on. Odbijam da tonem zajedno sa celim sistemom; to je moja prva odluka. Prenebregnuću dva posebno isporučena pisma i uradiću ovo: poći na ovo putovanje, sa ovom vrećicom parica. Ovo je početak mog bekstva na slobodu, a tamo neće biti nikakvih novih okova.

"Ne", reče on.

"Neću uzeti nijedan", reče mladić.

Neki neobičan poriv obuze Džoa Fernrajta. Otvori čekmedže i počeo preturati po novčićima; izvuče jedan i pruži ga mladom Meksikancu. Još dok je momak uzimao tu paricu, druge šake se pojavile, odasvud: obruč očiju bez nade pretvorio se u obruč pruženih ruku sa dlanovima otvorenim nagore. Nije to bila nikakva zavera gramzivih, protiv njega; nijedna ruka nije pokušala da mu otme vrećicu. Ruke su naprosto bile tu, naprosto su čekale. Čekale u ćutanju satkanom od poverenja, kao on ranije pred ustima poštanske cevi. Užasavajuća stvar, pomisli Džo. Ovi ljudi misle da ću im ja deliti poklone, kao da su želeli da im sama Vaseljena deli poklone; a ona im celog njihovog života nije dala ništa na poklon; tu činjenicu su prihvatili sa istim ovakvim ćutanjem. Oni u meni vide neko natprirodno božanstvo. Ali, ne, pomisli on. Moram se iskobeljati odavde. Ne mogu ništa da učinim za njih.

Međutim, upravo dok je ovo uviđao, primeti da je počeo nanovo da pretura po vrećici od azbestne tkanine. Štaviše, da je počeo stavljati u svaku ruku po jedan novčić. Dlan za dlanom.

Iznad njihovih glava prolomio se siloviti zvižduk policijskih patrolnih kola koja su sletala, kao da se spušta neki veliki poklopac; unutra su bila dva policajca u glatkim, blistavim uniformama, sa šlemovima za

slučaj borbe sa demonstrantima i sa laserskim puškama u rukama. Jedan od dvojice pandura reče: "Sklonite se ovom čoveku s puta." Krug koji je bio nagruo na Džoa, sad poče da se topi i da uzmiče. Pružene ruke su nestale, kao da su se povukle u omamljeni, nepodnošljivi mrak.

"Nemoj stajati tu", reče drugi policajac Džou, debelim policijskim glasom. "Polazi napred. Ima da izneseš te novce odatle, inače ću ti napisati takvu prijavu, da ti neće ostati ni jedna jedina prokleta parica."

Džo nastavi da hoda.

"Šta ti zamišljaš, ko si ti?" reče mu drugi policajac. Patrolna kola su ga pratila, zadržavajući položaj tačno iznad njegove glave. "Nekakva privatna dobrotvorna organizacija?"

Džo ne reče ništa. Samo je gazio dalje.

"Po zakonu, ti moraš da mi odgovoriš", reče policajac.

Posegnuvši u azbestnu vrećicu, Džo izvuče još jedan novčić. Pruži ga uvis, ka bližem policajcu. U isti mah vide, zapanjen, da je ostalo samo još nekoliko komada u vrećici.

Odoše moje parice! - uvide on. Znači, sad mi ostaju samo jedna otvorena vrata - ona poštanska cev i ono što je iz nje ispalo u protekla dva dana. Sviđalo se to meni ili ne, sve je odlučeno; odlučeno je ovim što upravo učinih.

"Zašto si mi dao ovaj novčić?" upita policajac.

"Kao napojnicu", reče Džo i istog trena oseti da mu glava puca: laserski zrak, podešen na onesveščivanje, pogodio ga je tačno među oči.

U policijskoj stanici, jedan elegantni mladi policijski činovnik, plavokos, vitak, u čistoj, finoj uniformi, reče: "Nećemo Vas evidentirati kao uhapšenog, gospodine Fernrajte, iako ste, strogo uzev, počinitelj zločina protiv naroda."

"Protiv države", reče Džo; sedeo je poguren i trljao se po čelu, ne bi li bol nekako prestao. "Ne protiv naroda", uspe da kaže. Sklopi oči i bol naiđe kao poplava, kuljajući iz tačke gde ga je zrak nedavno dodirnuo.

"Ovo što ste rekli", reče mladi policijski pisar, "samo po sebi konstituiše novo krivično delo, pa bih mogao i za to da Vas

evidentiram. Čak bismo Vas mogli predati Polit-kontrol-birou, kao neprijatelja radne klase, umešanog u zaveru da se izazove uznemirenje građana i širi propaganda protiv naroda i narodnih službenika kao što smo mi. Međutim, Vaš dosje do sada..." Proučavao je Džoa, sa profesionalnom pomnošću. "Mentalno zdrav čovek ne deli novac potpuno nepoznatim ljudima." Jedan dokument se pojavljivao, izlazeći iz proreza na njegovom radnom stolu, i sam od sebe namotavao u rolnu. Policijski činovnik ga uze i poče ga čitati. "Očigledno je da ste postupali bez predumišljaja."

"Tako je", reče Džo. "Bez prethodne namere." Nikakve emocije nije osećao; samo telesnu nelagodnost, oštru, zapravo sve jaču i jaču, koja je sprečavala svako osećanje i svaku mentalnu aktivnost.

"Zaplenićemo, međutim, sve Vaše preostale novčiće. Bar za sad. I ostavićemo Vas godinu dana na režimu uslovne kazne. Za to vreme, javljaćete se ovde na raport, jednom nedeljno, i dawaćete nam izveštaj, potpun izveštaj, o vašim aktivnostima."

"Bez suđenja?" upita Džo.

"Je l' Vi želite da Vam se sudi?" Policijski službenik ga osmotri prodornim pogledom.

"Ne", reče Džo. Nastavi trljati glavu. Materijal iz vlast-gencije 'Mirspokoj' očigledno još nije dostavljen kompjuterima ovih ovde, zaključio on. Ali doći će dan kad će se sve to spojiti. Sve će oni sastaviti, i ono kako sam panduru dao bakšiš, i kako sam nalazio poruke u vodokotliću mog WC-a. Ja sam lud, reče on sebi. Zbog neaktivnosti sam se odlepio; ovih poslednjih sedam meseci su me uništili. A sad, kad sam povukao svoj potez i poneo novčiće ka Gospodinu Poslodavcu - nije mi uspelo ni to.

"Čekaj malo", reče drugi policajac. "Evo ide nešto o njemu od mirspokojaca. Ovog časa je stiglo niz kolo, od njihove centralne memorije."

Džo se okrete i pojuri ka izlaznim vratima policijske stanice. Ka masi naroda napolju. Kao da bi se hteo zakopati duboko među njih; da više ne bude zasebni, ograničeni delić.

Dva pandura iskrснуše ispred njega i baciše se ka njemu dok je bežao; primicali su se neprirodnom brzinom, kao na ubrzanom video-snimku. Odjednom se nađoše pod vodom; kao vitke srebrne ribe, zevali su ka njemu i ritmično manevrisali između - pobogu i

zaboga! - korala i morske trave. A ipak on, sam, nije osetio ništa, nikakvu vodu; međutim, oko njega je bio rezervoar vode, umesto policijske stanice, a sav nameštaj bio je tu, ali u vidu potopljenih olupina, dopola pokopan u pesak. Policajci su se izvili i jurnuli kroz vodu, pored njega, divni u svojim svetlucavim gibanjima, ali ga nisu mogli dodirnuti, jer on, iako je stajao u sredini, nije bio u rezervoaru. Nije čuo nikakav zvuk. Njihova usta su se kretala, ali je do njega stizala samo tišina.

Sipa, zatalasana u svom skupljanju i širenju, projuri pored njega; ona je, pomisli on, kao duša mora. Sipa sledećeg trena ištrca oblak mraka, kao da bi htela sve izbrisati. Nije više video nikakve policajce; mrak se širio sve dok nije ispunio celu panoramu, a onda postade jači, kao da dotad nije bio dovoljno neproziran. Da, ali ja dišem, reče Džo. "Ej, bre", reče on glasno - i začu svoj glas. Ja naprosto nisam u vodi, uvide on, a oni jesu. U mogućnosti sam da identifikujem sebe: otcepljen sam, jedan zasebni identitet. Ali zašto?

Šta ako se pokušam pokrenuti? - zapita se. Preduze jedan korak, još jedan, i, bup: odbio se od neke površine nalik na zid. Na drugu stranu, pomisli, okrete se desno i zakorači. Bup. U panici pomisli: nalazim se u nekoj kutiji, kao u mrtvačkom sanduku! Jesu li me ubili? - upita se. Kad sam pokušao da šturnem kroz vrata. On ispruži ruke oko sebe, oda pipa po mraku... i nešto se nađe u njegovoj desnoj ruci, stavljeno tu. Malo, četvrtasto. Sa dva dugmeta u obliku diskova. Tranzistor.

On ga uključi.

"Hej, hej, ćao narode!" Srećni glas limenog prizvuka okruži ga u tami. "Ovo je Keri Kerns zvani Tračko, sa šest telefona koji su tu ispred mene i dvadeset uključenih telefonskih priključnih kola, tako da mogu čuti sve vas, sve vas dobre ljude koji ste orni da raspravljate o nečemu, o bilo čemu. Naš broj glasi 394-950-911111, pa zovite, narode, o bilo čemu da popričamo, dobrom, lošem, osrednjem, zanimljivom ili dosadnom - samo zovite majstora za tračeve Keri Kernsa na 394-950-911111 i cela radio-publika ima da čuje vas, vaše ono što imate da kažete, vaše uverenje, neku činjenicu koju po vašem mišljenju treba svi da znaju..." Iz zvučnika malog tranzistorskog radio-aparata začu se zvonjava telefona. "Halo? Imamo već nekoga na liniji!" proglasi Keri Kerns Tračko. "Da,

gospodi... do, htjedoh kazati."

"Gospon Kerns", reče kreštav ženski glas, "trebalo bi da se postavi znak 'stop' na raskrnicu Avenije Fulton i ulice Detelinske, gde tolika mala deca, đaci, ja ih svaki dan gledam..."

Nešto tvrdo, neki zgusnuti objekat, tupnu u Džoov levi dlan. On to prihvati. Telefon.

Sede na površinu ispod sebe, ostavi telefon i tranzistor na istu tu površinu, izvuče upaljač i kresnu. Plamičak butan-gasa obasja samo škrti krug prostora, ali dovoljan da on razazna telefon i tranzistor, marke 'Zenit', primeti on. Dobar tranzistor, sudeći po veličini.

"U redu, narode koji ste tamo napolju", brbljucao je veselo Keri Kerns Tračko. Broj je 394-950-911111; tako ćete dopreti do mene, i do celog sveta punog..."

Džo poče nabadati taj broj. Pomno i mukotrpno, brojku po brojku, ceo. Kad ga je otkucao, prisloni slušalicu na uvo. Jedan trenutak je slušao signal 'zauzeto', a onda se začu, i iz slušalice i sa tranzistora, glas Keri Kernsa Tračka. "Da gospodine, ili je to gospođa?"

"Gde sam ja?" upita Džo u telefon.

"Hej-hej!" reče Kerns. "Imamo na liniji nekoga tamo, neku jadnu dušu koja je izgubljena. Vaše ime glasi, gospodine?"

"Džozef Fernrajt", reče Džo.

"Pa, gospodine Fernrajte, pravo je zadovoljstvo razgovarati sa Vama. Vaše je pitanje, gde se nalazite? Zna li iko gde se nalazi gospodin Džozef Fernrajt iz Klivlenda - u Klivlendu ste, zar ne, gospon Fernrajte? - dakle, zna li iko tamo napolju gde je u ovom trenutku on? Ja mislim da je to od strane gospodina Fernrajta jedno ispravno pitanje, te bih rado držao linije otvorene za svakoga ko nas može pozvati i dati nam neku ideju, bar najopštiju, o oblasti u kojoj se trenutno gospodin Fernrajt nalazi. Dakle, možete li se vi ostali, narode, svi vi koji ne znate gde je on, privremeno uzdržati od pozivanja, dok ne odredimo lokaciju gospodina Fernrajta? To, gospon Fernrajte, ne bi trebalo dugo da potraje; imamo auditorijum od deset miliona ljudi i uključen otpremnik od pedeset hiljada vati, tako da - aha! čekaj! Poziv." Limeni zvuk zvonjave telefona. "Da gospodine ili gospođo. Gospodine. Vaše ime, gospodine?"

Muški glas, iz radija i iz Džoovog telefona, reče: "Zovem se Dvajt L. Glimung, iz ulice Plezent Hil Road broj 301. Ja znam gde je

gospodin Fernrajt. On je u mom podrumu. Gledano prema mojoj peći za centralno grejanje, on je malo desno i malo iza. Nalazi se u drvenom sanduku za prevoz robe. U tom sanduku je meni stigla mašinerija za erkondišn, koju sam naručio od Narodnog Siarsa, prošle godine."

"Čuli ste to, gospodine Fernrajte?" uzviknu Keri Kerns, majstor tračeva. "Vi ste u sanduku od robe, u podrumu gospodina Dvajta L. - kako rekoste da je prezime, gospodine?"

"Glimung."

"Gospodina Dvajta L. Glimunga, u broju trista jedan Plezent Hil Rouda. Prema tome, svim vašim nevoljama došao je kraj, gospodine Fernrajte. Naprosto, iziđite iz sanduka i bićete super!"

"Samo, ja ne želim da on razvali sanduk", reče Dvajt L. Glimung. "Možda bi bolje bilo da ja siđem lepo dole u taj podrum, olabavim samo nekoliko dasaka i pustim ga napolje."

"Gospodine Fernrajte", reče Kerns, "čisto radi upućenosti naše radio-publike: kako uopšte dođoste Vi u prazan trgovački sanduk pa još u podrumu gospodina Dvajta L. Glimunga na Plezent Hil Roudu broj 301? Siguran sam da bi naši slušaoci to rado saznali."

"Ne znam", reče Džo.

"Dobro, onda bi možda gospodin Glimung - gospodine Glimung? On je, izgleda, spustio slušalicu. Očigledno je, on se već nalazi u pokretu, ka podrumu, da Vas pusti napolje, gospodine Fernrajte. Kakva je to sreća bila za Vas da je on baš sad slušao ovaj program! Inače biste verovatno ostali u tom sanduku do sudnjeg dana. A sad da čujemo nekog drugog slušaoca. Alo?" Telefon škljocnu Džou u uho; elektronsko kolo bilo je prekinuto.

Zvuci. Iz njegove okoline. Škripanje, onda se nešto široko počeo povijati unazad; poplava svetlosti nagrnu u sanduk u kome je sedeo Džo Fernrajt sa svojim upaljačem, telefonom i tranzistorom.

"Izvukao sam te iz policijskog garnizona kako sam najbolje umeo", reče jedan muški glas, onaj isti koga je Džo preko tranzistora čuo.

"Čudan ti je način", reče Džo.

"Tebi čudan. A meni je bio čudan izvestan broj stvari koje si ti radio otkad sam postao svestan tebe."

Džo reče: "Na primer, ono kad sam poklanjao novčiće."

"Ne, to razumem. Ono što meni izgleda čudno jeste kako si mogao

mesecima da sediš u radnoj kubikuli i da čekaš." Još jedna daska skliznu; nove količine svetlosti jurnuše unutra na Džoa, kao poplava, i on žmirnu. Pokušao je da vidi Glimunga, ali to mu ni sad nije pošlo za rukom. "Zašto nisi otišao u obližnji muzej i polupao njihovu grnčariju anonimno... onda bi ti oni dali posao. A lonci bi bili obnovljeni savršeno, bili bi kao novi. Ništa ne bi bilo izgubljeno, a ti bi proveo te dane aktivno i produktivno." Otpade poslednja daska, i Džo Fernrajt ugleda, uzdignuto u punoj svetlosti, stvorenje sa Sirijusa Pet, taj oblik života za koji je enciklopedija rekla da je švorc senilko.

Vide veliki obruč načinjen od vode, koji se vrteo oko vodoravne ose; a u njemu, na okomitoj osi, transverzalni obruč vatre. Iznad i iza ova dva obruča od elemenata, lebdela je i nadimala se draperija ili zavesa; on vide, ne bez zaprepašćenja, da je načinjena od meke, šarene tkanine 'Pejzli'.

I - još jedan vid: jedna slika bila je ugrađena u jezgro rotirajućih obruča vatre i vode. Prijatno, lepuškasto lice neke tinejdžerke sa smeđom kosom. Lebdelo je i smeškalo mu se... obično lice, koje lako zaboraviš ali ga stalno iznova susrećeš. To je, pomisli on, kompozitna maska, kao da je crtana kredama u boji po praznom trotoaru. Privremena i ne mnogo upečatljiva fizionomija, kroz koju je, očito, Glimung mislio da postigne kontakt s njim. Ali, obruč od vode, pomisli on. Osnov Vaseljene. A i obruč vatre je to. Nastavljaju da se obrću, obrću, brzinom savršeno regulisanom. Izvrstan, večit, samoodržavajući mehanizam, pomisli on, ako se izuzmu taj krpuljak od 'pejzlija' i to nezrelo žensko lice. Našao se u čudu. Da li ovo što vidi, kad se sabere, daje kao ishod - snagu? Svakako ne odiše senilnošću, ali, ipak, on je imao utisak, uprkos mladalačkom licu u sredini, da je pred njim nešto veoma staro. Što se tiče finansijskog stanja, nije mogao proceniti sada. To će morati da nastupi kasnije ili nikad.

"Kupio sam ovu kuću pre sedam godina", reče Glimung, ili, bar, reče neki glas. "Kad je tržište bilo pogodno za kupce."

Džo je, tragajući za izvorom glasa, razaznao nešto nenormalno, od čega mu se sva krv proključa, a telo ohladi, kao da su se led i vatra pomešali u njemu, bleđa analogija Glimunga.

Taj glas. Dopirao je iz jednog drevnog gramofona 'Viktrola' na

navijanje, sa trubom, na kome se ploča vrtela onom neobičnom, velikom brzinom. Glimungov glas bio je snimljen na ploču.

"Da-da, to bi ja rek'o da si ti u pravu", reče Džo. "Pre sedam godina bilo je moguće kupovati vrlo povoljno. Ti odavde regrutuješ?"

"Ja ovde radim", odgovori - sa drevnog gramofona 'Viktrola' na navijanje - Glimungov glas. "Takođe radim na mnogim drugim mestima... u mnogim zvezdanim sistemima. A sad da ti kažem gde i kako stojiš, Džo Fernrajte. Policiji je ostao utisak da si se ti naprosto okrenuo i izišao iz one zgrade, i da oni, iz nekog razloga, nisu mogli u tim trenucima da te zaustave. Ali izdata je poternica za tobom, tako da se ne možeš vratiti ni u onu stambenu zgradu, ni u onu kockicu u kojoj si raduckao."

"Ne mogu, a da me policija ne uhvati."

"Želiš li to?"

"Možda mora tako biti", reče Džo stoički.

"Koješta. Vaša policija je krvožedna i zlobna. Hoću da vidiš Heldskalu, kakva je bila pre nego što je potonula. Naaaaaaaaaaaaa..." i gramofon uspori i stade jer se opruga odmotala do kraja. Džo dohvati ručku za navijanje, koja se pružala od svoje osovine poprečno u jednu stranu, i poče vrteti. Mešavina raznih osećanja muljala se u njemu, a nijedno od njih, verovatno, ne bi umeo opisati, kad bi neko to od njega zatražio. "Naći ćeš instrument za posmatranje na stolu desno od tebe", reče Glimung; skalamerija je sad rotirala odgovarajućom brzinom. "Mehanizam za dubinsku percepciju, načinjen ovde, na tvojoj planeti."

Džo potraži i nađe prastari stereoskop, iz možda 1900. godine, sa kompletom crno-belih kartica koje je trebalo stavljati unutra. "Nisi mogao ništa bolje?" upita on zahtevnim tonom. "Filmsku sekvencu ili stereo-video traku. Čuj, ovo je pronađeno pre automobila." Onda se doseti. "Ti si bez kinte", reče. "Dobro je rekao Smit."

"To je neosnovano ocrnjivanje", reče Glimung. "Ja sam samo štedljiv. To je nasledna osobina mog reda. Ti si, kao pravi proizvod svog socijalističkog društva, navikao na ogromno rasipništvo. Ja sam, međutim, još na slobodno-preduzetničkim planovima. Uštedena parica jeste zarad..."

"Ooo, Isuse", zastenja Džo.

"Ako hoćeš da prestanem", reče Glimung, "samo podigni sa diska od

liskuna glavu sa iglom. Odvoji to od gramofonske ploče."

"A kad se ploča izvrta do kraja, šta onda?" upita Džo.

"Neće nikad."

"Znači da nije prava."

"Prava je. Ali žlebovi su povezani u neprekidnu petlju."

"Kako ti stvarno izgledaš?" upita Džo.

Glimung reče: "A kako ti stvarno izgledaš?"

Iznerviran, Džo počeo objašnjavati, uz gestikulaciju: "Zависи od toga da li prihvataš Kantovo odvajanje svih fenomena od Ding an sich, stvari po sebi, koja je kao Lajbnicova monada bez prozora..."

Začuta, jer gramofon se opet odmotao i zaustavio; ploča se više nije obrtala. Navijajući ga ponovo, Džo pomisli: verovatno nije čuo ništa od ovog što sam rekao. Verovatno namerno.

"Propustih tvoj filozofski diskurs", objavi fonograf, čim ga je dobro navio.

"Hteo sam da kažem", reče Džo, "da se svaki fenomen, to jest pojava, percipira unutar strukture perceptivnog sistema posmatrača. Veliki deo onog što ti vidiš kad percipiraš mene" - on uperi prst ka sebi, da naglasi tu misao - "jeste projekcija iz tvog uma. Nekom drugom sistemu percepcije ja bih izgledao sasvim drugačije. Policiji, na primer. Pogleda na svet, različitih, ima onoliko koliko ima svesnih razumnih bića."

"Hmmm", reče Glimung.

"Shvataš koju distinkciju ja tu povlačim."

"Gospodine Fernrajte, šta ti zapravo hoćeš? Došlo je vreme da se opredeljuješ, da deluješ. Da participiraš - ili ne - u jednom velikom trenutku istorije. U ovom času, gospodine Fernrajte, ja se nalazim na hiljadu mesta i upravo sad angažujem, ili pomažem da budu angažovani, za ovaj posao, inženjeri i umetnici pojedinih zanata, ogroman broj njih, veoma raznovrsnih... Ti si samo jedan među mnogim zanatlijama. Ne mogu više čekati na tebe."

"Jesam li od vitalnog značaja za projekat?" upita Džo.

"Vitalno je da imamo jednog iscelitelja keramike, da. Tebe, ili nekog drugog."

Džo reče: "Kad dobijam mojih trideset pet hiljada krambla? Unapred?"

"Dobićeš ih kaaaaaaa...." počeo Glimung, ali stara Viktrola se opet

odvila; ploča je usporila, stala.

Krije, kopilan jedan lukavi, razmišljao je Džo sumorno, dok je navijao fonograf.

"Kad", reče Glimung, i ako, naglašavam ako, katedrala bude dignuta tako da opet stoji kao što je pre mnogo vekova stajala."

Znao sam, pomisli Džo.

"Ideš li na Oračevu planetu?" upita Glimung.

Neko vreme, Džo je razmatrao ovo. U svom umu pregledao je sobu u kojoj je stanovao, pravougaonu pregradu u kojoj je radio, gubitak novčića, policiju - razmišljao je o svemu tome i pokušavao da izvede nekakav zbir. Šta me veže za ovo mesto? - upita on sebe. Poznatost, zaključio. Fakt da jesam na ovo mesto priviknut. Može se čovek priviknuti na sve, i čak steći naklonost prema svemu. Tačna je teorija Pavlova, o uslovljenom refleksu: mene drži navika. Ništa drugo.

"Mogu li dobiti makar nekoliko kramba unapred?" upita Glimunga.

"Kupio bih sportski sako od kašmira i novi par onih cipela koje se mogu oprati i ponovo nositi."

Fonograf se rascepi na komade, koji poleteše kao šrapneli na sve strane. Neki se pozabadaše Džou u lice i ruke. U središtu ukrštenih obruča vode i vatre ispoljilo se lice ogromno, grčevima izvijeno, razbesnelo; nestala je nejaka ženskica, a ovo je sad piljilo u Džoa pogledom silovitim poput sunca. Lice ga je psovalo, psovalo na nekom jeziku koji je Džou bio nepoznat. On počeo uzmicati; sav se zgurio, užasnut besom Glimunga; obični predmeti, kroz koje se Glimung dosad ispoljavao, razletali su se na komade, zatim se pocepa i draperija iza obruča; pukoše i obruči od elemenata. Počeo se rasprskavati i sam podrum, kao neka ruševina koja se naginje i pada; komade je padalo na pod, a i pod je pucao kao sasušena glina.

Isuse, pomisli Džo. A Smit priča da je ovaj senilan. Gromade odvaljene od zgrade survavale su se svuda oko njega; komad cevi zveknu ga po glavi, i on začu hiljadu glasova koji su pevali hiljadu pesama straha. "Idem, idem", reče on glasno, čvrsto žmureći, obavijajući rukama glavu. "U pravu si; nije to šala. Žao mi je. Znam da ti je ovo veoma važno."

Pesnica Glimungova steže ga oko pojasa; podiže ga i zgužva kao

hrpicu novinske hartije. On ugleda, na tren, jedno oko koje se topilo u ognju besa - jedno jedino oko! - a onda vatrena oluja popusti. Pritisak oko njegovog struka se smanji, samo malo. Ali dovoljno. On pomisli: verovatno mi nije skrcano nijedno rebro. Ipak bi trebalo da odem kod doktora na pregled, pre nego što pođem sa Zemlje. Čisto da bih bio siguran.

"Spustiću te u glavnu halu za putnike na kosmodromu Klivlend", reče Glimung. "Videćeš da imaš dovoljno para za kartu do Oračeve planete. Uzmi prvi sledeći let; ne vraćaj se u onu tvoju sobicu po stvari - tamo te čeka policija. Uzmi ovo." Glimung mu ćušnu nešto u šaku; u svetlosti, to nešto se presijavalo mnogim bojama; boje su se stopile u jedan oblik, koji je onda iscurio na sve strane, u mlazićima i koncima, i pregrupisao se u drugi obrazac. Pa u sledeći, koji ludo skoči ka njegovom vidu.

"Parče lonca", reče Glimung.

"Ovo je delić vaze polomljene u katedrali?" upita Džo. "Zašto mi ga nisi odmah pokazao?" Pošao bih, pomisli on, da sam video ovo... da sam pojma imao kako izgleda.

"E sad znaš", reče Glimung, "šta ćeš, svojim darom, isceljivati."

5.

Čovek je mentalno poremećeni anđeo, razmišljao je Džo Fernrajt. Jednom su svi oni bili anđeli, pravi anđeli, i u to doba imali su izbor između dobra i zla, tako da je bilo lako, lako, anđeo biti. Onda se nešto desilo. Nešto je pošlo kako ne treba, ili se pokvarilo, ili otkazalo. A oni su ostali suočeni sa neizbežnošću biranja ne između dobra i zla, nego između većih i manjih zala, pa su se, usled toga, toliko otkačili, da su postali ljudi.

Sedeo je na luksuznoj i neudobnoj plastičnoj klupi na klivlenskom Kosmodromu i čekao svoj let; osećao je slabost i nesamopouzdanje, a pred njim je bio strašan posao - strašan u smislu da će postaviti ogromne zahteve pred njegovu sve manju snagu. Ja sam kao nešto sivo, pomisli on. Nose me vazdušne struje, žurno, tumbaju me, kovitlaju me, sve dalje i dalje.

Snaga. Snaga bivanja, ili bića, pomisli on, i nasuprot njoj, mir nebića, ili nebivanja. Šta je bolje? Snaga se na kraju istroši, svaki put; znači, to bi mogao biti odgovor, a svako dalje odgovaranje izlišno. Snaga - bivanje - to je privremeno. A mir - nebivanje - e, to je večito; postojalo je pre njegovog rođenja i nastaviće se, za njega, čim on umre. Razdoblje snage, razdoblje između, samo je epizoda, jedno kratkotrajno razgibanje pozajmljenih mišića - tela koje će morati da bude vraćeno... pravom vlasniku.

Da nije sreo Glimunga, nikad ne bi pomislio ovo - nikad shvatio. Ali u Glimungu je video, svojim očima, večnu snagu, samoobnavljajuću. Glimung se, kao zvezda, hrani samim sobom, a nikad se ne potroši. I, kao zvezda, prelep je; vodoskok je, livada je, pusta ulica je, u sutonu nad kojom se nebo polako gasi. Nebo će se sasvim smračiti, suton postati mrak, ali će Glimung blistati i dalje, kao da spaljuje nečistoće u svakome i svačemu oko sebe. On je luča koja pogledu otkriva dušu i sve njene satrunule delove. I tom svetlošću on prži i uništava trula mesta, ovde jedno, tamo drugo: mementoe jednog nezatraženog života.

Sedeći tako u čekaonici kosmičke luke, na neprijatnoj stolici od plastike, Džo začu raketne motore koji su hvatali brzinu. Okrete

glavu i vide, kroz ogromni prozor, uzdizanje jednog LB-4, od koga se tresla i zgrada i sve u njoj. Ali već za koji sekund raketa odlete i ništa ne ostade.

Ja ukočeno gledam preko tišine močvara, pomisli on, a iz njih, tajanstven i divalj, iskače zvuk divovskih vozila.

Ustade i prošeta kroz čekaonicu, sve do kabine za Padrea; sede u nju, ubaci novčić u prorez i nasumce odabra jedan broj. Kazaljka se umiri na Zenu.

"Pričaj mi šta te muči", reče mu Padre; bio je to glas malo starijeg čoveka, pun saosećajnosti. Spor; govorio je kao da nema žurbe, a ni pritiska. Sve bezvremeno.

Džo reče: "Ne radim već sedam meseci, a sad sam dobio posao koji me vodi sasvim izvan Sunčevog sistema, pa se plašim. Šta ako ne budem umeo? Šta ako sam posle tolike pauze izgubio veštinu?"

Sveštenikov glas, bez težine, doplovi umirujuće do njega. "Radio si i ne radio. Ne raditi je najteži rad od svih."

Tako mi i treba kad ja biram broj za Zen, reče Džo sebi. Pre nego što je Padre stigao ma šta dalje da obznani, on prebaci mehanizam na puritansku etiku.

"Bez rada", reče Padre, glasom nešto žustrijim, "čovek je ništa. Prestaje postojati."

Džo brzo odabra broj za rimokatolike.

"Bog i božja ljubav će te primiti", reče Padre, dalekim i blagim glasom. "Bezbedan si u Njegovom naručju. Nikada on neće..."

Džo odabra Alaha.

"Svog neprijatelja ubij", reče Padre.

"Pa nemam ja neprijatelja", odvrati Džo. "Jedini neprijatelji su mi moja sopstvena zamorenost i strah od neuspeha."

"To su dušmani", reče Padre, "koje moraš umlatit, u džihadu; pokazat da s čovjeek, a čovjeek, pravi čovjeek, jest borac, on će vratit bitkom za bitkuu." Padreov glas bio je strog.

Džo se opredeli za judaizam.

"Činija marsovske supe od debelcrva..." poče Padre umirujuće, ali finansiranja ponestade, Džoova parica nije bila dovoljna za dalje; Padre se zatvori, ostade inertan i mrtav - ili, bar, uspavan.

Supa od debelcrva, razmišljao je Džo. Najhranljivije od svih poznatih jela. Pa, možda je to i bio najbolji savet, pomisli on. Idem ja u

restoran kosmodroma.

Tamo sede na okruglu stoličicu bez naslona i podiže meni.

"Jesi za jednu duvansku cigaretu?" upita čovek pored njega.

Džo se užasnuto zagleda u njega i reče: "Moj Bože - pa cigaretu ne možeš pušiti na otvorenom - pogotovo ne ovde." Sav usplahiren, okrete se ka tom čoveku i zausti da kaže još nešto. Onda uvide s kim razgovara.

Pored njega je u ljudskom obliku sedeo Glimung.

"Nijednog trenutka nije moja namera bila", reče Glimung, "da ti budeš toliko brižan. Radiš dobro; to ti rekoh već. Odabrao sam tebe zato što sam smatrao da si najbolji iscelitelj grnčarije na Zemlji; rekoh ti već i to. Padre je bio u pravu; treba nešto da pojedesh, da se malo smiriš. Naručiću ja za tebe." Glimung klimnu glavom robot-mehanizmu za isporučivanje hrane - klimnu glavom, ne prestajući da puši, neskriveno, duvansku cigaretu.

"Šta, niko ne vidi cigaretu?" upita Džo.

"Niko", reče Glimung. "Ali je očito da ovaj mehanizam za davanje hrane ne vidi ni mene." Okrete se Džou i reče: "Ti naruči."

Pošto je pokušao činiju supe od debelcrva i popio kafu bez kofeina (kao što je, po zakonu, i morala biti), Džo reče: "Ne verujem da shvataš. Nekome kao što si ti..."

"Kakav sam to ja?" upita Glimung.

"Zar ne znaš?"

"Nijedan stvor ne zna sebe", reče Glimung. "Ne znaš ni ti sebe; nemaš nikakvo znanje, baš nikakvo, o svojim najosnovnijim potencijalima. Je li jasno tebi šta će Podizanje značiti za tebe? Sve što je bilo latentno, sve ono potencijalno, u tebi - postaće aktuelizovano. Svi koji učestvuju u uroti Podizanja, svi umešani, sa stotinu planeta razbacanih širom Galaksije - svi će oni biti. Ti nikad nisi bio, Džo Fernrajte. Samo si životario. Puko postojanje. Biti znači delati. A mi ćemo veliko delo napraviti, Džo Fernrajte." Glimungov glas odzvanjao je kao čelik.

"Jesi doš'o da me ubediš da odustanem od svojih nedoumica?" upita Džo. "Jesi li zato na kosmodromu? Da obezbediš da se ja ne predomislim, pa u poslednji čas odustanem?" Nije moglo biti to: nije

on toliko važan. Glimung, razapet između petnaest svetova, ne bi pao ovako nisko, ne bi pribegao ovom čudnom pokušaju da povрати samopouzdanje jednom sirotom ćupo-krpadžiji iz Klivlenda; ima Glimung drugog posla, i previše; postoje krupnije brige za njega.

Glimung reče: "Ovo je 'krupnija briga'."

"Zašto?"

"Zato što sitnih nema. Kao što ni sitnog života nema. Život jednog insekta, jednog pauka; njegov život je jednako krupan kao tvoj, a tvoj jednako kao moj. Život je život. Ti jednako koliko i ja želiš da živiš; proveo si sedam meseci u paklu, čekajući iz dana u dan da naiđe ono što ti je potrebno... Na taj način pauk čeka. Razmišljaj o pauku, Džo Fernrajte. On plete svoju mrežu. Onda na jednom kraju paučine napravi malu svilenu pećinu da bi u njoj sedeo. Pridržava one niti koje vode do svih delova mreže, da bi znao kad stigne nešto za jelo, što on mora imati da bi živeo. Čeka. Prođe dan. Prođu dva. Nedelju dana. On čeka dalje; nema se šta raditi, osim čekati. Mali ribar noći... i možda nešto naiđe, i on živi, ili ništa ne naiđe, i on čeka i misli: 'Neće stići na vreme. Već je prekasno.' I dobro misli: sve tako čekajući, umre."

"Ali meni je", reče Džo, "nešto naišlo na vreme."

"Ja", reče Glimung.

Džo reče: "Da me nisi odabrao iz..." Oklevao je. "Iz sažaljenja?"

"Nikad", reče Glimung. "Za Podizanje će biti potrebne velike veštine velikog mnoštva, silni zanati, nebrojene umetnosti. Imaš li još ono parče keramike kod sebe?"

Džo izvuče božansko parčence iz džepa kaputa; položi ga na ploču nalik na šank, pored prazne zdele od supe.

"Hiljade takvih", reče Glimung. "Pred tobom je, hajde da nagađam, još jedno stotinak godina života. Taj posao se ne može završiti za sto godina; zakoračićeš među njih, među te divne komadiće, i ostaćeš među njima sve dok ne umreš. Ispuniće ti se, štaviše, želja: ti ćeš biti, do samog kraja. Pa, pošto si bio, samim tim ćeš postojati zauvek." Glimung baci pogled na časovnik marke 'Omega' koji je obuhvatao njegov humanoidni šačni zglavak. "Ovi će oglasiti tvoj let kroz dva minuta."

Kad je bio pritegnut kaiševima u sedište, a šlem za pritisak mu našrafljen na glavu, počeo se uvrtati ne bi li virnuo u pravcu osobe

koja će tokom leta sedeti do njega i biti njegov drugar na putovanju. Na prikačenoj cedulji je pisalo: Jožez Mali. Žmirkajući, on vide ta je to neka cura. Ne sa Zemlje, ali humanoidna.

Onda se prve potisne rakete upališe, i brod se počeo uzdizati.

Nikada do tada nije poletao sa Zemlje, a sad to vrlo oštro uvide, dok je rasla težina koja ga je pritiskala. Ovo... nije... kao... iz... Njujorka... u... Tokio, reče on sebi, hvatajući vazduh. Neizračunljivim naporom, uspe da okrene glavu da bi još jednom video nezemljanku. A ta je bila poplavela. Možda sam i ja poplaveo. Možda umirem, reče on sebi, a onda grunuše i glavne buster-rakete... i Džo Fernrajt se onesvesti.

Kad se probudio, čuo je samo zvuke Malerove 'Četvrte' i tihi žamor glasova. Ja sam se poslednji osvestio, reče on sebi tmurno. Žustra crnokosa stjuardesa uz mnogo petljanja odšrafi kacigu sa njegove glave i isključi njegov zasebni dovod kiseonika.

"Je li Vam bolje, gospodine Fernrajte?" upita stjuardesa, delikatno mu začesljavajući kosu. "Gospođica Jožez je čitala biografski materijal koji ste nam dali pre poletanja i veoma je zainteresovana da Vas upozna. Et-to! Sad Vam kosa izgleda baš laćano. Zar ne, gospođice Jožez?"

"Kako ste, gospodine Fernrajte?" upita ga gospođica Jožez, glasom otežalim od inoplanetnih naglasaka. "Ja da Vas upoznam bila rada veoma. U dužinosti našeg puta vrlo iznenađena ne govoriti s Vama, jer mislim da zajedničkog mnogo imamo."

"Mogu li ja videti biografski materijal gospođice Jožez?" upita Džo stjuardesu; dadoše mu, a on hitro prošeta pogledom kroz tekst. Najomiljenija životinja: sipa. Najomiljenija boja: redž. Društvena igra: monopol. Muzika: koto, klasična i kimio-eto. Rođena u sistemu Proksime, što bi značilo da je, u nekom smislu, pionir.

"Mislim", reče gospođica Jožez, "mi smo u isti poduhvat, nekoliko nas sa uključivši ja i mene."

"Tebe i mene", reče Džo.

"Ti rođena Zemlja?"

"U životu nisam makao sa Zemlje", odvrati Džo.

"Znači, ovo ti je prvi svemirski let."

"Jest", reče on. Pogledavao ju je ispod oka i zaključio da je

privlačna; kratko podšišana bronzana kosa činila je efektan kontrast svetlosivoj koži. Osim toga, imala je jedan od najuzanijih strukova koje je ikada video, činjenica koja se, kao i sve ostale osobine njenog tela, odlično videla kroz pantalonice i bluzicu naštrcane permanent-sprejom. "Ti si marinski biolog", reče on, čitajući dalje njen biografski materijal.

"Itekako. Od mene se očekuje da ustanovim obim najezde korala na..." ona zastade, izvuče maleni rečnik i pronađe jednu reč. "... potopljenim artefaktima."

Osetio je radoznalost u pogledu jedne stvari, pa zapita: "Kako se Glimung manifestovao tebi?"

"Manifestovao", ponovi gospođica Jojez kao odjek; poče tragati po svom malom rečniku.

"To je materijalizovanje", reče stjuardesa vedro. "Postoje u brodu kola koja nas povezuju sa prevodilačkim kompjuterom na Zemlji. U svakom sedištu imate mikrofoni i slušalice. Evo Vaših, gospodine Fernrajte, a evo i vaših, gospođice Jojez."

"Vraćaju mi se zemaljske lingvističke veštine", reče gospođica Jojez, odbijajući da uzme mikrofoni i slušalice. A Džou reče: "Šta si hteo da..."

"Kako ti je Glimung izgledao?" upita Džo. "Fizički, na šta je ličio? Veliki? Nizak? Zdepast?"

Gospođica Jojez reče: "Glimung se inicijalno manifestuje u akvatičnom ambijentu, zato što on, svojim pravim bićem, često leži na dnu pojedinih okeana na njegovoj matičnoj planeti, u..." Ona poče pretraživati po umu. "...u blizini potonule katedrale."

To je objasnilo okeanski preobražaj u policijskoj stanici. "Ali, posle toga, kako ti se pojavio?" upita on. "Isti takav?"

"Drugi put kad je došao pred ja", reče gospođica Jojez, "manifestovao se kao košara puna rublja za pranje."

Je li moguće da ona to ozbiljno kaže? - pitao se Džo. Košara puna veša? Onda pomisli na Igru; to staro zanimanje najednom ožive u njemu. "Gospođice Jojez", reče on, "možda bismo mogli upotrebiti računare za prevođenje... oni umeju biti veoma zanimljivi. Da Vam ispričam o jednom incidentu koji se dogodio prilikom automatskog prevođenja nekog ruskog članka o inženjerstvu pre izvesnog broja godina. Termin..."

"Molim", reče gospođica Jojez, "ne mogu te pratiti, a dodatno što imamo mi druga posla da diskutujemo. Moramo pitati svakog i pronaći koliko njih je zaposlio gospodin Glimung." Ona navuče slušalice sebi na glavu, podiže mikrofon i pritisnu svu dugmad na prevodilačkoj konzoli pored nje. "Svi koji idu na Oračevu planetu da rade za gospodina Glimunga, molim ruku da dignu?"

"Nego, kad sam već počeo", reče Džo, "u tom inženjerskom članku, kad ga je kompa preveo na engleski, jedan čudan termin se pojavio na mnogo mesta. 'Vodena ovca'. Šta to, kog vraga, znači, pitali su se svi. Nemam pojma, rekao je svako. I, na kraju..."

Gospođica Jojez mu upade u reč. "Od četrdeset petoro nas putnika na ovom brodu, trideset plaća Glimung." Ona se nasmeja. "Možda je sada trenutak da napravimo sindikat i nastupimo kolektivno."

Jedan sedi čovek strogog izgleda, na prednjem kraju putničke kabine, reče: "To, zapravo, uopšte nije loša ideja."

"Ali, on tako mnogo plaća", ukaza jedan bojažljivi sitni čova na levoj strani.

"Je li potpisao nešto?" upita sedokosi. "Davao nam je usmena obećanja, a onda nam pretio, bar koliko sam ja upoznat. Meni je, barem, pretio. Navalio je kao sudnji dan; stvarno je uzeo vetar iz mojih jedara, a vi, da me poznajete, znali biste da je malo onih koji mogu tako nešto da urade Harperu Boldvinu."

"Nego, kad sam već počeo", reče Džo, "uspeli su nekako da nađu original članka, na ruskom, i znaš šta je bilo? 'Hidraulični ovan' za odgurivanje nečega. Prebačeno u engleski, pretvorilo se u 'vodenu ovcu'. Dakle, na osnovu ovoga, ja i jedan broj mojih istaknutih kolega..."

"Usmena obećanja", reče jedna sredovečna žena oštrog lica, u zadnjem delu kabine, "nisu dovoljna. Pre nego što počnemo išta raditi za njega, treba da dobijemo pismene ugovore. U osnovi, kad pogledamo suštinu stvari, on nas je zastrašivanjem uveo u ovaj brod."

"Pomislite kakva će tek pretnja on biti kad stignemo na Oračevu planetu", ukaza gospođica Jojez.

Svi putnici su jedan trenutak ćutali.

"Mi to zovemo naprosto 'Igra'", reče Džo.

"Osim toga", reče sedokosi, "moramo imati u vidu da smo samo mali

deo radne snage koju je Glimung već neko vreme angažovao širom Galaksije. Mislim, ajde, nek se ujedinjemo u sindikat do besvesti, kakvog značaja to ima? Mi smo samo jedna kap u punoj kofi, mi ovde. Ili ćemo to biti, kad on dovede i ostale na tu svoju prokletu planetu, a to bi moglo biti u najskorijoj budućnosti."

"Ono što ćemo morati da uradimo", reče gospođica Jojez, "jeste sledeće: da se organizujemo ovde, a onda, kad stignemo na Oračevu planetu, gde ćemo verovatno odsesti u nekom od najvećih hotela, da se povežemo sa nekima, ili svima, ostalima koje je on regrutovao; tad možemo formirati efektnu uniju."

Jedan krupan, zdepasto građen čovek, crvenog lica, reče: "Ali zar nije Glimung..." On mahnu rukom. "Natprirodno biće? Božanstvo?"

"Ne postoje božanstva", reče bojažljivi mali čovek na levoj strani. "U jedno ranije doba mog života, ja sam mnogo verovao u božanstva, ali posle mnogo puta ponovljenih oštrih razočaranja i gubljenja iluzija, digao sam ruke od toga."

Čovek crvenog lica reče: "U smislu, da je sposoban da izvede neke božanske stvari. Zar je bitno kako ćeš ga nazivati?" On žustro nastavi: "U odnosu na nas, Glimung ima moć i prirodu božanstva. Na primer, on se može ispoljiti na deset ili petnaest planeta u najrazličitijim delovima Galaksije istovremeno, a ipak ostati i na Oračevoj planeti. Da, on se i meni pojavio u zastrašujućem vidu, kao što je ovaj džentlmen napred rekao maločas. Ali ja sam ubeđen da to nije blefiranje. Glimung nas je naterao da dođemo ovamo; prisilio nas je - znam da jeste. U mom slučaju, policija se neobično jako zainteresovala za moje poslove upravo u vreme kad mi se Glimung prvi put obratio. Ispalo je tako da sam ja na kraju imao izbor: ili da prihvatim Glimungovu ponudu ili da odem na robiju kao politički zatvorenik."

Za ime Boga, pomisli Džo. Možda je Glimung umešan u ono upadanje mirspokojaca kod mene. Onda oni upregnuti bikovi koji su visili iznad mene dok sam delio pare za džabe, oni panduri koji su me razbili - možda ih je Glimung navodio!

Nekoliko ljudi govorilo je, sada, uglas. Slušajući pomno, Džo je razaznavao u kom pravcu otprilike teku njihovi diskursi; i oni su pričali kako ih je Glimung spasavao iz policijskih stanica i vozila. Ovim se menja sve, reče Džo sebi.

"Mene je naveo da učinim jedan ilegalni čin", reče jedna žena sa izgledom matrone. "Navuk'o me da napišem, u nastupu strasti, ček u korist jedne od državnih dobrotvornih organizacija. Otkriveno je da je to ček bez pokrića i, naravno, policija me je odma' skembala. Puštena sam uz kauciju; ulazeći u ovaj brod, pogazila sam kauciju. Zapanjena sam da su me pustili da se ukrcam; mislila sam da će me zaustaviti na kosmodromu."

Ovo je čudno, pomišljao je Džo. Agencija 'Mirspokoj' mogla je zaustaviti sve nas; Glimung nije pokazao neki ogroman razmah svojih moći da bi nas preneo na Oračevu planetu - naveo nas je da se ukrcamo na redovni let za to mesto. Štaviše, bio je lično prisutan na kosmodromu, valjda da ne bismo odustajali. Znači li to, zapita se on, da ne postoji istinski antagonizam između Glimunga i 'Mirspokoja'?

Pokuša da se priseti sada važećeg zakona o neuobičajeno vrednim znanjima i veštinama. Krivično je delo, priseti se on, otići sa Zemlje, ako osoba koja odlazi ima neka znanja ili veštine koja, u odsustvu te osobe, neće biti lako dostupna i uvek na raspolaganju vladi i 'narodu'. Moja izjava o znanjima i veštinama kojima raspolažem odobrena je rutinski, pomisli on; samo su bacili pogled, lupili pečat i uzeli sledeću... koju je verovatno napisao još jedan putnik sa specijalnom, veoma korisnom veštinom, rešen da stigne na Oračevu planetu. Odobrili su i tu sledeću, koliko se može zaključiti.

Osećao je duboku, trajnu nesigurnost, dok je razmišljao o ovome. Ako Glimung i policija nešto muvaju zajedno - onda je on, praktično, i sad u rukama vlasti, jednako kao da je ostao u onoj policijskoj stanici. Možda još i više; na Oračevoj planeti neće ga pokrivati ni onaj minimum zakonskih prava koja po propisima ostaju optuženome. Kao što neko reče, kad stignu na Oračevu planetu, tog trenutka biće 'vlasništvo' Glimunga, koji će moći da ih upotrebi za bilo koju svrhu. Oni će biti, u suštini, produžeci Glimunga; ovo je putovanje ka još jednom kolektivnom postojanju, on ni u kom smislu nije pobeo ni od koga i ni od čega. Ovo će biti tako i kod svih ostalih; kod nekoliko stotina, a možda čak i hiljada, angažovanih osoba, koje sad teku iz cele Galaksije ka Oračevoj planeti. Isuse, pomisli on u očajanju. Ali onda mu pade na um nešto, nešto što mu je Glimung, u ljudskom obliku, rekao na kosmo-uzletištu. "Sitnog

života nema." Takođe onaj 'mali ribar noći', kako je Glimung nazvao pauka, stvorenje niskog roda.

"Čujte", reče Džo u mikrofona, pritisnuvši svu dugmad, koja ostadoše u tom, nadole pritisnutom položaju, tako da ga je svako u putničkoj kabini čuo, hteo to ili ne. "Glimung mi je rekao nešto", reče on, "na kosmodromu. Pričao mi je o životu provedenom u čekanju da naiđe nešto što će taj život održati, a što ne naiđe u mnogim životima. Rekao je da je ovaj Projekat, ovo Dizanje, naime, Heldskale, ta stvar, taj događaj, za mene." U svome umu on oseti da ubeđenje raste, da postaje potpuno i moćno, oseti da ga ono menja; probudilo ga je, do te mere da je on sada mogao reći, kako je to Glimung postavio, jesam. "'Sve što je bilo latentno', rekao mi je Glimung, 'sve ono potencijalno - biće aktuelizovano.' Imao sam osećaj..." Džo zastade, trudeći se da nađe baš onu reč koju želi. "Znao je", reča on najzad, dok su ostali putnici slušali ćuteći. "O mom životu. Znao ga je iznutra, kao da se on, Glimung, nalazi unutra, sa mnom, i odatle gleda napolje."

"On je telepatičan", reče, tankim glasom, onaj bojažljivi, mali čovek. Začu se talas potvrdnih komentara, odasvud.

"Nije samo to", reče Džo. "Do vraga, policija ima opremu za proizvodnju telepatije i koristi je neprestano. Juče su je primenili na meni."

Gospođica Jojez primeti: "To sam i ja doživela." Ostalima reče: "Gospodin Fernrajt dobro kaže. Glimung je pogledao u temelj mog života; bilo je kao da gleda unazad, kroz celo dosadašnje moje življenje, i opaža kako je moj život proticao i doneo me do ove tačke. Takođe je opazio da na ovoj tački moj život ne vredi da se živi. Sa jednim izuzetkom, a to je ovo."

"Ali on se potajno udružio sa policijom..." reče sedokosi, ali ga gospođica Jojez prekide.

"Ne znamo mi da je to uradio. Mislim da smo u panici. Mislim da je Glimung planirao čitav ovaj poduhvat sa ciljem da spase nas. Mislim da je video sve nas, uzaludnost naših svakojakih života i kuda oni vode, i voleo nas, zato što smo živi. Pa je učinio najbolje što je mogao da nam pomogne. To njegovo Podizanje Heldskale je samo izgovor; svi mi - a moguće je da nas ima na hiljade - jesmo prava svrha ovoga." Čutala je nekoliko trenutaka, pa nastavila. "Pre tri

dana ja sam pokušala da se ubijem. Pričvrstila sam cev od mog usisivača za prašinu za izduvnik mojih neletećih kola, a drugi kraj sam zavukla u kabinu kola, onda sam ušla i upalila motor."

"A onda se predomislila?" upita jedna mršava devojka sa pramenovi nalik na kukuruznu svilu.

"Ne", reče gospođica Jojez. "Turbina je 'opalila' malo jače i cev se otkočila. Sat sam sedela u hladnoći, nizašta."

Džo upita: "Da li si nameravala da pokušaš ponovo?"

"Planirala sam za danas", reče ona ravno. "Ali ovog puta na način koji ne bi mogao da omane."

Čovek sa crvenim licem i crvenom kosom reče: "Čujte i šta ja imam da kažem, koliko god da vredi ili ne vredi." Uzdahnu šumno; bila je to iskrzana, promukla buka, krčanje otupljenosti i nelagodnosti. "Nameravao sam i ja."

"Ja, bogme, ne", reče sedokosi; izgledao je silno ljut; Džo je osećao snagu gneva tog čoveka. "Ja sam potpisao zato što je ponuđena ogromna svota novca. Zna li vi šta sam ja?" On se počeo osvrutati, i pogledom obuhvati sve njih. "Ja sam psihokinetičar, najbolji na Zemlji." Sav natmuren, on ispruži ruku, i jedna akten-tašna, iz zadnjeg dela putničke kabine, polete pravo ka njemu. On je žestokim, silovitim pokretima dočepa i stisnu.

Stisnuo ju je, pomisli Džo, kao Glimung mene.

"Glimung je ovde", reče Džo. "Među nama." Sedokosom čoveku reče: "Ti si Glimung, a ipak se silovito zalažeš da u njega ne treba imati poverenja. Ti."

Sedokosi čovek se osmehnu. "Ne, prijatelju. Nisam Glimung. Ja sam Harper Boldvin, vladin konsultant za psihokinetiku. Dojučerašnji, barem."

"Ali Glimung jeste ovde negde", reče jedna debeljuca sa umršenom lutkastom kosom; štrikala je, i do sad nije ništa rekla. "Dobro kaže onaj tamo."

"Gospodine Fernrajte", ponudi stjuardesa uslužno. "Mogu li vas predstaviti jedne drugima? Ova privlačna devojka pored gospodina Fernrajta je gospođica Mali Jojez. A ovaj džentlmen..." Zujala je dalje, ali Džo nije slušao; imena nisu bila od značaja, osim, možda, imena ove cure koja sedi do njega. Tokom poslednjih četrdeset minuta razvijao je sve veću naklonost, u sebi, prema njenoj mršavoj,

škrtoj, čak sumornoj lepoti. Ni izdaleka ne liči na Kejt, pomisli on. Suprotna je njoj. Ovo je stvarno ženstvena žena; Kejt je osujećeni muškarac. A ta vrsta kastrira sve oko sebe.

Kad su predstavljanja bila završena, Harper Boldvin reče svojim ultračvrstim glasom: "Mislim da je naš status, naš pravi status, robovski. Zastanimo samo na časak i pogledajmo kako smo se našli ovde. Štap i šargarepa. Jesam li u pravu?" Gledao je levo i desno, tražeći potvrdu.

"Oračeva planeta", primeti gospođica Jojez, "nije zaostala, nerazvijena. Ima napredno i aktivno društvo, koje se na njoj razvija; doduše, to još nije civilizacija u strogom smislu reči, ali nisu baš ni krda sakupljača hrane, čak ni klanovi zemljoradnika. Ima gradove. Zakone. I razne umetnosti, od plesa do jedne modifikacije 3-D šaha." "To nije tačno", reče Džo, sa gnevom koji je kosio sve ispred sebe. Svi se okrenuše da ga pogledaju, iznenađeni takvom tonom. "Jedno ogromno, drevno stvorenje živi tamo. Po svemu sudeći, ne jako. Ni reči nema o naprednom društvu sa gradovima."

"Čekaj malo", reče Harper Boldvin. "Šta god da se o Glimungu može reći, sigurno nije nejak. Odakle ti ta informacija, Fernrajte? Iz državne enciklopedije?"

Džo nelagodno reče: "Da." Štaviše, iz druge ruke.

"Ako ta enciklopedija opisuje Glimunga kao nejakog", reče gospođica Jojez ravnim tonom, "baš me zanima šta još u njoj piše. Naprosto sam radoznala da vidim do koje mere se tvoje znanje o Oračevoj planeti razilazi sa stvarnim prilikama."

Džo, koji se osećao sve nelagodnije, reče: "Uspavano stvorenje. U dubokoj starosti; senilno. Samim tim, bezopasno." Ali se Glimung nije pokazao kao bezopasan, bar ne Džou. Ni ovima ostalima.

Ustajući, Mali Jojez reče: "Ako ćete me izviniti - odoh u salon, da možda pročitam neki časopis ili malo odremam." Oštrim, kratkim koracima ona ode iz putničke kabine.

"Smatram", reče debela žena koja nije prestajala da žurno plete, ne dižući pogled sa svog posla, "da gospon Fernrajt treba da ode u salon i da se izvini ovoj gospojdi, kako se zvaše."

Vrat mu je bio sa zadnje strane obuzet nekim bockanjem, a uši crvene; on ustade i pođe za Jojezovom.

Dok je silazio niz tri stepenika zastrta tepihom, neko utvarno

osećanje ga obuze. Kao, pomisli on, kao da idem u svoju smrt. Ili je to život, prvi put? Proces rođenja?
Jednog dana će to znati. Ali ne sad.

6.

Našao je da gospođica Jojez, kao što je i objavila da će činiti, sedi na jednoj od velikih udobnih sofa u salonu i čita 'Bedeme'. Ona ne diže pogled prema njemu, ali Džo je, svejedno, smatrao da se podrazumeva da je svesna njegovog ulaska. Zato reče: "Otkud... otkud znate toliko o Oračevoj planeti, gospođice Jojez? Mislim, niste to znanje stekli iz enciklopedije. Očigledno. Za razliku od mene."

Ona je samo čitala dalje i nije odgovorila ništa.

Posle nekog vremena, Džo sede blizu nje. Ostade tako, neodlučan, pitajući se šta da kaže. Zašto su ga toliko razbesnele njene izjave o društvu na Oračevoj planeti? Nije znao; sada mu se takva reakcija činila iracionalna, kao i svima ostalima. "Imamo jednu novu igru", reče on najzad. Ona nastavi da čita. "Pretražuješ arhive da nađeš najsmešnije naslove koji su ikad štampani, a svaki igrač se trudi da u tome nadmaši ostale." Ona i dalje ne reče ništa. "Kazaću ću ti naslov koji se meni učinio najsmešniji", reče on. "Nije ga bilo lako naći; morao sam pregledati unazad sve do 1962. godine."

Mali Jojez diže pogled. Na njenom licu nije se pokazala nikakvo silovito osećanje, nikakvo nezadovoljstvo. Samo ravnodušna radoznalost, bontonske vrste. Ništa više. "A kako je glasio Vaš naslov, gospodine Fernrajte?"

"Elmo Plasket potopio Džinove", reče Džo.

"Ko beše Elmo Plasket?"

"U tome je poenta", reče Džo. "Došao je iz male lige; niko nikad nije čuo za njega. Zato i jeste smešno. Mislim - nekakav Elmo Plasket - igra samo jedan jedini dan, zakuca samo jedan 'houm ran'..."

"Košarka?" upita gospođica Jojez.

"Bezbol."

"Ah, da. Igra s inčima."

Džo reče: "Vi ste rođeni na Oračevoj planeti?"

Jedan trenutak je ćutala, onda reče, jednostavno: "Da." Primitio je da je uvrnula časopis u cilindričnu 'trubu' i stisnula ga obema šakala, vrlo čvrsto. Na njenom licu video se jak stres.

"Vi, dakle, iz prve ruke znate kako je tamo. Imali ste susret sa

Glimungom?"

"Ne, zapravo. Nismo ni znali da se on tamo nalazi, poluživ ili polumrtav... Ne znam. Izvinjavam se." Ona se okrete od njega.

Džo zausti da kaže još nešto. Onda vide, u uglu salona, jednu SSA mašinu. Ustade, priđe joj i osmotri je dobro.

"Mogu li pomoći, gospodine?" upita jedna stjuardesa, prišavši mu. "Jeste li raspoloženi da zaključam sve ulaze u ovaj salon, da biste gospođica Jojez i Vi mogli da vodite ljubav?"

"Ne", reče on. "Zanima me ovo." On dodirnu kontrolnu tablu SSA mašine. "Koliko košta da se ovo upotrebi?"

"Usluge SSA su besplatne, dok traje let, ali samo jednom", reče ona. "Svako ponovno korišćenje košta dva prava novčića od po deset centi. Želite li da je namestim za Vas i gospođicu Jojez?"

"Ja nisam zainteresovana", progovori Mali Jojez.

"Kako je to nepošteno prema gospodinu Fernrajtu", reče stjuardesa, još se osmehujući, ali glasom nagoveštavajući prekor. "On je ne može upotrebiti sam, shvatate."

"A šta bi, kao, izgubila?" upita Džo Jojezovu.

"Ja i ti nema budućnost zajedno", odgovori ona.

"Ali u tome je poenta SSA mašine", bunio se Džo. "Da se dozna šta..."

"Znam ja šta ta mašina treba da otkrije", prekide ga Mali Jojez. "Upotrebljavalo sam ja ona ranije. U redu", reče ona naglo. "Da vidiš kako radi. Jedan..." Tragala je za pravom rečju. "...jedan iskustvo."

"Hvala", reče Džo.

Stjuardesa počne nameštati SSA mašinu, brzo i delotvorno; radeći to, objašnjavala je. "SSA vam je za sub specie aeternitatis; što će reći, kad se nešto vidi izvan vremena. Mnogi pojedinci zamišljaju da SSA vidi u budućnost, da je prekognitivna. Ali nije. Mehanizam, u osnovi kompjuter, bude prikačen elektrodama za mozak vas oboje. On za kratko vreme prikupi ogromnu količinu informacija o vama. Onda ih sintetizuje i, na osnovu verovatnoće, pravi ekstrapolaciju: šta bi vam se najverovatnije desilo ako biste se, recimo, venčali ili počeli da živite zajedno. Moraću vas zamoliti da obrijem dva mesta, dve tačke, na vašim glavama, da bih priključila elektrode." Ona izvuče maleni instrument od nerđajućeg čelika. "Koliko vas daleko u budućnost zanima?" upita ona, brijajući jedno mesto na lobanji Džoa Fernrajta,

a zatim Jojezove. "Godinu dana? Deset godina? Možete izabrati kako god volite, ali, što kraće udaljenje u vremenu izaberete, tačnija bude ekstrapolacija."

"Godinu dana", reče Džo. Deset mu se činilo suviše udaljeno; on verovatno neće ni biti živ, tada.

"Je li to prihvatljivo Vama, gospođice Jojez?" upita stjuardesa.

"Jeste."

"Kompjuteru će biti potrebno petnaest do sedamnaest minuta da prikupi, uskladišti i obradi sve podatke", reče stjuardesa, prikačinjući dve elektrode na kožu njegove, a zatim Jojezine glave. "Vi samo sedite i opustite se; nema, naravno, nikakve nelagodnosti, nećete osetiti ništa."

Mali Jojez reče drsko: "Ti i ja, Fernrajte. Zajedno celu godinu. Koja blaga, prijateljski godina."

"Radila si ovo ranije?" upita Džo. "Sa nekim drugim muškarcem?"

"Da."

"Ali je ekstrapolacija ispala nepovoljna?"

Ona klimnu glavom.

"Izvinjavam se što sam te protrljao na pogrešan način, maločas", reče Džo, sav predat poniznosti i dubokom izvinjavanju.

"Nazvao si me..." Mali prelista po svom malom rečniku. "Lažovom. Pred svima. A ja bila tamo, a ti ne."

"Ono što sam tada hteo da kažem..." počeo on, ali ga stjuardesa prekide.

"Sada SSA računar prikuplja informacije iz vaših umova. Najbolje bi bilo da ste opustite i da se neko vreme ne gložite. Kad biste mogli, da kažem, blago i slobodno lebdeti... dopustiti da vam um bude otvoren, širom otvoren, da bi sonde mogle prikupljati podatke. Nemojte misliti ni na šta određeno."

A, to nije lako, pomisli Džo. Pod ovim okolnostima. Možda, pomisli on, možda je Kejt bila u pravu, o meni: za deset minuta uspeo sam da uvredim gospođicu Jojez, saputnicu, zgodnu curicu... Osećao se tmurno i prignječeno. Jedino što ja njoj mogu ponuditi jeste: Elmo Plasket potopio Džinove. Ali možda bi izlečenje keramike moglo privući njeno interesovanje, pomisli on najednom. Zašto nisam odmah počeo o tome govoriti? - upita se on. Pa, na kraju krajeva, to je ona osnova zbog koje smo ovde: naše osposobljenosti, veštine,

znanja.

"Ja sam iscelitelj grnčarije", reče on glasno.

"Znam", odvrati Mali Jojez. "Pročitala tvoj biografski materijal, to valjda pamtiš?" Ali već je zvučala manje nezadovoljno. Ono neprijateljstvo u njoj, koje je njegovom nespretnošću bilo prizvano, sada je popustilo.

"Da li te zanima krpljenje vaza?" upita Džo.

"Opčinjava", odgovori ona. "Zato sam tako..." Opet se posavetovala sa svojim rečnikom. "... oduševljena. Da sedeti i sa tobom razgovarati. Kaži mi - je li vaze posle opet savršene? Ne zakrpljene nego, kako si rekao... isceljene?"

Džo reče: "Iscljeni komad keramike je u tačno onom istom stanju u kome je bio pre nego što se razlomio. Sve se stapa, sve teče. Dabome, neophodno je da imam sve delove; ne može ako mi nedostaje neki komad." Počinjem govoriti kao ona, reče on sebi. Sigurno je to neka jaka ličnost, što ja podsvesno osećam. Kao što je Jung ukazao, postoje arhetipovi u animi, što muškarci osećaju pri susretu sa ženama. Arhetipska slika projektuje se prvo na jednu ženu, zatim na drugu, i daje im harizmatičnu moć. Da se pripazim ja malo, reče on sebi. Posle svega, moja veza sa Kejt pokazala je da je anima-figura, kod mene, dominantna, okarakterisana snažnom voljom, a ne receptivna i pasivna. Nema smisla da pravim istu grešku iznova i iznova, reče on sebi. Grešku zvanu Katerina Herli Blejn.

"SSA kompjuter je pribavio podatke", obavesti stjuardesa njega i Mali Jojez. Skide im elektrode sa glava. "Sad će mu trebati dva do tri minuta da ih obradi."

"A u kom obliku se pojavljuje ta ekstrapolacija?" upita Džo. "Ispisana nekim kodom na papirnoj traci ili..."

"Biće vam vizuelno dočaran osobeni trenutak vaša dva života, međusobno isprepletana, kroz godinu dana", reče stjuardesa. "U 3-D projekciji, u boji, na onom suprotnom zidu." Ona počne smanjivati jačinu svetlosti u salonu.

"Mogu da pušim?" upita Jojezova. "Ovde ne važi zemaljski zakon."

"Pušenje duvanskih cigareta zabranjeno je tokom celog leta", reče stjuardesa. "Zbog visokog sadržaja kiseonika u atmosferi koju držimo u brodu."

Svetla su oslabila do guste sumračnosti; sve oko Džoa potonu u neku oblačnu tamu, u kojoj su svi objekti postali nejasni, čak i devojka pored njega. Prođe nekoliko trenutaka, onda se jedan obasjani kvadrat materijalizovao blizu SSA mašine; imao je dubinu. Sevale su boje u njemu, promicale; boje i razne slike; on vide sebe kako radi, leči ćupove; kako ruča; nju kako sedi za toalet-stočićem i češlja se. Slike su nastavile da promiču lepršajući, a onda se, najednom, glavni vizuelni prikaz čvrsto uspostavi u celoj zapremi slike.

On vide, u tri dimenzije i u boji, sebe i Mali kako se drže za ruke i šetaju, polako, predvečernjom plažom nekog drugog, napuštenog sveta. Sistem sočiva zumirao je bliže, i on vide svoje lice i njeno. Na oba, izraženu ljubav, najnežniju moguću. Znao je istog trena, videći svoje lice kroz godinu dana, da nikad nije načinio takav izraz; život nikad ranije, njemu, nije doneo ništa slično. Možda ni njoj, pomisli on. Baci pogled ka njoj, ali u mraku ne uspe da razazna njene crte, da vidi kako ona prima ovo.

"A-uh, al' srećni izgledate vas dvoje", reče stjuardesa.

Mali Jojez reče: "Molim te, ostavi nas. Sad."

"Hm", reče stjuardesa. "Stvarno mi je žao što sam uopšte bila tu." Ode iz salona, a vrata za njom škljocnuše.

"Oni su svuda", reče Mali Jojez, kao da time nešto objašnjava.

"Celog putovanja. Nikad te ne ostave. Na miru."

"Al' pokazala nam je kako ovaj mehanizam radi", reče Džo.

"Do vraga, pa mogu i ja da nateram SSA da radi; nekoliko puta uradila." Zvučala je nezadovoljno i napeto, kao da joj se nije dopalo ovo što je videla.

"Izgleda kao da bismo bili dobri jedno za drugo", ponudi Džo.

"O, Hrist!" ciknu ona i tresnu pesnicom po rukonaslonu fotelje. "To i ranije rekla! Ja i Ralf. Savršeno slaganje u svemu. A nije bilo!" Njen glas se spustio do promuklog režanja; salon je bio natopljen Jojezinim gnevom, opipljivim, poput životinjskog mošusa. Osećao je da pored njega njen pogled zrači užareno; intuicija mu je govorila da Jojezova emotivno žestoko reaguje na reprezentativnu scenu koju je mašina prikazala.

"Kao što je stjuardesa objasnila", reče Džo, "SSA mehanizam ne može videti budućnost, on samo sastavi sve informacije iz mog uma

i tvog, i sazda trend najveće verovatnoće."

"Onda šta će nam?" uzvratila Jojezova.

"Sagledaj to kao protivpožarno osiguranje", reče Džo. "A ti se sad postavljaš kao neki osiguranik koji tvrdi da je prevaren, jer ni posle niza godina njegova kuća nije izgorela; znači, osiguranje mu nije ni trebalo."

"Nesavršena analogija", reče ona.

"Baš mi je žao", reče Džo. Sad je i on bio nešto razdražen. I to, kao i maločas, na nju.

"Je l' ti misliš", upita Mali ujedajućim tonom, "da ja treba da se povalim s tobom zbog toga što se u toj sceni videlo da se držimo za ruke? Tunuma mokimo hilo, kei dei bifo ditikar sevati", nastavi ona, na svom maternjem jeziku; psovke, znao je to.

Začu se kucanje na vratima. "Ej, vas dvoje", prodernja se Harper Boldvin. "Razrađujemo logistiku našeg kolektivnog zaposlenja; potrebni ste nam, oboje."

Džo ustade i pođe kroz mrak salona, do vrata.

Dva sata su se natezali i pogađali. Ni u jednom trenutku nisu formulisali zajednički zaključak ni o čemu.

"Naprosto, ne znamo dovoljno o Glimungu", žalio se Harper Boldvin, umorna lika. Onda je pomnim pogledom osmotrio Mali Jojez. "Imam osećanje da ti znaš više o Glimungu nego iko od nas, i mnogo više nego što priznaješ. Pa, do vraga, čak si prikrivala od nas i činjenicu da si bila na Oračevoj planeti; da to nisi pomenula Fernrajtu..."

"Niko je nije ni pitao", reče Džo. "A kad sam je ja pitao, odmah je odgovorila, jasno i glasno."

Jedan mršav, sav nešto klimav mladić nejasnog glasa reče: "Kakvo je Vaše mišljenje, gospođice Jojez? Da li nam Glimung pokušava pomoći, ili je, zapravo, stvorio jednu robovsku populaciju stručnjaka koja će služiti njegovim naumima? Jer, ako je ovo drugo, bolje da mi okrenemo ovaj brod pre nego što stigne u blizinu Oračeve planete." Njegov glas na mahove je postajao cičav od nervoze.

Mali Jojez je sedela do Džoa. Ona se sad nagnu ka njemu i reče tiho: "Hajdemo odavde. Da, opet u salon. Ovo ništa nije, a hoću još sa razgovaramo."

"Važi", reče on, zadovoljan. Ustao je; ona, isto tako. Zajedno odoše

prolazom između sedišta, ka salonu.

"Odoše ovi", požali se Harper Boldvin. "Šta ima toliko privlačno u salonu, gospođice Jojez?"

Mali zastade i reče: "Mi se prepuštamo ljubavnim radostima." Onda pođe dalje.

"Nije trebalo da im kažeš", reče Džo kad su oboje ušli u salon i zatvorili vrata za sobom. "Verovatno su ti poverovali."

"Ali je istina", reče Mali. "Osoba normalno ne koristi SSA ako nije ozbiljna. Prema drugoj osobi, u ovom slučaju ja." Ona sede na kauč i pruži obe ruke gore, ka njemu.

On prvo zaključa vrata salona. Činilo mu se da je to, kad se sve uzme u obzir, razuman postupak.

Radosti previše žestoke, pomisli on, previše žestoke da bi se izraziti mogle. Onaj ko je to rekao, ko god da je bio, shvatio je.

7.

Na orbiti oko Oračeve planete, brod poče dejstvovati retro-raketama, da bi smanjio brzinu. Trebalo je da slete kroz pola sata. Dotle se Džo Fernrajt zabavljao na gorko ironičan način: čitanjem 'Volstrit džurnala'; tokom godina otkrio je da taj dnevni list sadrži najsvežije i najjezivije nenormalnosti. Čitati te novine, bilo je kao putovati malčice u budućnost - nekih, otprilike, šest meseci.

Nova duboko-dubinska stambena zgrada u Nju Džersiju, projektovana za gerijatrijske slučajeve, ima ugrađenu novu elektroniku, koja omogućuje brzo i lako predavanje novome stanaru. Kad jedan stanar umre, elektronika u zidovima detektuje njegov nedostatak pulsa i reaguje hitro. Pokojnika dohvate mehaničke ruke standardne izrade, uvuku ga u zid sobe, u azbestnu komoru u kojoj njegovo telo bude spaljeno, tako da novi stanar, takođe gerijatrijski slučaj, može već u podne da bude useljen.

Prestade čitati, odbaci novine na pod. Mora biti da nam je ipak bolje ovde, zaključi on. Ako je to ono što za nas planiraju na Zemlji.

"Potvrdila sam naše rezervacije", reče Mali, najnormalnijim tonom. "Svi imamo sobe u hotelu 'Olimpija' u najvećem gradu na planeti; koji se zove Dijamantska Glava, jer je na jednom krivudavom rtu koji zalazi osamdeset kilometara u Mare Nostrum."

"Šta je 'Mare Nostrum'?" upita Džo.

"'Naše more'."

On pokaza članak u 'Volstrit žurnalu' prvo njoj, a onda, ćutke, i ostalim putnicima. Čitali su i z gledali se; svako je očekivao da na nekom drugom vidi neki znak reakcije.

"Dobro smo odabrali", reče Harper Boldvin. Drugi počеше klimati glavama. "Ovo je meni dovoljno", nastavi Boldvin. Odmahnu glavom i namršti se; lice mu se iskrivi od gađenja i besa. "A to društvo, takvo, izgradili smo mi", reče on potmulo.

Članovi posade broda, i to oni sa snažnijim rukama, odvrnuli su poklopac na izlaznom otvoru broda. Spoljašnji vazduh poče se u

vtrozima ulivati unutra. Mirisao je čudno i hladno. Džou se učini da je okean blizu; osetio ga je odmah, u tom vazduhu. Zaklanjajući rukom oči, on izviri napolje; smetalo mu je sunce, ali nije bilo naročito jako. Razaznao je obrise grada koji je izgledao u razumnoj meri moderno, a onostran grada, brda, u mešavini smeđe i sive boje. Ali okean je tu negde, reče on sebi. Mali je u pravu; ovo je planeta kojom preovlađuje okean. Upravo u okeanu mi ćemo naći sve što je od značaja.

Osmehujući se mehaničkom ljubaznošću, stjuardesa ih je ispratila do otvora i stepenica koje su odatle vodile do vlažne površine sletišta. Džo Fernrajt uze Mali za ruku i povede je dole; oboje su ćutali, neko vreme - Mali kao da je obuzeta nekim svojim mislima, kao da ne primećuje druge ljude niti kosmodromske zgrade. Rđave uspomene, razmišljao je Džo. Ono što joj se desilo, možda joj se desilo ovde.

A meni, pomisli on, vidi šta ovo znači meni. Prvi međuzvezdani i prvi međuplanetni let u mom životu. Ova zemlja ispod mene nije Zemlja. Jedna veoma čudnovata i značajna stvar dešava se meni. On omirisa vazduh. Drugi svet, druga atmosfera. Čudan osećaj, zaključio on.

"Nemoj reći", reče Mali, "da je ovo mesto 'nezemaljsko'. Nemoj, tako ti mene."

"Šta, ne razumem", reče Džo. "Jeste nezemaljsko. Sasvim je drugačije."

"Ništa, nije bitno", reče Mali. "To je bila jedna mala igra između Ralfa i mene. U davnoj prošlosti. Igrali smo zavrnoce. Tako je on to nazivao. Da vidimo da li bih mogla da se prisetim. 'Poslanik je otišao po slanik.' Pa onda: 'Veseljak je veseli seljak'. Ili: 'Razmnožavanje biljaka je spora-dično.' To je njemu bio 'fazon k'o Amazon'. Meni se to sviđalo, znaš. 'Otkriće atomske energije naelektrisalo je svet 1945.' Razumeš?" Bacila je pogled ka njemu. "Ne razumeš", reče ona. "Nije bitno."

"Pa to su uglavnom normalni iskazi, koji mogu biti istiniti", reče Džo. "Gde je tu igra?"

"Ako je 'orah - orasi', onda je i 'psiha - psisi'. A 'satelit' je elitni sat. Kako ti se to dopada? Ralf je nalazio takve stvari u novinama. Ili je slušao takva provaljivanja, 'pala palačinka', na TV. 'Ćelavi bez ruku za kosu se vuku.' Mislim da je on izvlačio sve to iz stvarnosti." Ona

setno dodade: "Sve sa Ralfom bilo stvarno. U početku. Posle ne."

Jedno obazrivo, krupno stvorenje nalik na smeđeg pacova približilo se Džou i Mali, sa punim naručjem nečeg što je ličilo na knjige.

"Spidli", reče Mali, pokazujući ka pažljivoj pacolikoj spodobi i ka drugoj takvoj koja je počela ubeđivati Harpera Boldvina. "Oni su jedna od domorodačkih živih vrsta, ovde. Za razliku od Glimunga. Naći ćeš - ček da vidim. Ček da vidim ček." Poče brojati na prste. "Spidle, vubove, verjake, klake, trobe i printere. Preživela bića iz drevnih vremena... sve te starije rase, kad su umrla maglena bića, Maglenci, takođe drevna. Ovaj spindl hoće da ti kupiš knjigu."

Spidl dodirnu mali kasetofon koji mu je bio prikačen za opasač; snimljeni glas poče da govori umesto spidla. "Potpuno okumentovana istorija jednog zadivljujućeg sveta", reče glas na engleskom, a onda, činilo se, to isto, ali na raznim drugim jezicima; zapravo, ko zna šta, ali u svakom slučaju ne na engleskom.

"Kupi", reče Mali.

"Pardon?" odvrati Džo.

"Kupi njegovu knjigu."

"Ti znaš tu knjigu? Koja je to?"

Mali reče, sa čvrstim strpljenjem: "Postoji samo jedna knjiga. Na ovom svetu."

"Kad kažeš 'na ovom svetu'", reče Džo, "da li time hoćeš reći, 'na ovoj jednoj planeti', ili ono, u širem smi..."

"Na Oračevoj planeti", reče Mali, "postoji samo ta jedna knjiga."

"Zar ljudima ne dosadi da je čitaju?"

"Menja se", reče Mali. Dade spidlu novčić; spidl ga zahvalno primi. Primerak knjige pređe u njene ruke, a ona ga dade Džou.

Džo je poče razgledati. "Ne vidi se naslov. A ni autor."

"Nju piše", reče Mali, dok su hodali ka grupi kosmodromskih građevina, "grupa stvorova, ili entiteta - engleski ne znam - koja beleži sve događaje na Oračevoj planeti. Sve. Velike i male."

"Onda su to novine."

Mali zastade; okrete se da ga pogleda, očima koje su plamtele od zgranutosti da neko može toliko da ne shvata. "To se prvo zabeleži", reče ona, glasom koliko god je mogla smirenijim. "Kalendi odmotavaju tu priču; unose je u knjigu, koja se uvek menja i nema naslova, a ono što unesu, to se i dogodi, kad dođe vreme."

"Prekognitivci", reče Džo.

"To dovodi do pitanja. Šta je tu uzrok? Šta posledica? Kalendi su zapisali, onim svojim pismom koje se stalno menja i razvija, da će Maglenci nestati. Maglenci su nestali, zaista. Da li to znači da su Kalendi izazvali njihov nestanak? Spidli misle da je tako." Ona dodade: "Ali, spidli su mnogo sujeverni. Prirodno je da oni veruju u tako nešto."

Džo nasumce otvori knjigu. Tekst nije bio na engleskom; on nije prepoznao jezik, pa čak ni slova. Ali, prelistavajući, naiđe na kratak pasus na engleskom, ugrađen u masu teksta vanzemaljskog izgleda.

Devojka Mali Jojez stručnjak je za uklanjanje koralnih naslaga sa potopljenih veštačkih tvorevina. Druge jedinice, dovedene sa raznih zvezdanih sistema širom Galaksije, jesu geolozi, građevinski inženjeri specijalizovani za noseće strukture, inženjeri hidraulike, seizmolozi; jedan je specijalista za podvodne robotske operacije, a drugi, arheolog, majstor je za pronalaženje zatrpanih prastarih gradova. Neobično dvoventilsko biće sa mnogo ruku leži u tanku punom slane vode i deluje dobro, kao nadzornik podizanja potonulih brodova sa dna, da bi bili opet iskorišćeni. Gastropod, sposoban da

Na tom mestu tekst je prešao u neki drugi jezik; Džo zaklopi knjigu i zamisli se. "Možda se i ja pominjem, tu negde", reče on. Već su se približili pokretnom pločniku koji je vodio ka velikoj dvorani u sredini kompleksa kosmodromskih građevina.

"Nego šta", reče Mali smireno. "Ako dovoljno dugo tražiš, naći ćeš. Kako će se ono osećati... Pardon. Kako ćeš se ti osećati zbog njega? Tog mesta?"

"Utvarno", reče Džo, i sad zadubljen u misli.

Jedna neleteća, prizemna kola, u ulozi taksija, prevezla su ih u njihov hotel. Na tom kratkom putovanju Džo Fernrajt je nastavio da razgleda knjigu bez naslova; ovo ga je sasvim obuzelo, tako da nije ni video šarene prodavnice pored kojih je taksi prolazio, niti nekoliko različitih živih vrsta koje su se vrmale po ulicama, na pojedinim mestima; bio je svestan da su oko njega ulice grada, stanovnici i

zgrade, ali samo mutno svestan. Zato što je našao još jedan pasus na engleskom.

Očigledno, za Poduhvat je neophodno da se locira, podigne i opravi jedna struktura koja je sada ispod vode, struktura koja mora biti - zbog velikog broja zaposlenih inženjera - vrlo velika. Gotovo izvesno je da je to čitav jedan grad, ili čak jedna cela civilizacija, po svoj prilici iz nekog davnog dela prošlosti.

Tu je tekst opet padao u neke inostrane črčkarije, ovog puta nešto nalik na Morzeove crtice i tačke prilagođene nekom binarnom sistemu notacije.

Džo reče devojci koja je sedela pored njega u taksiju: "Ljudi koji pišu ovu knjigu znaju za dizanje Heldskale."

"Da", odvrati Mali kratko.

"Ali gde je tu prekognicija?" upita Džo, zahtevnim tonom. "Ovo je izuzetno ažurno - praktično je izveštaj do ovog minuta, ili je možda sat tamo-amo - ali ništa više od toga."

"Naći ćeš", reče Mali, "kad budeš dovoljno dugo tražio. Zakopano je. Među drugačije tekstove, koji su svi prevodi jednog prvobitnog, kao nit. Jedna linija. Nit prošlosti, ulazi u sadašnjost, pa u budućnost. Negde u toj knjizi, Fernrajte, zapisana je budućnost Heldskale. Glimunga. Nas. Svi smo mi utkani u jednu priču, jednu tkaninu, u vremenu Kalenda, u njihovom vremenu izvan vremena."

Džo reče: "A ti si već znala o toj knjizi, pre nego što ti ju je spidl prodao."

"Videla ranije, kad Ralf i ja bilo ovde. Nama je SSA mašina dala ekstrapolaciju da ćemo biti radosni, a knjiga Kalenda..." Zastala je.

"On se ubio. Prvo je pokušao da ubije mene. Ali - nije mogao."

"A to je knjiga Kalenda rekla."

"Jest. Tačno to. Sećam se kako smo Ralf i ja čitali u njoj o mi, i nismo verovali. Još pod idejom da SSA mehanizam daje naučnu analizu podataka, a ta knjiga babine priče, mnogo starih baba, pričaju zlo kad SSA zna da biće srećnost."

"Zašto je SSA mašina promašila?"

"Zato što nije imala jedan podatak. Vitnijev sindrom. Psihotična reakcija na amfetamine, kod Ralfa. Paranoja i ubilačko

neprijateljstvo. Smatrao da je debeo; uzimao ih kao..." Pokušavala je da ulovi pravu reč.

"Za suzbijanje apetita", reče Džo. "Kao alkohol." Stvar dobra za neke ljude, pomisli Džo; smrtonosna za druge. A za Vitnijev sindrom nije potrebna overdoza; čak i mala količina je dovoljan okidač. Ako je bolest već bila tu, latentna. Kao kad alkoholičaru samo jedno, najmanje pićence donese poraz i gorko, krajnje, potpuno uništenje. "E, je", promrmlja on.

Taksi priđe ivičnjaku i stade. Vozač, stvor nalik na dabra sa opakim sekutićima, reče nekoliko reči na nekom jeziku koji Džo nije razumeo; Mali je, međutim, razumela i dala dabrovitoj osobi izvesnu svotu u metalnim novčićima, iz svoje torbice. Onda Džo i ona iskoračiše iz taksija na pločnik.

Osvrnuvši se, Džo reče: "Ovo je kao povratak sto pedeset godina u prošlost." Prizemna, neleteća kola, osvetljenje pomoću ugljeničnih vlakana... ovo bi mogla biti Zemlja u doba predsednika Frenklina Ruzvelta, pomisli on, zainteresovan i razonođen. Dopalo mu se. Tempo ovde, pomisli on, sporiji. I gustina populacije - srazmerno mali broj organizama pokreće se uz i niz ulicu, svejedno da li nogama (ili raznim, razumnim, ekvivalentima nogu) ili kolima.

"Sad vidiš zašto naljutila na tebe", reče Mali, koja je uhvatila njegovu reakciju. "Što si ocrnjivao Oračevu planetu, moj dom šest godina. A sad..." Ona pokaza razmahom ruke. "Ja se vratila. I opet ja isto što i onda: verujem SSA mašini."

"Haj'mo u hotel", reče Džo, "da popijemo nešto."

Zajedno prođu kroz obrtna vrata, u hotel 'Olimpija', koji je imao podove od drvenog 'parketa', ukrase od izrezbarenog tvrdog drveta, uglačane mesingane kvake i rukohvate na stepenišnim ogradama, kao i debeli crveni ćilim. I lift, antikvitet; Džo ga je već primetio. Neautomatski, otkri on. Lift u kome je bio neophodan i liftboj.

U svojoj hotelskoj sobi, koja je imala stočić za oblačenje, ogledalo sa mrljama iza stakla, gvozdeni krevet i eleganciju platnenih roletni na prozorima, Džo Fernrajt je sedeo u izbledejoj fotelji koja je bila previše tvrdo nabijena materijalom iznutra, i proučavao Knjigu.

Još donedavno bio je zaokupljen Igrom. A sad - Knjigom. Ali ovo se sastojalo od nečeg sasvim drugačijeg; činjenica koju je, čitajući

Knjigu, postupno sve više shvatao. Korak po korak, zavlačeći nos u te stranice, on je gradio u svom umu ukupni utisak, totalitet, engleskog teksta; superponirao je delove i počinjao da uviđa kako izgledaju jedan preko drugog.

"Idem da se okupam", reče Mali. Već je otvorila kofer i rasporedila gotovo svu odeću po krevetu u svojoj sobi. "Zar nije to čudno, Džo Fernrajte?" doviknu mu ona. "Da moramo držati dve sobe. Kao pre vek ili dva."

"Jeste", reče on.

Ona ušeta u njegovu sobu, samo u gaćicama, koje su joj bile pripijene uz telo; naga od pojasa nagore, vide on. Sise nevelike, ali zbijene i podignute: fini tonus mišića. Telo igralice, reče on sebi, ili - Kromanjonke, lovkinje, lukave i gipke osobe naviknute na duge, gladne, čak sasvim uzaludne marševe. Ni grama suvišnog tkiva na njoj, što je već utvrdio u zaključanom salonu, na brodu. Tada ju je grabio rukama; sada video. Ali, pomisli on morbidno, Kejt je imala - pa, zapravo, i sad ima - jednako dobru figuru. Ovo ga je ispunilo potištenošću. On se vrati čitanju Knjige.

"Da li bi ti, u brodu", reče ona, "želeo da legneš sa mnom i da sam kiklokinja?" Uperila je prst na jednu tačku iznad svog nosa. "Samo jedno oko; ovde. Polifem; kiklop u 'Odiseji'. I to jedno su mu izbili, zapaljenim štapom, čini mi se."

Džo reče: "Čuj ovo." Poče joj glasno čitati iz Knjige. "Sadašnju dominantnu rasu na ovoj planeti sačinjava jedno biće koje se naziva Glimung. Slabo je poznato, a po razmerama je ogromno. Nije nastalo na ovoj planeti, nego se na nju doselilo pre nekoliko vekova i preuzelo vlast nad nejakim vrstama koje su preživele slom i iščeznuće ranije dominantne rase, prastarih Maglenaca." On joj mahnu da dođe bliže i pogleda. "Njegova moć, međutim, znatno je sputana zbog jedne tajanstvene knjige u kojoj, prema legendama, postoje zapisi o svemu što je bilo, što jeste i što će biti." On sa treskom zaklopi knjigu. "Ona govori sama o sebi."

Prišavši njegovoj fotelji, Mali se sagnula bliže knjizi. "Otvori mi da vidim šta još kaže", reče ona.

"Ništa, tu je bio kraj engleskog dela."

Mali uze Knjigu od njega, otvori je i poče prelistavati, bacajući pogled na pojedina mesta. Počela se mrštiti; lice joj je bilo napeto i strogo.

"Pa, evo i tebe, Džo", reče ona konačno. "Rekla sam ti. Tu si, po imenu pomenut."

On uze Knjigu od nje i poče brzo čitati.

Džozef Fernrajt doznaje da Glimung smatra Kalende i Knjigu svojim protivnicima, i da sprema zaveru da minira Kalende jednom zauvek. Kako će on to uraditi, nije, međutim, poznato. Tu govorkanja počinju da se međusobno razlikuju.

"Pusti da ja prelistavam", reče Mali; poče osmatrati nekoliko sledećih stranica, a onda zastade na jednoj. Lice joj se smračilo. "Na mom jeziku", reče ona. Dugo je, dugo proučavala taj pasus, čitala ga i ponovo pročitavala, a izraz lica postajao joj je sve napregnutiji, senkama unesenosti i žurnosti gurnut do dramatične žestine. "Ovde kaže", reče ona najzad, "da je Glimungov Poduhvat u tome da podigne katedralu Heldskalu na suvo tlo još jednom. I da neće uspeti."

"Je l' piše još nešto?" upita Džo. Imao je osećaj da je u tom tekstu, zaista, rečeno još nešto; Malino lice pokazivalo je da je tako.

Mali reče: "Kaže da će većina onih koji su regrutovani da pomognu Glimungu biti uništena. Kad Poduhvat propadne." Ona se ispravi. "Ne, toodžik. Oštećena ili učinjena da ne postoji. Osakaćena; dabome. To je to. Oni će biti trajno izmenjeni, bez mogućnosti da se odmah počnu popravke na njima."

"Šta misliš, da li Glimung zna za ove odlomke?" upita Džo. "Za ovo da neće uspeti i da ćemo mi biti..."

"Naravno da zna. Jasno je iz teksta: 'Glimung smatra Kalende i Knjigu svojim protivnicima, i sprema zaveru da minira Kalende.' A onda: 'On podiže Heldskalu da bi ih minirao.'"

"A, nije to pisalo", reče Džo. "Pisalo je: 'Kako će on to uraditi, nije, međutim, poznato. Tu govorkanja počinju da se razlikuju.'"

"Ma, jasno je da je posredi dizanje Heldskale." Počela se šetkati uznemireno po sobi, stiskajući i gnječeći šake. "Sam si kazao: 'Ljudi koji pišu ovu knjigu znaju za dizanje Heldskale.' Treba samo sastaviti ta dva odlomka. Rekla sam ti da je unutra sve, budućnost naša, i Heldskale, i Glimunga. A naša je, da ne postojimo, da umremo." Zastala je, zagledala se mahnito u njega. "Tako su propali Maglenci."

Uputili su Knjizi Kalenda izazov, na bitku. Što ti i spidli mogu reći; spidli i do dana današnjeg čavrljaju o tome."

Džo reče: "Ne bi loše bilo da kažemo ostalim ljudima ovde u hotelu o ovoj stvari."

Na vratima se začu kucanje; ona se otvoriše, i Harper Boldvin zaviri, sa izvinjavajućim držanjem, u sobu. "Izvinjavam se što smetam vama dvoma", reče, glasom potmulo jakim, "ali, eto, čitali smo ovu knjigu." Pokaza im jedan primerak Knjige Kalenda. "Ima u njoj o svima nama. Rekao sam upravi hotela da obavesti sve goste da ćemo se sastati u glavnoj konferencijskoj dvorani kroz pola sata."

"Mi ćemo biti tamo", reče Džo, a pored njega Mali Jojez klimnu glavom; njeno telo, većim delom izloženo pogledu, bilo je kruto od zabrinutosti.

8.

Pola sata kasnije, svi oni, ceo hotel pun razumnih organizama, četrdeset različitih živih vrsta, bejahu u glavnoj konferencijskoj dvorani. Ispunili su je sasvim. Džo se osvrtao, gledao tu ogromnu raznovrsnost oblika života, video, među njima, nekoliko koje je jeo, kad je bio na Zemlji. Većinu nije ni prepoznavao. Glimung je zaista otišao na mnogo planeta da bi prikupio talente koji su mu bili potrebni. Na mnogo više nego što je Džo dotad shvatio.

"Mislim", reče Džo tiho Mali, "Da bi trebalo da se pripremimo za puno ispoljavanje Glimunga. On će se ovde pojaviti verovatno u svom pravom liku."

Mali othuknu. "Mf! Težak je četrdeset hiljada tona. Ako bi se ovde ispoljio u svom pravom obliku, verovatno bi srušio zgradu; provalio bi pod i sručio se u podrum."

"Onda u nekom drugom obliku. Kao ptica."

Na pozornici, Harper Boldvin kucnu po mikrofону, zahtevajući na taj način tišinu. "Hoćemo li, narode", reče on, a njegove reči se ponoviše u svakoj, svačijoj slušalici, prevedene na svu silu raznovrsnih jezika.

"Misliš, kao pile?" upita Mali.

Džo reče: "To nije ptica; pile je živina, iz kokošinjca. Mislim, u obliku velikog dugokrilog albatrosa koji se vija po visinama."

"Glimungu nisu ispod časti skromne, ponizne stvari", reče Mali.

"Meni se jednom pojavio kao..." Zastala je. "Nije bitno."

"Ovde, narode, evo o čemu je reč", nastavi Harper Boldvin. "O knjizi jednoj, koju ovde imaju, a mi naišli na nju; oni od vas koji su duže boravili na ovoj planeti verovatno je znaju. Ako vam je već poznata, onda ste već formirali i neko svoje..."

Jedan gastropod sa mnogo nogu ustade i progovori u svoj mikrofón. "Naravno da nam je dobro poznata Knjiga. Spidli je prodaju na kosmodromu."

Mali reče u svoj mikrofón: "Naše izdanje, koje je nastalo posle vašeg izdanja, možda sadrži materijal koji vi niste pročitali."

"Mi kupujemo novo izdanje svaki dan", reče gastropod.

"Onda znate da tamo piše da... da podizanje Heldskale neće uspeti", reče Džo. "I da ćemo mi biti pobijeni."

"Ne kaže precizno to", odgovori gastropod. "Piše da će zaposleni pretrpeti, dobiti nekakav udarac, koji će ih zauvek izmeniti."

Jedan ogroman vilin-konjic prigrabi svu pažnju publike za sebe. Ovo je postigao na jednostavan način. Poletio je gore, do mesta gde se Harper Boldvin ušančio, i sleteo mu na rame. Odatle se usprotivio tvrdnjama gastropoda. "Nema sumnje, međutim, da Knjiga Kalendi predskazuje neuspeh poduhvata podizanja Heldskale."

Gastropod prepusti dalju raspravu jednoj hrpi crvenkastog želea koja je, podržana metalnim okvirom sa svih strana, uspevala da ostane uspravna; hrpa sad reče svoje. Očigledno veoma stidljiva, sva se prožela tamnocrvenom bojom. "Glavnina teksta kao da tvrdi da će podizanje katedrale neuspeti. 'Kao da tvrdi', ističem ja vama. Ja sam lingvist, i kao takva dovedena od strane gospodina Glimunga; pod vodom, u katedrali, postoje nebrojeni dokumenti. Ključna rečenica, 'Poduhvat će propasti', pojavljuje se u Knjizi sto dvadeset tri puta. Pročitala sam svaki pojedini od tih prevoda, i tvrdim da najprikladnije tumačenje te rečenice glasi: 'Nastupiće neuspeh posle Poduhvata', u smislu da će Poduhvat dovesti do neuspeha, a ne da će Poduhvat sam, kao takav, krahirati."

"Ja ne vidim u čemu je tu razlika", reče Harper Boldvin, mršteći se. "Nego, za nas je važan onaj deo da ćemo izginiti ili biti ranjeni - a ne propast Poduhvata. Zar nije ova Knjiga uvek u pravu? Ono stvorenje koje mi ju je prodalo, reklo je da jeste."

Crvenkasta želatinasta učesnica reče: "Spodoba koja prodaje Knjigu dobija četrdeset procenata od cene da zadrži za sebe. Naravno da će tvrditi da Knjiga uvek tačno kaže."

Ovaj prezrivi napad zabole Džoa, koji skoči na noge. "Onda bi po istom načelu ti mogla optužiti sve lekare u Vaseljeni, jer oni zarađuju kad si ti bolesna, dakle kad god se razboliš, to je njihovom krivicom." Smejući se, Mali ga povuče nazad na sedište. "Oh, Bože", reče, pokrivajući šakom usta. "Ne verujem da je u poslednjih dvesta godina iko progovorio u odbranu spidla. Sad i oni imaju svog, kako beše. Avokada."

"Advokata", zareža Džo, još u vrelini ogorčenosti. "Ovo mi govorimo o našim životima", reče on Jojezovoj. "Nije ovo politička debata, niti

rasprava poreskih platiša o lokalnom saobraćaju."

Podstruja mrmljanja poče se kretati dvoranom. Zanatlije i naučnici pričali su između sebe.

"Stavljam na razmatranje predlog", zanjaka Harper Boldvin, "da stupimo u akciju, kolektivno, u smislu formiranja jedne trajne organizacije, koja će imati svoje funkcionere, a koji će kao delegacija pregovarati sa Glimungom o pravima svih nas. Ali pre toga, dragi prijatelji i saradnici koji danas ovde sedite ili letucate po dvorani, predlažem da obavimo prethodno glasanje o pitanju da li uopšte želimo raditi u ovom Projektu. Možda ne želimo. Možda nam je volja da idemo kući. Hajmo utvrditi kakav je naš kolektivni stav o tome. Da vidimo. Ko je zato da nastavimo započeto i da ra..." On začuta; neka grdna tutnjava potrese konferencijsku salu, tako da njegov glas postade nečujan. Sad više nije dolazilo u obzir da bilo ko od njih kaže bilo šta.

Glimung je došao.

Ovo mora biti istinito ispoljavanje, zaključio Džo, gledajući i slušajući. Ovo je, po svemu, pravi Glimung, onakav kakav zaista jeste. I zato... Šireći zvuke, kao da titanska drvena kašika-varjača meša u nekom div-loncu deset hiljada zarđalih automobila bačenih u staro gvožđe, Glimung se uzdizao i nabacivao na uzdignutu platformu na kraju dvorane. Njegova telesina se tresla i trzala, a iz dubine te mase začu se ječanje, koje je raslo, jačalo, pretvorilo se u krik snažniji od sve ostale buke. Životinja, pomisli Džo. Uhvaćena, možda se uhvatila u zamku. U kljusu, recimo; jedna šapa. Pokušava se osloboditi, ali je klopka odveć složena. U isto vreme, ka njima je pljuskala i padala slana morska voda, pomešana sa morskom travom, a u njoj su se praćakale ribe i vodeni sisari, tako da je cela soba smrdela od urlika i šoka mora. A u središtu svega toga, uzmlatarana gromada, Glimung. "Hoteldžije neće baš voleti ovo", reče Džo poluglasno. Za ime Boga dobroga - koja divovska masa pipaka, kako to šiba, koliko tu ima ruku koje grabe pojedina mesta na telu diva... sve se još jednom podiže uvis, a onda, sa mahnitom tutnjavom, provali kroz pod sale i nestade sa vidika, ostavljajući za sobom, u sali, samo slanu vodu i ostatke iz mora. Zjapila je, na mestu gde se stvorenje pokušalo uspenirati na platformu, samo ogromna rupa, iz koje su se uzvijali

pramenovi nečeg nalik na dim: verovatno vodene pare. Glimung više nije bio tu. Kao što je Mali predvidela, bio je pretežak. Zato se sad našao u podrumu hotela, deset spratova ispod njih.

Potresen, Harper Boldvin reče u mikrofon: "Oč-oč-očigledno moramo sići na niži sprat, da tamo razgovaramo s njim." Nekoliko oblika života pohita ka njemu i poče mu nešto govoriti. Slušao ih je, onda se uspravio i rekao: "Saznajem da je on u podrumu, a ne samo sprat niže. Izgleda..." Boldvin uzbuđeno mahnu rukom nadole. "...da se smandrljao sve do dna."

"Znala sam ja da će se ovo desiti", reče Jojez, "ako pokuša da dođe ovde. Pa dobro, moraćemo u podrumu voditi razgovore sa njim." Ustadoše i ona i Džo, i pođoše da se pridruže gomilama raznovrsnih živih bića koje su se okupljale ispred liftova. Džo reče: "Trebalo je da dođe kao albatros."

9.

Kad su stigli u podrum, Glimung ih pozdravi bučno i srdačno. "Neće vam biti potrebna oprema za prevođenje", obavesti ih on. "Ja ću se obraćati svakome od vas telepatski, na njegovom jeziku."

Ispunio je maltene čitav podrum; oni su morali ostati kod liftova. Postao je kompaktniji, zgusnutiji - ali je ostao ogroman.

Džo udahnu: duboko, da se učvrsti; pa reče: "Hoćeš li ti platiti obeštećenje hotelu? Za ovu štetu koju si napravio?"

"Moj ček", reče Glimung, "biće u pošti, sa ostalim pismima, sutra ujutro."

"Gospodin Fernrajt je to rekao samo kao šalu", reče Harper Boldvin nervozno. "To o plaćanju obeštećenja."

"Kao šalu?" upita Džo. "Ovako strašljivo deset spratova u zgradi koja ih ima dvanaest? Otkud znaš da nema poginulih? Moglo bi tu da bude stotinak mrtvih, i još mnogo ranjenih."

"Ne, ne", reče im Glimung. "Nisam ubio nikog. Ali tvoje pitanje je legitimno, Fernrajte." Džo oseti prisustvo Glimunga unutar sebe, oseti kako mu se Glimung meša u mozak, kako zaviruje tu i tamo u najneobičnije kutove i kutiće njegovog uma. Baš se pitam šta 'oće? - pomisli Džo. Istog trena stiže, iz same njegove svesti, odgovor. "Zanima me tvoja reakcija na Knjigu Kalendi", reče Glimung. Onda se obrati svima. "Od svih vas ovde, jedino je gospođica Jojez znala, unapred, za Knjigu. Vas, ostale, moraću proučiti. To će trajati samo trenutak." Produžetak Glimunga tada iziđe iz Džoovog uma, ode negde drugde.

Okrenuvši se Džou, Jojezova reče: "Postaviću mu pitanje." Sad i ona udahnu duboko, kao da želi da se upostoji. "Glimunže", reče ona oštro, "reci mi jednu stvar. Da li ćeš umreti uskoro?"

Divovska gromada je pulsirala i fljuskala uzbuđeno udovima. "Da li to ima u Knjizi Kalendi?" upita Glimung. "Nema. Da ima, bilo bi rečeno." Mali Jojez reče: "Dakle, Knjiga je nepogrešiva."

"Nemaš ti razloga da misliš da sam ja blizu smrti", reče Glimung.

"Nikakvog", reče Mali. "Postavila sam pitanje da bih saznala nešto. To sam saznala."

"Kad sam potišten", reče Glimung, "počnem razmišljati o Knjizi Kalendi i tad poverujem da je njihovo predskazanje da neću uspeti da podignem Heldskalu istinito. Štaviše, da ja ne mogu ništa postići; da će katedrala ostati na dnu Mare Nostruma za večita vremena."

Džo reče: "Ali to je kad slabo stojiš sa energijom."

"Svaki živi stvor", reče Glimung, "prolazi kroz razdoblja ekspanzije i razdoblja kontrakcije. Ritam života jednako je aktivan u meni kao i u vama. Ja sam veći; ja sam stariji; mogu izvesti mnoge stvari koje vi, čak ni svi zajedno, ne biste mogli. Ali ima trenutaka kad je sunce nisko na nebu, kad je već več, mada još nije pala noć. Upale se svetla, sitna, na raznim mestima, ali sva daleko od mene. Tamo gde ja boravim, nema nikakvih svetala. Naravno da bih mogao napraviti život, svetlost i aktivnost oko mene, ali sve to bi bila postojanja mene samog. Ovo se, naravno, promenilo otkad ste vi počeli da pristižete. Današnja grupa bila je poslednja; gospođica Mali Jojez, i gospoda Fernrajt i Boldvin, i ovi što stigoše sa njima, jesu ta grupa, posle koje više niko neće doći."

Samo se pitam, pomisli Džo, da li će iko otići. Sa ove planete, iko od nas. On pomisli na Zemlju i svoj život tamo; na Igru i svoju sobu i onaj mrtvi, crni prozor; na državni kobajagi-novac koji stiže u košarama. Pomisli na Kejticu. Neću je više nikada pozvati, pomisli on. Odnekud, eto, znam da je tako. To je jedna činjenica. Verovatno zbog ove Mali. Ili, može biti, zbog ukupne situacije... oko Glimunga i Poduhvata.

A kako je samo krenuo kroz patos, pomisli on. Deset spratova nadole i - krke! - u podrum. Ovo nešto znači, uvide on; zatim shvati nešto drugo. Pa, Glimung zna koliko je težak. Kao što je Mali rekla, nema tog poda koji može Glimunga nositi. Dakle, bilo je namerno.

Da ga se ne bismo plašili, uvide Džo. Kad konačno vidimo kako on zaista izgleda. Iz čega, možda, proističe, da, zapravo, treba da ga se plašimo, itekako. Više nego dosad. Upravo, baš, tačno, zbog toga.

"Bojati se mene?" dođe Glimungova misao.

"Celoga Poduhvata", reče Džo. "Izgledi za uspeh su premaleni."

"U pravu si", reče Glimung. "Mi ovde govorimo o izgledima, o mogućnostima. O statističkim verovatnoćama. Može uspeti; može ne uspeti. Ne tvrdim da znam; samo se nadam. Nemam pouzdano znanje o budućnosti - a nema ni ma ko drugi, pa ni Kalende. To ti je

osnova celog mog položaja. I moja namera."

Džo reče: "Ali pokušati, pa ne uspjeti..."

"Da li je to tako strašno?" upita Glimung. "Sada ću reći svima nešto o vama samima, o nečemu što svako od vas poseduje: o jednom vašem zajedničkom svojstvu. Toliko često ste trpeli neuspeh, da ga se sad svi plašite."

Tako sam i mislio, pomisli Džo. Pa, jeste. Tako to ide.

"A ja, evo šta radim", nastavi Glimung. "Pokušavam ustanoviti koliko snage imam. Ne postoji apstraktan način da se ustanove granice svoje snage, svoje sposobnosti za napor; jedini način jeste neki ovakav poduhvat, zadatak koji iznese na videlo stvarne granice moje, moram priznati ograničene - ali velike - snage. Neuspeh će mi reći isto onoliko, o meni, koliko i uspeh. Sagledavate? Ne, niko od vas to ne može sagledati. Vi ste paralisani. Zato sam vas doveo ovde. Dokučivanje samoga sebe: eto šta ću postići. Vi takođe: svako sebe."

"A ako ne uspemo?" upita Mali.

"Dokučivanje samoga sebe biće, svejedno, stečeno", reče Glimung; zvučao je zbunjeno, kao da postoji neki jaz između njega i te skupine. "Zaista ne razumete, a?" upita on sve njih. "Razumećete, pre nego što bude završeno. Naime, bar oni od vas koji žele da izguraju do kraja."

Jedna fungiforma šušketavo upita: "U ovaj poodmakli čas imamo li još pravo izbora?"

"Kogod se od vas želi vratiti na svoj svet, slobodan je da to učini", reče Glimung. "Ja ću obezbediti prevoz natrag, prvom klasom. Ali ti koji se vrate, naći će da je sve kao što je bilo. A bilo je tako, da vi niste mogli živeti tamo; svaki pojedini od vas nameravao je da uništi sebe i bio u toku postizanja toga, kad sam vas našao. Imajte na umu. To leži iza vas. Nemojte se navući da bude to isto i ispred vas." Nastade nelagodna tišina.

"Ja odlazim", reče Harper Boldvin.

Nekoliko drugih se pomače da budu bliže njemu; na taj način su signalisali svoju nameru da i oni napuste Projekat.

"A ti?" upita Mali Džoa.

Džo reče: "Iza mene leži policija." I smrt, pomisli on. Isto važi i za tebe... i za sve nas. "Ne", reče on, "ja ću pokušati. Prihvaću rizik da

on - da mi - pretrpimo krah. Možda je dobro rekao: možda je čak i neuspeh dragocen. Jer nam, kao što on kaže, otkriva gde su granice naše moći; neuspeh crta granice na mapi nas."

"Ako mi daš jednu duvansku cigaretu", reče Mali, sa drhtajem straha, "ostaću i ja. Ali umirem za cigaretom."

"Za jednu cigaretu ne vredi umreti", reče Džo. "Hajde da mi umremo za ovo. Pa makar se završilo tako da se strmoglavimo deset spratova niže, u podrum."

"A vi ostali ostajete", reče Glimung.

"Tako je", cijuknu jedan jednoventilski cefalopod.

Harper Boldvin, nevoljno, reče: "Ostaću i ja. Valjda."

Glimung zadovoljno reče: "Onda, počnimo."

Uz ivicu pločnika, ispred hotela 'Olimpija', bili su već parkirani teški kamioni. U svakome je bio vozač, i svaki vozač je znao šta treba da učini.

Jedan glomazni organizam sa dugačkim repom nalik na konopac priđe Džou i Mali, stežući energično, u krznoj šapi, klipbord-beležnicu. "Vas dvoje treba da krenete sa mnom", izjavi ovaj organizam, a onda izabra iz cele gungule još jedanaest jedinki.

"To ti je verjak", reče Jojez Džou. "Naš vozač. Oni umeju da voze veoma brzo, imaju odlične reflekse. Bićemo na kraju trta već kroz mekoliko nimuta."

"Na kraju rta, kroz nekoliko minuta", ispravi je Džo rasejano. Sede na klupu, u zadnjem delu kamiona.

I drugi oblici života ugurali su se u kamion, sa njima. Onda turbina kamiona bučno proradi.

"Kakva im je ovo turbinčina?" upita Džo, kome je ta buka smetala.

Jedan dvoventilac ljubaznog izgleda zastenja pored njega: "Sa unutrašnjim sagorevanjem. Tras tras tras celim putem."

"Krajina", reče Džo. "Divlja granica prema još neosvojenim predelima." Najednom ga obli bolna radost. Dabome, reče on, ovo je krajina: opet smo sa Abrahamom Linkolnom u brvnari, tu je i Danijel Bun, svi su tu. Pioniri iz drevnih vremena.

Jedan po jedan kamioni su se otiskivali u noćni saobraćaj ulice; njihova žuta svetla bila su, u noći, kao neki vrlo jaki svici iz drugih svetova.

"Glimung će nas čekati", reče Mali. "Kad stignemo." Zvučala je umorno. "On ima sposobnost refleksne relokacije, koja se zasniva na autonomnim impulsima koji emaniraju iz njegove neurološke substrukture. U praksi to znači da se on može stvoriti sad na jednom, sad na nekom drugom mestu u prostoru, bez utroška i najmanjeg dela vremena." Ona protrlja oči i uzdahnu.

Uslužni dvoventilac opet progovori. "Stvorenje pored Vas, gospodine Fernrajte, istinu." Ispruži jednu pseudopodu do Mali. "Gospođice Jojez, ja Nurb K'ol Daak sa Sirijus Tri. Svi smo nestrpljivi čekali vaša parti da stigne, jer razumeli da kad vi u hotel 'Olimpija', ono što toliko dugo čekali može početi. Kao što izgleda da jesta. Ali u dodatku ja zadovoljan da postao poznat vami i vi poznati memi, sobzirom ja kao moj deo tražiću, nalaziću koral-obrasle objekte koji će izvađiti i donasiti vami u radilonicu."

"Ja sam inženjer zadužen za pojedine artefakte i njihov prevoz do vaše radionice kad gospodin Nurb K'ol Daak zatraži", reče jedan kvaziarahnid, blistavocrn u svom hitinskom egzoskeletu.

"Niste obavili nikakve preliminarne radove?" upita Mali tog kvazipauka. "Dok ste čekali?"

"Glimung zadržavao u našim sobe", objasni dvoventilac. "Dve stvari radili. Pročitali sve relevantne dokumente o istorija Heldskali. Dva. Gledali na video monitor kako robot-senzori osmatrali potopljenu katedralu mnogo puta. Na ekranima smo videli Heldskala nebroji puta. Ali sad će dozvoljeno dodirnuti."

"Eh kad bih mogla da zaspim", reče Mali. Osloni kratko očiššanu glavu na Džooovo rame i sva klonu na Džoa. "Probudi me kad stignemo."

Kvaziarahnid reče Džou i dvoventilcu: "Ceo Poduhvat ovaj... podseća me na jednu sagu sa Zemlje, čije smo delove, delove sage, imali zadatak memorisati tokom naših edukacionih godina. Ona je, ta saga, ostavila dubok utisak na mene."

"On misli na Faust temu", reče dvoventilac Džou. "Faustovski čovek, bori se da u visinu, nikad zadovoljan. Glimung kao Faust u nekim vidovi, a u drugim ne kao Faust."

Kvaziarahnid zašumori talasanjem svojih antena, uzbuđen, i reče: "Glimung je sličan Faustu u svakom pogledu. Faustu, bar Geteovom, što je verzija kojoj se ja priklanjam."

Ladna strava, pomisli Džo. Jednio hitinsko stvorenje sa mnogo nogu, lažni pauk; i, drugo, dvoventilsko, sa pseudopodama, raspravljaju o Geteovom 'Faustu'. O knjizi koju ja nisam čitao, a koja je nastala na mojoj planeti, kao proizvod jednog ljudskog bića.

"Deo teškoće", reče kvaziarahnid, "jeste u prevođenju; delo je napisano na jeziku koji je potom izumro."

"Na nemačkom", reče Džo. Znao je bar toliko.

"Ja sam", progundā kvaziarahnid, "napravio..." Poče pretraživati po jednoj plastičnoj torbi koju je nosio prebačenu preko ramena; ovo je obavljao pomoću četiri svoja ručna uda, koja su žurno preturala po sadržini torbe. "Prokleta stvar", reče. "U njoj sve potone na dno. Evo." Izvuče list hartije, ispresavijan mnogo puta, i poče ga rasklapati pažljivo. "Napravio sam moj prevod na moderni teranski jezik, svojevremeno poznat kao 'engleski'. Pročitaću vam bitnu scenu iz drugog dela, ono kad Faust napokon zastaje u razmišljanju o onome što je učinio, i zadovoljan je. Mogu li, naime smem, slažete se - kako li se to već kaže, gospodine Fernrajte?"

"Ma, naravno", reče Džo. Kamion je vijao drumom, treskao se po džombama i rupčagama na kolovozu, drmao i njihao stvorenja u sebi. Mali Jojez kao da je sasvim zaspala. Njene primedbe o vozačkim sposobnostima verjaka bile su nesumnjivo tačne; kamion je brzo odmicao kroz tamu.

"Planine su okružene močvarom", poče kvaziarahnid čitati iz pažljivo sačuvanog lista hartije, "koja truje sve zemljište već osposobljeno za korišćenje. Isušiti ovu zagađenu močvaru - to je nešto što se mora učiniti; to bi bilo vrhunsko moguće osvojenje. Otvorilo bi prostor za mnogo miliona: ne ni u kom smislu bezbedan, ali utočište da se preživi dan. Zelena livada, i plodna; ljudi i krda maltene već na zemlji gotovo sasvim novoj, naseljavaju rub koji se odmiče naporima hrabrih. Unutra rajski vilajet, koji odbija poplavu, koja dok napada i izjeda ne bi li prodrila i ovladala, grupna volja hita da joj ne da. Da! Ovo..."

Dvoventilac prekide kvaziarahnidovo oduševljeno čitanje. "Tvoj prevod ne idiomatski korektan. 'Ljudi i krda maltene već na zemlji sasvim novoj.' Gramatički ispravno, ali nijedan Zemljanin tako ne govori." Dvoventilac mahnu pseudopodom ka Džou, tražeći njegovu podršku. "Zar nije tako, gospodine Fernrajte?"

Džo pomisli: ljudi i krda maltene već na zemlji gotovo sasvim novoj. Dvoventilac je u pravu, dabome; ali...

"Dopada mi se", reče Džo.

Silno zadovoljan, kvaziarahnid pociknu: "Da! A vidite koliko to liči na nas i Glimunga, na Poduhvat! 'Unutra rajski vilajet, koji odbija poplavu.' Poplava je simbol svega onoga što izjeda strukture koje su podigla živa bića. Ona voda koja je pokrila Heldskalu; to poplava je pobedila pre mnogo vekova, ali sad Glimung će je potisnuti nazad. 'Grupna volja' koja hita da poplavi ne da - to smo mi svi. Možda je Gete bio prekognitivac; možda je predvideo podizanje Heldskale."

Kamion je usporavao. "Stigli smo", obavesti ih verjački vozač. Pritisnuo je kočnice, i kamion se sa škripom, naglo, zaustavio; svi unutra poleteše napred. Mali se pokrete, otvori oči; poče gledati na sve strane, sa rastućom panikom na licu - jasno se videlo da ne uspeva da se orijentiše.

"Stigli smo", reče joj Džo, zagrlji je i pritisnu uz sebe. Sad stvar počinje, pomisli on. Pa će ispasti kako ispadne. Dobro ili zlo, bogatstvo ili sitomaštvo. Do smrti, pomisli on. Dok nas smrt ne rastavi. Otkud mu sad to, pomisao na litaniju bračnih zakletvi; baš čudno. Ali nekako se uklapalo. Jer Smrt, u nekom nejasnom obliku, kao da lebdi tu negde, nedaleko.

On kruto ustade i pomože Mali da ustane; njih dvoje i ostali počeše, škriputavo, da silaze sa kamiona. Noćni vazduh pun mirisa mora... Džo duboko udahnu. Sad je stvarno blizu, uvide on. More. Katedrala. I Glimung koji pokušava da iz razdvoji, da odgurne more od Heldskale. Kao što je Bog uradio, pomisli on. Razdvojio: svetlost od tame, ili, kako već ono beše. I vodu od kopna.

Džo reče kvaziarahnidu: "Bog je, u Stvaranju sveta, bio vrlo faustovski lik."

Mali zaječa. "Mmmm, Bože. Teologija usred noći." U vlažnom, hladnom vazduhu ona se stresla, počela se osvrutati. "Ništa, bre, ne vidim. Nalazimo se u sred nigde."

Džo je razaznao, naspram mutnog noćnog neba, jednu geodezijsku kupolu. A-ha, eno, tamo je, pomisli on.

Pristigli su već i drugi kamioni; svi su stali, i iz svakog je izašla po jedna gomila živih bića. To izlaženje svako biće je obavilo na svoj osoben način. Bilo je i međusobnog pomaganja; crvenkasto-

želatinozna osoba, na primer, nikako nije uspevala da siđe, dok joj nije pomoglo jedno priviđenje sa ogromnim bodljama, nešto kao nakostrešena kugla za kuglanje.

Hoverkraft, osvetljen, veliki, pojavio se iznad njih. Polako se spuštao i najzad prizemljio usred njihove grupe. "Zdravo", reče hoverkraft. "Ja sam vaš prevoz do radnih mesta. Ukcavajte se u mene, moliću fino, a ja vas prenosim tamo. Zdravo, zdravo."

Ma, zdravo i tebi, reče u sebi Džo, dok se cela gomila njih upuzavala, u-šljap-šljapkavala, ukotrljavala u hoverkraft.

U geodezijskoj kupoli dočekalo ih je stado robota. Džo je zurio sa nevericom. Roboti!

"Ovde nisu ilegalni", reče Mali. "Moraš ugurati ovo u svoj um: nisi više na Zemlji."

Džo reče: "Ali, Edgar Mahan je dokazao da sintetičko živo biće ne može nastati. Život može proizići jedino iz života, pa zato, prilikom konstruisanja samoprogramirajućih mehanizama..."

"Kojih vidiš dvadeset ispred sebe", reče Mali.

"Zašto nam je rečeno da ne mogu biti napravljeni?" upita je Džo.

"Zato što na Zemlji i ovako ima prevelik broj nezaposlenih ljudi. Vlada je falsifikovala naučne dokaze i dokumentaciju, da bi 'dokazala' da roboti ne mogu biti napravljeni. Istina je, doduše, da su roboti retki, skupi, teško se prave. Iznenađena sam da ih vidim u ovolikom broju. Sigurna sam da je ovo cela robotska populacija kojom on raspolaže. Ovo je..." Tragala je za rečju. "Za nas. Za ostaviti utisak. Prikazuje ih da nas impresionira."

Jedan od robota ugleda Džoa i glatko se poveze, na točkovima, pravo ka njemu. "Gospodine Fernrajte?"

"Taj sam", reče Džo. Poče gledati oko sebe: hodnici, masivna vrata, na plafonima udubljenja iz kojih dopire svetlost. Efikasno, lavirintsko, u širinu znatno pruženo građenje. Bez kvarova. Jasna stvar, građevina tek što je završena; još ne upotrebljena.

"Meni je zapanjujuće drago da Vas vidim", reče robot. "Na sredini mojih grudi verovatno ćete videti markerom upisanu reč 'Vilis'. Ja sam programiran da reagujem na svako uputstvo koje počinje tom rečju. Na primer, ako biste želeli videti Vaše radno mesto, samo kažite: 'Vilise, ja bih želeo biti odveden na moje radno mesto', a ja ću Vas tada srećno odvesti tamo, što će biti izvor prijatnosti za mene, a

nadam se i za Vas."

"Vilise", reče Džo, "postoji li ovde stambeni prostor za nas? Recimo, zasebna soba za gospođicu Jojez? Ona je umorna, treba da spava."

"Trosobni apartman je spreman za Vas i gospu Jojez", reče Vilis.

"Stambeni prostor za vas dvoje, namenski."

"Šta?" upita Džo.

"Trosobni apartman..."

"Hoćeš reći da imamo ceo stan? Ne samo po jednu sobu?"

"Trosobni stan", reče Vilis, robotski strpljivo.

"Povedi nas tamo", reče Džo.

"Ne, morate reći 'Vilise, povedi nas tamo.'"

"Vilise, povedi nas tamo."

"Da, gospodine Fernrajte." Robot ih povede kroz hol, ka liftovima.

Pregledavši čitav stan, Džo stavi Mali u postelju. Ona zaspa bez ijednog zvuka. Čak je i postelja bila prostrana. Sve je u apartmanu bilo solidno, sve napravljeno sa dobrim ukusom (skromne vrste) i sve, kao i sam apartman, veliko. Džou je bilo teško da poveruje. Pregleda kuhinju, dnevnu sobu...

I nađe, u dnevnoj sobi, na kafe-stočiću, jedan ćup iz Heldskale. Već na prvi pogled jasno mu je bilo da je to. On sede na kauč, pruži ruke i obazrivo podiže ćup.

Dubokožuta glazura. Nikad ranije nije video tako bogatu žutu boju; nadmašivala je čak i žute boje sa pločica iz Delfta - čak i 'Rojal Albert' žuto. Ovo ga navede na razmišljanje o keramici od materijala izvađenog iz slojeva u kojima ima i ostataka kostiju. 'Boun beds'. Da li takvi kostonosni slojevi zemljišta postoje i na ovoj planeti? - upita se on. Ako postoje, koji postotak se koristi? Šezdeset posto? Četrdeset? Da li su jednako dobri kao oni 'narodni' u Moraviji?

"Vilise", reče on.

"Da, masa bos."

"Šta 'masa bos'? Zašto ne kažeš 'gospodine'?"

Robot reče: "Ovo crni rob upravo pročitao istoriju Zemlje, masa bos jes ser."

"Vilise, postoje li 'boun beds' na Oračevoj planeti?"

"Ovo rob ne zna, masa Fernrajte. Možda pita komputompu..."

"Naređujem ti da govoriš ispravno."

"Mora kaže 'Vilise' prvo, masa bos."

"Vilise, govori ispravno."

"Da, gospodine Fernrajte."

"Vilise, možeš li me odvesti do mog radnog prostora?"

"Mogu, gospodine Fernrajte."

"Dobro", reče Džo. "Vodi me tamo."

Robot otključa teška vrata od čelika i azbesta i stade s jedne strane, omogućavajući, time, da Džo Fernrajt uđe u ogromnu, mračnu sobu. Čim on prekorači prag, na plafonu se automatski upališe svetla.

On vide, na dalekom kraju sobe, jedan veliki radni sto, sa kompletnom opremom. Tri kompleta mehaničkih ruku. Osvetljenje bez jakog bleštanja, koje se može kontrolisati i pedalama. Lupe, po trideset pet santimetara u prečniku, ili još veće, postavljene na mehanizam koji ih automatski dovodi u žižu. Toplotne igle, u svim poznatim veličinama, svaka postavljena zasebno. Levo od ovog radnog stola, gomila protivpadnih, zaštitnih kutija; o takvima je čitao, ali nikad nijednu nije video. Priđe im, dohvati jednu, i baci je, eksperimentalno, na pod. Kutija zaplovi ka podu... i blago se spusti, bez ikakvog udarca.

Zatim, hermetički zatvorene posude sa glazurama. Svaka boja, nijansa i varijanta bile su prisutne na toj polici koja je, u četiri reda, pokrivala čitav jedan zid. Pomoću njih će on moći da oponaša glazuru praktično svakog komada keramike koji mu dođe na radni sto. I još nešto. Priđe i osmotri zadržljivo. Bestežinski prostor, mesto gde je gravitacija poništena prstenom nevidljivog kontraspina: vrhunska moguća alatka za jednog iscelitelja keramike. Ne moraš pritezati komade nekakvim hvataljkama, da bi ih onda spajao; staviš ih gde treba, i oni, u toj zoni bez gravitacije, naprosto ostanu na svojim mestima. Zahvaljujući tom jednom aparatu, moći će da leči vaze i drugu grnčariju četiri puta brže nego u ranijim vremenima. A i tad je, u tim ranijim vremenima, prosperirao. Štaviše, pozicioniranje će biti potpuno tačno. Ništa neće skliznuti, odvojiti se, nagnuti se, u procesu lečenja.

Osmotrio je i peć, koja bi mogla zatrebati ako nedostaje neko parče - to jest, ako treba proizvesti duplikat. Na taj fazon on može da kompletira i keramičke proizvode kojima neki deo nedostaje. Ovaj

vid umetnosti isceliteljstva keramike obično se ne pominje u javnosti, ali - postoji.

U životu svome nije video tako dobro opremljenu radionicu za taj zanat.

Neko je već uneo izvestan broj polupanih lonaca: čitava jedna hrpa punih protivpadnih kutija nalazila se na prijemnom delu radnog stola. Mogao bih početi ovog trenutka, uvide on. Samo da okrenem pet-šest prekidača, i posao je krenuo. Iskušenje... Priđe polici sa termičkim iglama, uze jednu, zadrža je u ruci. Dobro uravnotežena, zaključio on. Kvalitetna; vrhunski proizvod. Otvori jednu od punih kutija, zagleda se u nju, u paramparčad. Njegova zainteresovanost počne naglo da izranja. On ostavi toplinsku iglu i počne da vadi krhotine, jednu po jednu, uživajući u njihovoj glaziranoj teksturi. Nizak, a debeo ćup. Možda neki neozbiljan. On posлага komade nazad, u kutiju, pomišljajući da je prenese u zonu nulte sile teže. Želeo je da počne. Ovo je njegov život. Nikad ni slutio nisam, pomislio on, da ću imati pristup do... mogućnost upotrebe...

Stade. I oseti se, iznutra, kao da mu neka životinja glođe srce. Glođe gladno. I oduševljeno.

Jedno crno obličje, crno kao negativ života samog, stajalo je pred njim. Prilika koja ga je već neko vreme gledala; sad kad se suočio s njom, mislio je da će ona nestati. Ali ostala je. Pričekao je još neko vreme. Nije otišla.

"Šta je, bre, ovo ovde?" upita on robota, koji je i sad stajao na pragu radionice.

"Prvo morate reći 'Vilise'", podseti ga robot. "Morate reći ovako: 'Vilise,, šta je, bre...'"

"Vilise", reče on, "šta je ovo?"

"Kalenda", reče robot.

10.

Kod ovih, razmišljao je Džo Fernrajt, ne postoji život, samo sinopsis života. Mi smo nit koja njima prolazi kroz ruke; uvek u pokretu, u proticanju, klizimo pored njih, a nikako nas ne mogu baš sasvim čvrsto uhvatiti. To izmicanje je neprekidno, ali odnosi i nas same, izmičemo i odlazimo, ka strašnoj alhemiji groba.

Vilisu reče: "Mož stupaš u kontakt sa Glimungom?"

"Morate reći..."

"Vilise", reče on, "možeš li da stupaš u kontakt sa Glimungom?" Kalenda je, na drugom kraju sobe, ali licem u lice sa njim, stajala ćutke - možda ne u onoj tišini kakvu bi stvorila sova, koja svojim perjem upija i suzbija zvuke, nego u jednoj mehaničkoj vrsti tišine: kao da je žica za 'audio' presečena. Je li ovo stvorenje zaista ovde? - pitao se Džo. Činilo se da je materijalno; ništa od one avetinske, vazdušaste providnosti duha. Stvarno je ovde, reče on sebi. Kalenda je izvršila invaziju na moj radni prostor, pre nego što sam prvo prvcijato parčence uneo u bestežinsku zonu. Pre nego što sam upalio prvu termo-iglu.

"Ne mogu stupiti u vezu sa Glimungom", reče Vilis. "On spava; sad je njegovo vreme za to. Kroz dvanaest sati on će se probuditi, i tad ću moći da stupim u vezu s njim. Međutim, on je ostavio veliki broj pripravnih servo-asist mehanizama, da deluju u hitnom slučaju. Želite li aktiviranje nekog od njih?"

Džo reče: "Reci mi šta da radim. Vilise, reci mi šta, zaboga, da radim."

"U vezi sa Kalendom? Nije zabeleženo da je iko ikad uradio išta u vezi sa Kalendama. Želite li da temeljitije istražim to pitanje? Postoji jedan određeni računar sa kojim se mogu povezati, a koji bi možda mogao sačiniti analizu Vaših sposobnosti u odnosu prema prirodi Kalendi i zatim formulisati neku novu interakciju koja bi..."

"Da li one umiru?" upita Džo.

Robot oćuta.

"Vilise", reče on, "mogu li one biti ubijene?"

"To nije lako reći", odgovori robot. "Nisu vam to standardna živa bića.

Osim toga, sve Kalende izgledaju isto, čime se problem dodatno usložnjava."

Kalenda položi jedan primerak Knjige na radni sto, blizu Džoa Fernrajta. Onda stade. Čekala je da on uzme Knjigu.

On je ćutke uze, neko vreme zadrža u rukama, a onda otvori stranicu označenu umetnutim papirićem. Tekst je glasio:

Ono što Džo Fernrajt nađe u potonuloj katedrali navešće ga da ubije Glimunga i time zauvek spreči podizanje Heldskale.

Ono što ću naći u crkvi, reče Džo sebi. Dole, ispod vode. To je već tamo dole, ispod mora. Čeka me...

Onda pomisli: pa, što pre odem tamo, to bolje. Da li će me Glimung pustiti? - zapita se. Osobito kad pročita ovo - a on verovatno čita ovoga trenutka, dok ja ovde stojim; nema sumnje da prati svaku promenu u tekstu koji raste i samoga sebe ispravlja svakog dana. Svakog sata.

Ako je pametan, reče on sebi, ubiće on mene prvi. Pre nego što dospem pod vodu. Ubiće me, zapravo, sad.

Stajao je tako i čekao da se Glimungovo nasilje obruši na njega.

Ali ništa. Pa da, priseti se on. Glimung spava.

S druge strane, meditirao je dalje, možda i ne bi trebalo da idem pod more. Šta bi mi Glimung preporučio? Možda to treba da bude odlučujuće: ako Glimung hoće da on ode pod vodu, u redu, ako ne, ne. Baš ćudno, pomisli on, da je moja prva reakcija bila želja da pohitam pod vodu. Kao da jedva čekam da načinim to otkriće - koje će uništiti Glimunga i, sa Glimungom, svaku nadu da katedrala bude ikad podignuta. Perverzna reakcija, zaključio on. Tu je nešto iskliznulo ispod mojih podsvesnih inhibicija. Možda bi ovo trebalo nešto da mu kaže o njemu samom, nešto što dosad nije znao. A Kalende, i Knjiga, prizvali na površinu. Pa, da. Kalende su to probudile u meni, uvide on; na tom načelu Kalende operišu. Nameste, tom taktikom, da se svako njihovo proročanstvo obistini.

"Vilise", reče on, "kako se silazi do Heldskale?"

"Ćovek, pomoću ronilačkog odela sa maskom ili pomoću komore za prolepsis", reče robot.

"Mož me odvedeš tamo?" upita Džo. "Ov-vaj, hoću reći, Vilise,

možeš..."

"Samo malo", reče robot. "Stiže poziv za Vas. Službeni." Robot je ćutao trenutak-dva. Onda reče: "Gospođica Hilda Rajs, Glimungova lična sekretarica. Źeli da razgovara sa Vama." Na robotovim grudima otvoriše se naglo, uz lak prasak, vratanća, i odatle se pruži poslužavnik na kome je bio mobilni telefon. "Uzmite ga", reče Vilis. Džo dohvati prenosivi telefon.

"Gospodine Fernrajt" upita jedan uvežban, kompetentan ženski glas. "Imam jedan hitan zahtev za Vas, od gospodina Glimunga, koji sada spava. On bi radije video da Vi ne zaronite do Heldskale baš sad. On bi želeo da saćekate, pa da neko ide s Vama."

"Zahtev, rekoste", reče Džo. "Treba li to da shvatim kao naređenje? Da on meni naređuje da sad ne idem pod vodu?"

"Sva uputstva gospodina Glimunga", odvrati gospođica Rajs, "dolaze u obliku zahteva. On nikada ne naređuje; samo zahteva."

"Znaći, to je ipak naređenje", zakljući Džo.

Gospođica Rajs primeti: "Mislim da razumete, gospodine Fernrajte. Sutra će, u neko doba dana, gospodin Glimung stupiti u vezu sa Vama. Doviđenja." Telefon je uz tiho 'klik!' zamro.

"To je naređenje", reče Džo.

"Dabome", saglasi se robot Vilis. "Tako on rešava sve stvari, kao što je ona pametno ukazala."

"Ali ako bih pokušao da pođem pod..."

"E pa ne možeš", reče robot ravno.

"E pa mogu", reče Džo. "Mogu, s tim što ću biti otpušten."

"Možeš", reče robot, "s tim što ćeš biti ubijen."

"Ubijen, Vilise? Ko da me ubije, i na koji naćin?" Osećao je i strah i ljutnju, neku neobićnu mešavinu emocija, zbog ćega u njegovom vagusnom nervu poćeše grćevi: njegovo disanje, peristaltika, puls, promeniše se korenito. "Ko da me ubije?" upita on, tonom oštrog zahteva.

"Prvo moraš reći... ma, do vraga i s time", reče robot. "Da, mnogi mesožderni oblici života. Mnogo hazarda."

"Ali normalnog za zadatke te vrste", reče Džo.

"Pretpostavljam da bi ti to mogao reći", reče robot. "Međutim, takav jedan zahtev..."

"Idem pod vodu", reče Džo.

"Naći ćeš stravično raspadanje tamo dole. Trulež koju ni zamisliti ne možeš. Taj podvodni svet, u kome Heldskala leži, to je mesto mrtvih stvari, mesto gde sve trune i pada u očaj i propast. Zato Glimung i hoće da podigne katedralu. Ne može više da izdrži, tamo dole; a nećeš moći ni ti. Sačekaj da pođe i on s tobom pod vodu. Nekoliko dana se strpi; leći lonce u svojoj radionici i zaboravi odlaženje dole. Glimung kaže da je to, tamo, 'Akvatični Podsvet'. U pravu je; to je svet satkan od samoga sebe, sasvim zaseban od našeg. Ima svoje sopstvene zakone, koji su jad i beda; po njima, sve mora da sagnjili i postane smeće. To je svet kojim vlada sila neumoljive entropije, i ništa drugo. Svet u kome čak i oni koji raspolažu titanskom snagom, kao Glimung, na kraju budu opustošeni i nemoćni. Okeanska grobnica je to, koja će ubiti sve nas, osim ako uspemo podići katedralu."

"Pa, ne može biti baš tako rđavo", reče Džo, ali, izgovarajući te reči, oseti kako strah šumori kroz njega i gnezdi mu se u srcu, strah izazvan delimično i ispraznošću njegove rečenice.

Robot ga pogleda zagonetno, jednim složenim pogledom koji se postepeno pretvarao u porugu.

"Ako se uzme u obzir da si ti robot", reče Džo, "ne vidim kakva je tvoja emotivna umešanost u ovo; nemaš život."

Robot reče: "Nijedna struktura, pa čak ni veštačka, ne uživa u procesu entropije. Ona je konačna sudbina svih stvari, i sve stvari joj se opiru."

Džo reče: "I, šta, Glimung misli da zaustavi taj proces? Ako je entropija konačna sudbina 'svih stvari', onda Glimung nju ne može zaustaviti; osuđen je na propast. On će pretrpeti neuspeh, a entropija će nadirati dalje."

"Tamo dole, ispod vode", reče Vilise, "nijedan drugi proces i ne deluje, samo entropija. Ali ovde, gore - ako se podigne katedrala - biće i drugih, neretrogradnih sila. Sila ozdravljenja i popravke. Građenja, pravljenja, davanja oblika - odnosno, u tvom slučaju, isceljenja. Zato si ti toliko potreban. Ti, i drugi slični tebi. Vi ćete svojim sposobnostima i radom suzbijati proces rastakanja. Kapiraš?"

"Ja hoću dole", reče Džo.

"Kako te je volja. Obuci ronilačko odelo i zaroni u Mare Nostrum, sam samcijat, noću. Spusti se u donji, truležni svet, pa vidi svojim

očima. Povešću te do jednog od plovećih pripremnih centara na moru; odatle se bućni - bez mene."

"Hvala", reče Džo. Izgovorio je tu reč sa namerom da zazvuči ironično; ali izišla je iz njega kao nejakom hripanje, a robot, činilo se, nije ni shvatio taj ton.

Pripremini centar sastojao se od tri ploveće platforme. Svaka je bila pokrivena kupolom, ispod koje je bilo dovoljno mesta za okupljanje mnoštva živih bića i za svu njihovu opremu. Džo se osvrtao i ocenjivao, pogledom stručnjaka, veličinu zdanja. Ovo je građeno robotskim radom, zaključio on. I to nedavno; kupole izgledaju nove, što verovatno i jesu. Ovaj centar napravljen je za njega i za ostale, i neće ničemu služiti dok oni ne počnu odavde da se otiskuju na rad. Prostor ovde nije takav luksuz kao na Zemlji, zaključio on. Ovde je moguće praviti kupole velike koliko god hoćeš... a Glimung, dabome, hoće da budu zaista velike.

"A ti ni sad nećeš da se spustiš dole sa mnom", reče on robotu Vilisu.

"Nikad."

"Pokaži mi ronilačku opremu", reče Džo. "I kako se koristi. Pokaži mi sve što treba da znam."

"Pokazaću ti minimum..." počeo robot, ali začuta. Na sletno polje na vrhu najveće od tri kupole spuštao se mali vazdušni brod. Vilis ga je osmatrao napeto. "Suviše malo za Glimunga", promrmlja. "Mora biti neki škrtiji građen, dakle niži oblik života."

Vazdušni brod se zaustavio; poklopac na njegovom izlaznom otvoru kliznu unazad. Taksu, bilo je objavljeno slovima koja su se protezala od krme do pramca. Iz taksija iskorači Mali Jojez.

Spustila se liftom i pošla pravo ka Džou i robotu Vilisu. "Glimung mi se obratio", reče ona. "Rekao mi je šta ti radiš ovde. Želeo je da pođem i ja s tobom. Postojala je izvesna sumnja u njegovom umu da li ćeš moći sam - hoću reći, da li ćeš, u fizičkom smislu, preživeti iskustvo sa podsvetom, tamo dole."

"A on misli da ti to možeš", reče Džo.

"On misli da, ako idemo dvoje, pa se možemo osloniti jedno na drugo, ima dobrih izgleda da uspemo. A ja sam i iskusnija, poprilično, od tebe. Ogromno iskusnija."

"Gospođice damo", reče joj Vilis, "da li je Glimung želeo da i ja

pođem pod more?"

"Nije pomenuo tebe", reče Mali kratko i suvo.

"E, baš volim što nije." Robot se mrštio u teškoj polutami. "Ne volim ono dole."

"Ali uskoro će se sve izmeniti", reče Mali. "Neće postojati nikakvo 'tamo dole'. Biće sve ovde gore, u ovom svetu, gde dejstvuju drugi zakoni."

"Najbolji planovi miševa i ljudi..." počeo robot sa ledenom skepsom.

"Aj, ti, pomogni nam da obučemo to za ronjenje", reče mu Džo.

Robot reče: "Dole, dole, u Akvatičnom Podsvetu, bićete na mestu koje je Amalita zaboravio."

"Ko je 'Amalita'?" upita Džo.

Mali reče: "Bog kome je katedrala podignuta. Bog koji je u Heldskali bio obožavan. Kad se katedrala osposobi, Glimung će moći da pozove Amalitu, kao što je činjeno u ranijim vremenima, pre Katastrofe u kojoj je katedrala potonula. To je bio poraz Amalite; potukla ga je Borel - ali samo privremeno. No, težak poraz je to bio. Podseća me to na jednu teransku pesmu koju je napisao izvesni Bert Breht, a naslov je bio 'Udavljenja devojka'. Da vidimo. Ako pamćenje posluži... 'I Bog nju zaboravi, deo po deo, prvo ruke njene, pa noge, onda i trup ceo... i samo joj ostavi...'"

Džo reče: "Kakva su to božanstva?" Niko ranije nije pominjao to, ali, naravno, bilo je logično, trebalo je da se razume samo po sebi; katedrala je mesto za obožavanje nekoga, ili nečega, dakle mora postojati i taj objekt obožavanja, taj neko ili nešto. On reče Jojezovoj: "Znaš li još nešto o tom vidu stvari?"

"Ja vas mogu obavestiti svestrano", reče robot, kome ovo kao da je smetalo.

Mali reče robotu: "Da li je tebi ikada palo na um da je možda Amalita taj koji, radeći kroz Glimunga, podiže katedralu? Da bi se moglo nastaviti obožavanje njega, ovde, na ovoj planeti?"

"Hmmm", reče robot, na način kao da se nervira; Džo je maltene mogao čuti škljocanje releja u robotu, tako se jasno videlo da razmišlja. "Pa, dobro", reče robot već sledećeg trenutka, "vi ste postavili pitanja o dva božanstva, gospodine Ser. Ali ste opet, i ponovo, zanemarili da kažete..."

"Vilise", reče Džo, "ispričaj mi o Amaliti i Borelu. Koliko su dugo bili

obožavani i na koliko planeta? Gde je taj kult počeo?"

"Imam ja jednu brošuru", reče robot, "koja će iscrpno odgovoriti na ta pitanja." Zavuče glatko šaku u jedan džep na svom toraksu; odatle izdiže fotokopirani pamflet. "Ovo sam napisao u slobodnom vremenu", reče robot. "Sa vašim dopuštenjem, pozivaću se na ovo delo. Na taj način neću morati preopterećivati moje memorijske čipove. Počnimo od ovoga: Amalita je postojao sam. To je bilo pre nekih pedeset hiljada teranskih godina. Onda je, u grču apoteoze, Amalita osetio seksualnu čežnju. Ali nije imao prema čemu da je oseti. Osećao je ljubav, ali se nije imalo šta voleti. Osećao je mržnju, ali se nije imalo šta mrzeti."

"Osećao je apatiju. Ali nije se imalo zbog čega biti apatičan." To je rekla Mali, bez osećanja; nije bila umešana.

"Prvo mi da vidimo ovo o seksualnoj želji", reče robot. "Kao što je dobro znano, najprijatniji oblici seksa je rodoskrvnuće, zato što je rodoskrvnuće temeljni tabu širom Vaseljene. Što jači tabu, jače uzbuđenje. Zato je Amalita napravio sebi sestru, Borel. Po stupnju uzbudljivosti, sledeća vrsta seksualne ljubavi je ona prema nekome ko je zao, prema nekoj osobi koje bi se, da je ne voliš, užasavao. Zato je Amalita uzrokovao da njegova sestra bude zla; a ona je odmah počela rušiti sve ono što je on, tokom vekova, podigao."

Mali promrmlja: "Heldskalu, na primer."

"Jeste, gospođice damo", saglasi se robot. "Dakle, sledeći, treći po jačini, podsticaj seksualnoj ljubavi jeste zaljubiti se u neku osobu koja je jača od tebe. Zato je Amalita dao svojoj sestri moć da uništava njegova zdanja jedno po jedno; posle je pokušao da interveniše protiv toga, ali je ona sad već bila prejaka. Kao što je i nameravao. I najzad, poslednji element: voljena osoba prisiljava zaljubljenoga da se sroza na njen nivo, gde važe njeni zakoni, neetični, nasilnički. To imamo ovde, u podizanju Heldskale. Svaki pojedinac od vas moraće da se spusti u Akvatični podsvet u kome Amalitini zakoni ne važe. Čak i sam Glimung će neminovno potonuti u taj podsvet, gde Borelina travestija stvarnosti sve obuhvata i u svemu je prisutna."

"A ja mislio da je Glimung božanstvo", reče Džo. "Zbog njegove ogromne moći."

Robot reče: "Ne može božanstvo da se strmoglavi kroz deset

spratova, pa u podrum."

"Ovo ti razumno zvuči", priznade Džo.

"Merila koja se moraju uzeti u obzir", reče robot, "počinju besmrtnošću. Amalita i Borel su besmrtni; Glimung ne. Druga merila odnose se na..."

"Znamo mi drugo i treće merilo", prekide ga Mali. "Neograničena moć i neograničeno znanje."

"E, znači, pročitali ste moj pamflet", reče robot.

"Hriste", reče Mali sa gorućim prezirom.

"Hrista pomenuste?" upita robot. "Zanimljivo božanstvo, zato što ima samo ograničenu moć; samo delimično znanje; i mogao je umreti. Ne zadovoljava nijedno merilo."

"Onda, kako je nastalo hrišćanstvo?" upita Džo.

"Nastalo je", reče robot, "zato što je Hrist radio sledeću stvar: brinuo se za druge ljude. 'Briga' je pravi prevod grčke reči 'agape' i latinske 'karitas'. Hrist praznih ruku stoji; ne može on nikoga da spase, čak ni sebe. Ali, ipak, svojim zanimanjem za tuđu dobrobit, svojim poštovanjem drugih, on transcendira..."

"Ma daj nam samo taj pamflet", reče Mali Jojez umorno.

"Pročitaćemo ga u slobodnom vremenu. A sad, idemo pod vodu. Spremi nam ronilačku opremu, kao što je gospodin Fernrajt zatražio."

"Postoji jedno božanstvo donekle slično", nastavi robot, "na Beti 12. To božanstvo je naučilo veštinu da umre kad god ijedno drugo stvorenje na njegovoj planeti umre. Ono ne umire umesto drugih, nego sa drugima. Ali kad god se neko novo biće rodi, i ono se vraća u život. Tako je izgurao nebrojeno mnogo smrti i vaskrsenja. U poređenju sa Hristom, koji je umro samo jednom. U pamfletu govorim i o tome. Sve je u tom mom pamfletu."

"Onda si ti Kalenda", reče Džo.

Robot ga počeo osmatrati. Dugotrajnim pogledom, pažljivim. Bez reči.

"A tvoj pamflet", reče Džo, "jeste Knjiga Kalendi."

"Pa nije, baš", reče robot najzad.

"Šta to znači?" zapita Mali oštro.

"Znači da sam razne moje pamflete zasnivao na Knjizi Kalendi."

"Zašto?" upita Džo.

Robot je oklevao. Zatim reče: "Nadam se da postanem profesionalni

pisac - slobodni umetnik, jednog dana."

"Daj, bre, našu opremu", reče Mali, sasvim savladana umorom.

Jedna čudna, nasumična misao doluta u Džooov um. Možda izronila zbog rasprave o Hristu. "Brinuti se o", reče on glasno, kao odjek onog što je robot maločas govorio. "Mislim da znam šta hoćeš reći. Čudna mi se stvar desila, jednom, dok sam bio na Zemlji. Sitanica, zaista. Uzeo sam iz ormana, sa jedne visoke pregrade, šolju, jednu koju sam vrlo retko upotrebljavao. U njoj sam našao pauka, mrtvog pauka; uginuo je zato što nije imao ništa za jelo. Očigledno je upao u šolju i nije mogao da iziđe. Ali, evo poente. Bio je izatkao mrežu, na dnu šolje. Najbolju što je mogao, pod tim okolnostima. Kad sam ga našao - video ga mrtvog u šolji, i njegovu škrtu, beznadežnu paučinu - pomislio sam: ovaj nije imao priliku. Nikada nijedna muva ne bi naišla, pa makar on čekao celu večnost. Čekao je sve dok nije umro. Pokušao je da se snađe koliko je najviše mogao, u datoj situaciji, ali bilo je beznadežno. Od tada se stalno pitam: da li je znao da je beznadežno? Da li je pleo svoju mrežu znajući da mu je uzaludno?"

"Mala tragedija života", reče robot. "Milijarde takvih ostaju neprimećene, svakog dana. Osim što Bog primeti, bar ako je verovati mom pamfletu."

"Da, ali ja sam razumeo šta si hteo reći", reče Džo. "O tome kako se neko brine o drugima. Kako mu je stalo do drugih; kako mari za njih; valjda su to približnije reči. Ja sam osetio da mi nije svejedno za onog pauka. Zaista sam osetio saosećanje. Caritas. Ili, na grčkom..." Ali se nije mogao setiti reči.

"Možemo li sad dole?" upita Mali.

"Možemo", odvrati Džo. Jasno je da nije razumela. Ali, gle čuda, robot razume. To je neobično, razmišljao je Džo. Zašto robot razume kad ona ne razume? Možda je karitas jedan od činilaca inteligencije, pomisli on. Možda smo od početka pogrešno postavljali stvari: nije karitas osećanje, nego je jedan viši oblik moždane aktivnosti, sposobnost opažanja nečega u životnoj okolini - sposobnost da se primeti i, kako reče robot, brine. To ti je kognicija, saznanje, uvide on; upravo je to. Nije ovde reč o nekakvoj dihotomiji: osećati ili misliti. Saznanje je saznanje.

Glasno reče: "Mogu li dobiti primerak tvog pamfleta?"

"Deset centi, molim", reče robot, pružajući pamflet.

Džo pronađe u džepu i izvuče kartonski novčić od deset centi i daje ga robotu. A Jožezovoj reče: "Haj'mo sad dole."

11.

Robot dodirnu jedan prekidač; u zidu se, na jednom plakaru, otvoriše vrata klizanjem ustranu, i Džo vide dva kompleta ronilačke opreme: maske sa kiseonikom, nožna peraja, plastična pripijena odela za celo telo, nepromočive baterijske svetiljke, tegove, ćuskije za odvaljivanje zatvorenih vrata, samostrele, rezervoare sa kiseonikom i helijumom - sve. A i mnoge druge komade opreme, raznovrsne, koje nije prepoznavao.

"Imajući u vidu da nemate iskustva u ronjenju u duboko more", reče robot, "preporučio bih da siđete pomoću komore za sfernu proleptu. Ali ako se baš hoćete oblačiti u ovo..." Robot slegnu ramenima. "Ja nad tim nemam kontrolu; odluka je vaša."

"Imala sam ja dovoljno iskustva", reče Mali žustro. Poče vaditi opremu iz plakara u zidu. Uskoro se ispred nje nađe zastrašujuće velika hrpa. "Vadi isto što i ja", reče Jojezova Džou. "Oblači delove istim redom kao ja."

Obukli su se za ronjenje, a onda pošli za Vilisom u silaznu komoru.

"Nameravam", reče robot, trudeći se da odšrafi veliki čep-ventil na dnu komore, "da napišem, jednog dana, pamflet o ronjenju u duboko more. Opšte je prihvaćena pretpostavka da se htonični svet nalazi u zemlji, dakle ispod kopna - ovo ćete naći u svakoj religiji. Ali on je, zapravo, u okeanu. Okean..." Robot odvuče ogromni čep u jednu stranu. "...jeste onaj pravi praiskonski svet, iz koga su sva živa bića izišla pre milijardu godina. Na Vašoj planeti, gospodine Fernrajte, ova greška se zapaža u mnogim religijama: na primer, grčka boginja Demetra i njena kćerka Kora došle su, obe, iz zemlje."

Mali reče Džou: "Imaš tu na opasaču prikačen jedan aparat koji pomaže u slučaju da ti otkáže oprema za disanje. Ostaneš, recimo, bez vazduha, cevi se razlabave ili pokidaju, ili rezervoari ostanu prazni. Aktiviraš ga i on ti zabode pod kožu jednu iglu, kao za injekciju." Pokazivala je prstom isti takav aparat na svom opasaču. "Kao posledica injekcije, tvoji metabolički procesi brzo opadnu na minimum, tako da i tvoja potreba za kiseonikom bude minimalna; tako mala, da lako možeš isploviti na površinu pre nego što nastupi

oštećenje mozga ili ikakvo drugo trajno fiziološko oštećenje zbog smanjenog dotoka kiseonika. Kad doploviš do površine, bićeš, naravno, bez svesti, ali je maska načinjena tako da automatski pusti vazduh unutra; ona će reagovati na izmenjeno stanje okoline - naime, na prisustvo slobodnog vazduha. A tad ću se i ja pojaviti da te dovučem nazad, do ovog mesta."

"Mora biti da me više nema", poče Džo da recituje, trudeći se da se priseti kako je, dalje, išla ta pesma. "Ovo je, valjda, grob; gle kako se njišu, iznad, cvetići i trava."

Robot reče: "Dolazim, da obradujem nesretnog fauna, iznad koga ova mrka zemlja spava. Mnogo volim tu poemu. To je, uveren sam, Jejts. Smatrate li, gospodine, da silazite u grob? Da je ono što sad stoji pred Vama, smrt? Da silaziti znači umirati? Odgovorite sa dvadeset pet reči ili manje."

"Ja znam šta mi je rekla Kalenda", reče Džo smračeno. "Zbog onog što ću naći u Heldskali, ubiću Glimunga. Prema tome, idem ka smrti; možda ne mojoj, ali nečijoj svakako. A time će zauvek biti onemogućeno podizanje Heldskale." Reči su plovile sumorno pred njim, uvek na površini. Uvek na raspolaganju. Neće one potonuti i nestati sa vidika; još dugo neće. Možda nikad neće, pomisli on. Beleg je na meni, nosiću ga do kraja života.

"Daću Vam amajliju za dobru sreću", reče robot. Poče opet preturati po dnu džepa u svojim prsima. Uskoro izvuče jedan paketić, koji dade Džou. "Ovo je čisto simbolično, da označi Amalitinu čistotu i uzvišenost. Simbol, eto."

"I šta, to će kao otkloniti zle uticaje?" upita Džo.

Robot reče: "Morate reći: 'Vilise, da li će...'"

"Vilise", reče Džo, "da li će ova amajlija nama pomoći dole?"

Robot malo pričeka. Zatim reče: "Ne."

"Onda, zašto mu je dade?" upita Mali izgrizajućim tonom.

"Da bi..." Robot opet začuta. "Nije bitno."

Robot kao da se uvuče u samoga sebe. Postade ćutljiv. Udaljeno inertan.

"Povezaću nas da budemo tandem", reče Mali Džou. Prikači jedan kabl za svoj opasač i za njegov. "Sad je između nas sedam metara slobodnog užeta. To bi trebalo da bude dovoljno. Ne mogu rizikovati da se razdvojimo; jer bi se onda moglo desiti da te više nikada ne

vidim."

Robot, bez reči, dade Džou jednu plastičnu kutiju, kao za nošenje robe.

"Za šta?" upita Džo.

"Verovatno ćete naći bar jedan slupan keramički predmet, ili dva, tamo dole. Pa ćete hteti da izvučeš krhotine na površinu."

Elastičnim, mačjim koracima Jojez pođe do otvora na podu silazne komore. "Hajdemo", reče. Uključi svoju vodoničnu baterijsku svetiljku, baci jedan kratak pogled ka Džou, zakorači u površinu vode i nestade sa vidika. Sedam metara dugački kabl se zateže i povuče Džoa; odšeta ga do otvora, uvuče ga u vodu, i Džo, uma sasvim praznog, bez ijedne stvarne misli, zaroni. Pasivno.

Svetlost silazne komore postepeno je nestajala iznad njega. Uključi i on svoju baterijsku svetiljku. Dopustio je da bude vučen sve dublje i dublje; voda postade sasvim crna, izuzev nejasnog, činilo se polustvarnog, kvadranta obasjanog njegovom svetiljkom. Ispod njega je svetlela Malina svetiljka, kao da fosforescira neka morska riba u veoma velikoj dubini.

"Jesi dobro?" zazvuča Malin glas u njegovom uvu. Trglo ga je to, a onda je shvatio da su spojeni i dvosmernom interfonskom linijom.

"Aha", reče on.

Razne ribe plovile su pored njega, neradoznale, pompezne; blenule u njega i putovale dalje, nestajale u pustoš koja je opkolila njegovu svetlu stazu.

"Koja brbljiva robotčina", reče Mali zajedljivo. "Bože moj, mora biti da smo dvadeset minuta trtljali sa njim."

Ali, pomisli Džo, sada smo ovde. Tu. Unutar voda okeana koji se zove Mare Nostrum. Tonemo i tonemo.

Pitam se, pomisli on, koliko ima, u Vaseljenu, teološki nastrojenih robota. Možda je Vilis jedini... možda ga je baš Glimung namestio nama, da priča što duže i na taj način ometa naš pokušaj silaženja pod morsku površinu.

Mehanizam za grejanje se uključi u njegovom ronilačkom odelu; on oseti kako morska studen počinje da se povlači, kao oseka, od njega. Za to, on izreče zahvalnost, u sebi.

"Džo Fernrajte", zazvuča glas Mali Jojez u njegovom uvu. "Da li je

tebi palo na pamet da je mene mogao poslati Glimung, da zaronim sa tobom, kao što, evo, i činimo, pa da te ubijem? Glimung zna za ono proročanstvo. Zar mu to ne bi bilo razuman potez? Potez koji se nameće sam po sebi. Zar nisi pomislio na to?"

Istina je bila da nije pomislio. Sad, pomišljajući, oseti kako se ledenost okeana polako vraća i opet ga obuhvata; kako prazni njegove živce, pljačka sve iz njegovih prepona, iz srca - kako se on, ceo, zaleđuje iznutra, u prestravljenu nepomičnost, kao neko beznačajno stvorenje bez odbrane; strah mu oduze osećaj da je ljudsko biće i muškarac. Nije to bio strah muškarca, nego malene životinje. Smanjio ga je taj strah, skupio ga, deevolucijom vratio u neke davne eone; izbrisao savremene vidove njegovog ja, njegovog bića. Bože, pomisli on. Ja ovo osećam strah koji je milionima godina star.

"S druge strane", ukaza Mali Jojez, "tekst koji ti je Kalenda pokazala mogao je biti falsifikat, napravljen samo za tebe. Jedini takav primerak, samo za tvoje oči."

Džo rapavo progovori: "Otkud ti znaš o Kalendi i novom tekstu?"

"Reko mi Glimung."

"Znači da je i on pročitao isto što i ja. Nije to lažni primerak Knjige, samo za mene. Da je tako, ne bi ti bila ovde."

Nasmejala se. Ali ništa nije rekla. Ronili su sve dublje i dublje.

"Pretpostavljam, dakle, da sam u pravu", reče Džo.

Drečavo žuta ljuštura nečega zablista i poče se rastapati u gnjilost, u mlazu svetlosti njegove svetiljke. Desno od njega, Malina svetiljka obasja neki drugi pršljen iste te stvari. Nešto ogromno... kao barka sagrađena sa namerom da unutra stanu sva živa bića, pa zatim potopljena, poslata na dno Mare Nostruma. Da ostane tu za sva vremena. Barka neuspeha, pomisli on.

"Šta je ovo?" upita on Mali.

"Kostur."

"Čega?" Poče komešati vodu, rukama i nogama, da bi se nekako primakao kosturu, a ujedno osvetlio što veći deo. Mali je činila isto.

Onda ona dopliva do njega i ostade da lebdi tako; video je, kroz providan plastičan oval njene maske za disanje, njeno lice. Progovorila je, tonom nekako prigušenim, kao da i pored sveg svog znanja i iskustva nije očekivala da će naići na nešto ovako, ovde.

"To je jedan Glimung", reče ona. "Kostur jednog starog, odavno mrtvog, zaboravljenog Glimunga; obrastao koralima užasno; rekla bih da je već jedan vek, ili duže, bio pod vodom. Gospode Bože dobri."

"Misliš, nisi znala da postoji?" upita on.

"Možda je Glimung znao; ja nisam. Ali..." Ćutala je nekoliko trenutaka. "Mislím da je ovo Crni Glimung."

"Šta bi to bilo?" upita Džo, a njegova nelagodnost poče da se raskrupnjava, nadima, napuni ga celog, postepenim previranjem pretvori se u neodoljivu stravu.

"Pa, to je praktično nemoguće objasniti", reče Mali. "Kao antimateriju: pričaš, pričaš o njoj, ali ne možeš stvarno zamisliti šta te reči znače. Postoje Glimunzi i postoje Crni Glimunzi. Uvek u razmeri jedan prema jedan. Svaki pojedini Glimung ima svog suprotnog dvojnika, svog neprozirnog DoppelgSngera. Ranije ili kasnije, tokom svog života, Glimung mora ubiti svog crnog parnjaka ili biti ubijen od strane njega."

"Zašto?" upita Džo.

"Zato što je to tako. Kao da pitaš 'Zašto je kamen?' Razumeš? Oni su... evolucija ih je tako napravila, sa tim neobičnim paritetom. Uzajamno se isključuju. To su antagonistička bića, ili, ako više voliš tako da se izraziš, suprotne osobine. Osobine, kao u hemiji. Vidi: Crni Glimunzi nisu stvarno živi. Ali nisu ni biohemijski inertni. Oni su kao zloformirani kristali, podstaknuti načelom uništavanja oblika; svaki je alotropsko preinačenje svog Glimunga. Priča se da to nije ograničeno samo na Glimunge. Priča se..." Ona začuta i zagleda se oštro pred sebe. "Ne", reče. "Ne već sad; ne pri prvom silaženju."

Trula gromada umotana u talasave dronjke iz kojih su vijorili konci i kanapi teturala se ka njima, podgurivana strujama mutne vode. Imala je humanoidni izgled, kao da se nekad davno držala uspravno i hodala snažnim nogama. Sada se u struku presamićivala tamo i amo, a noge su se klatile kao bez kostiju. On je zurio u to, a to je dolazilo bliže; on je još zurio, zato što se činilo da to želi da se nekako domulja što bliže njemu... nespretno, napredovanjem sporim. Ali stalnim. On ugleda i lice.

I oseti da se svet u njemu raspada na komade.

"To je tvoj leš", reče Mali. "Moraš razumeti: vreme, ovde dole,

naprosto nije..."

"Ovo je slepo", reče on. "Oči... su... mu istrunule. Nema ih. Može li me videti?"

"Svestan je on tebe. Hoće..." Oklevala je.

"Štaaaaa hoće?" upita on, i to je bilo režanje, sa iskeženim zubima, na nju, tako da se Jojezova sva strese.

"Pa, da razgovara sa tobom", odvrati ona i ostade bez reči, kao da je sasvim zamukla, kao da odsad samo posmatra, vidi. Kao da neće činiti ništa, ni u jednom od dva moguća smera, ni da pomogne njemu, ni njegovom trulom, mrtvom truplu. Kao da se povukla i više nije prisutna, pomisli on. Sad sam nasamo sa ovom stvari.

"Šta bi trebalo da ja radim sad?" upita on Jojezovu.

"Ne..." Još jedno njeno ćutanje, onda naglo: "Ne čuj šta ti govori."

"Šta, ovo može da govori?" pitao je, zgrožen. Imao je sposobnost da prihvati to što je video pred sobom; da sačuva zdrav razum i pred prizorom svog sopstvenog mrtvog tela. Ali ništa dalje od toga nije mogao verovati. Ne bi to moglo biti stvarno, niti se uklopiti u zdravi razum; mora biti da je mimikrija nekog podvodnog živog bića koje ga je ugledalo i onda uspelo, svojom plastičnošću, da se uobliči u nešto nalik na njega.

"On će ti reći da treba da ideš odavde", reče Mali. "Sa ovog sveta, iz ovog okeana. Da napustiš Heldskalu zauvek, i Glimungove nade, projekat. Gledaj, već pokušava da kaže neku reč."

Raspadnuto meso donjeg dela lica uvijalo se, pokazivalo polomljene zube, a onda iz rupe na mestu usta pođe neki zvuk. Udar bubnja, kao iz podvodnih daljina, a ne u samom truplu nastao. Kao da je udarilo nešto teško i preteško, hiljadu kilometara dugačko. Nešto zgusnuto, nepodobno za manevrisanje. Ipak, ta stvar je pokušavala. Novi udari bubnja dođoše. Stvar je lelujavu lebdela u vodi pred njim, zanosila se sporom rotacijom na jednu stranu, uzdigla malo, potonula malo. On razazna prvu reč. Pa drugu.

"Ostani", reče stvar, čija je usna duplja sad bila jače razjapljena. Sitne ribe zaploviše unutra, nestadoše, onda kao strelovito, malo jato izjuriše napolje. "Moraš... napred. Digni. Heldskalu."

"Jesi ti još živ?" upita Džo.

Mali Jojez reče: "Ništa ovde nije stvarno živo, u strogom smislu te reči. Rezidualne količine... poslednji ostaci napona u provaljenom

akumulatoru."

"Ali ovo još nije", reče on. "Ovo je budućnost."

"Ovde, dole, budućnosti nema", reče Mali.

"Ali ovo se meni još nije dogodilo. Živ sam. Gledam ovu ružnu stvar, licem u lice, ovo grozno pokretanje jedne gomile truleži, koja ne bi mogla govoriti meni kad bih ja bio ona."

"Jasno", reče Mali. "Ali - ta razlika između vas dvojice nije sasvim jasna. Nešto od njega već se pretopilo u tebe; nešto od tebe zadržalo se u njemu. Obojica su ti; ti si oba. Pamtiš ono što kažu: 'Dete je otac čoveka'? A čovek je otac leša. Nego, ja sam mislila da će ti reći da ideš odavde. Međutim, on te poziva da ostaneš. Zato je doplivao do tebe. Da ti to kaže. Ne razumem. Ovo ne može biti tvoj Crni, bar ne u onom smislu koji maločas objasnih. Jeste sav raskokan, ali je blagonaklon, a crni to nikad nisu. Mogu li ga ja nešto upitati?"

On ne reče ništa. Mali to prihvati kao prećutno odobravanje.

"Kako si umro?" upita ona leš.

Ogoljena kost donje vilice zasvetluca, poče mahati belo, okružena vrtložićima vode. Dođoše reči, izobličene. Odgovor. "Glimung da budemo ubijeni."

"Mi?" upita ona, sa budnom pažnjom. "Koliko nas? Svi mi?"

"Mi." To ispruži ruku, koja se raspadala, ka Džou. "Mi dva." Onda je začutalo. I, malo po malo, počelo se udaljavati, nošeno vodenim strujanjima. "Ali", reče to, "nije mi baš toliko loše. Imam ja jednu kutiju, koju sam napravio. U njoj sam bezbedniji. Uđem unutra i zaprečim ulaz, kao vrata. Malo koja riba, malo koja od onih stvarno opasnih, može da uđe."

"Hoćeš li reći da pokušavaš da zaštitiš svoj život?" upita Džo.

"Ali tvoj je završen." Ovo nije razumeo; niti je u tome bilo razuma, samo je bilo jezivo i bizarno. Pomisao da jedan truo leš - njegov leš - živi nekim svojim poluživotom ovde dole, i čak preduzima neke mere da se zaštiti... "Obezbedimo bolje uslove za život mrtvih!" reče on silovito, besno, ali govoreći uopšteno, ne lično Jojezovoj niti lešu.

"Prokletstvo", reče Mali.

"Šta?" upita on.

"Neće te pustiti. Suočava te sa tvojim završnim 'ja', ali ti ne želiš da se udaljiš od njega. A kasnije, kad budeš ovo..." Ona jednim gestom

pokaza ka lešu. "Poželećeš da si se udaljio. Danas, noćas. Sutra ujutro."

"Ostani", reče leš Džou.

"Zašto?" upita on.

"Kad Heldskala bude dignuta iz vode, ja ću zaspati. Čekam san. Drago mi je što si najzad došao. Čekam već vekovima. Dok ti ne dođeš i dok me ne oslobodiš, ostaću uhvaćen u ukupnosti vremena." Desnom rukom i šakom to načini jedan pokret kao da moli, ali se delovi šake odlomiše i počеше padati kroz mutljagu vode; šaka je sad imala još samo dva prsta, a Džo, gledajući ovo, oseti fizičku, i to jaku, mučninu u stomaku. Pomisli: kad bih mogao da vratim vreme, pa da nikad nisam ni došao ovamo. Ali leš je rekao nešto suprotno tome: njegov dolazak ovde znači oslobođenje leša, a time i njega samog. Isuse moj dobri, pomisli on. Neće dugo proći, i ja ću biti ova stvar; delovi mog tela će otpadati, a opasne ribe će juriti da ih šćape. Moraću se skrivati u nekoj kutiji, tu negde na dnu mora, a ribe će me jesti delić po delić.

A, pa možda ovo nije istinito, pomisli on. Možda ovo nije moj leš; koliko je ljudi vodilo razgovore sa svojim leševima - koji su ih nešto moljali? Kalende, pomisli on. Ali to nije logično, jer - nasuprot Malinim očekivanjima - ovaj leš moli da on, Džo, ostane i da prione na svoj rad, na lečenje keramike.

Glimung, pomisli on. Ovo je fantazmagorija koju projektuje Glimung, jedna luda, izobličena udica, da me upeca. Naravno.

Reče truplu koje se još njihalo u blizini: "Hvala ti na savetima. Razmotriću ih."

"Je l' i moj leš ovde?" upita Mali.

Nije bilo odgovora. Džoovi posmrtni ostaci su otplovili. Jesam li rekao nešto što nije trebalo? upita se Džo. Ali, hej, bogovi, šta čovek uopšte da kaže svom lešu? Rekao sam da ću razmisliti o njegovim savetima; šta bi on više od toga mogao zahtevati? Oseti neki čudnovati bes; nije više bio uplašen, niti užasnut, ovo je sad u njemu bilo samo banalno ključanje razdražljivosti. Nije pošteno da neko na ovaj način vrši pritisak na njega. Rečeno mu je da mora pristupiti svom radu u okviru Projekta.

Onda pomisli na kletvu.

"Smrt", reče on Jojezovoj. Plutali su blizu jedno drugom. "Smrt i greh

su u vezi. A to znači da ako je katedrala ukleta, mi, isto tako..."

"Idem ja gore." Zaplivala je, vešto mašući nožnim perajima, i obrela se iznad njega. "Ne bih želela da se nađem suviše blizu mašine za podizanje." Pokaza prstom.

Džo okrete svoje telo na tu stranu.

Jedan ogroman, nečujni instrument, naprava koju nije prepoznao, ležao je na dnu mora, daleko desno od njih. Sad do Džoovog sluha dopreše i zvuci rada te stvari: tupo, duboko brundanje. Zvuci koji su morali biti sve vreme prisutni; ali, zaključivši Džo, negde na dvadeset herca, dvadeset udara u sekundi, dakle na samom donjem pragu čujnosti. Možda ih je dosad osećao samo kao vibraciju; možda ih i sad tako oseća. "Šta je ono?" upita on i zapliva na tu stranu. Mašina ga je opčinjavala.

"Kapriksni bager", reče Mali. "Izrađen od jonijuma, najtežeg, po atomskoj težini, elementa koji se trenutno koristi. Za razliku od starih, rekseroidijumskih bagera, koje si mogao videti. Sad su sve više u upotrebi ovi novi."

"Hoće li taj bager podići celu katedralu?" upita on Jojezovu, koja je, htela-ne htela, plivala za njim, ali mahala nogama samo povremeno, bez volje.

"Samo podlogu", reče Mali.

"A sve ostalo se seče u blokove?"

"Sve osim te podloge, koja je jedan jedini, solidni blok agata sa Deneba Tri. To kad bi bilo istesterisano u blokove, nikad više ne bi moglo da nosi nadgradnju. Otud bager." Ona se u vodi zaustavi iza Džoa. "Nije bezbedno prilaziti tako blizu. A i inače si već mogao videti kapriksne bagere i grabilice; znaš na kom načelu rade. Obrtno sečivo se kreće između četiri uporišta bagera. A sada bih te zamolila da izronimo. Vrlo me zamara ovo ovde. Do vraga; opasno je biti tako blizu operacije bagerisanja."

"Jesu li već isečeni svi blokovi?"

"Oh, bože", reče Mali. "Ma, ni izdaleka svi; tek prvih nekoliko. Bager nije ni počeo da diže osnovu katedrale. Tek radi na tome da se ugura ispod nje."

"Koja će biti brzina uspona?" upita Džo.

"To još nije odlučeno. Čuj - nismo mi spremni za to; pričaš o dizanju, a mi tek silazimo ispod. Nije to tvoje polje stručnosti; ne znaš ništa o

bagerisanju. Ovaj bager više liči na jednu džinovsku lopatu koja tek počinje da se podvlači pod katedralu brzinom od petnaest centimetara dnevno, s tim što dan ima dvadeset šest sati. To mu dođe kao da i ne napreduje nimalo."

On reče: "Tu postoji nešto što ti ne želiš da ja vidim."

"Paranoični stvore", reče Jojezova.

On pojača svetlost svoje baterijske svetiljke, promeni joj žižnu daljinu i uspe da primeti još nešto, desno od mašine. Neku zgusnutu, neprozirnu masu, mnogobrojne gromade koje su se dizale ka visinama, sklapale u trougao sačinjen od mnogštva ravni, pored kojih su plivale ribe; po tim gromadama nahvatale su se ostrige i dvoventilci, jednonogi mekušci i nebrojeni ljuskari. Levo, gde je mašina radila, drugi, istovetan masiv: Heldskala.

"To ti nisi želela da ja vidim", reče on Jojezovoj.

Dve katedrale.

12.

"Jedna od njih", reče on, "je crna. Crna katedrala."
"Ne ova koju će podići."

"Je li on siguran?" upita Džo. "Da li bi on mogao načiniti takvu grešku?" Intuitivno je znao da bi takva pogreška ubila Glimunga. Bila bi kraj svega. I kraj svih njih. I samo saznanje da druga katedrala postoji, i pogled bačen na nju - Džo oseti žaoku smrti; led se nahvata po njegovom srcu i ostade tamo. On poče beznadno mahati zrakom svetlosti na razne strane. Kao da bi hteo naći, ali ne uspeva, neki izlaz.

"Idem i ja s tobom gore", reče on. Nije želeo više da se zadržava na ovom mestu. Kao i Mali, osetio je čežnju za površinom, za svetom iznad vode. U tom svetu ne postoji ništa slično ovome... i, pomisli on, ne treba da postoji. Ovo nikad nije bilo nameravano. "Idemo", reče joj i zapliva nagore; iz sekunde u sekundu bio je, sad, sve dalje od ovih crno-ledenih dubina i svega što je u njima sadržano. "Daj mi ruku." Okrenuo se, posegnuo za Malinom rukom...

I video. Video ćup. U zraku svetiljke.

"Šta nije u redu?" upita Mali uzburvano, zato što je prestao da se uzdiže.

"Moram se vratiti", reče on.

"Ne dozvoli da te privuče nazad. To je ta užasna moć koju ta stvar dole postiže pomoću svoje valence. Penji se. Otrgla je šaku iz njegove i zamahala silovito nogama, vinula se pored njega, ka površini mora. Veslala je nožnim perajima kao da pokušava da odbaci od sebe neku lepljivu masu, neko blato koje joj ne da da se podigne odatle.

"Ti idi gore", reče Džo. Tonuo je sve dublje, a pogled ni za trenutak nije skidao sa ćupa. Žiža zraka njegove svetiljke sa vodoničnim baterijama počivala je postojano na ćupu. Bilo je dosta korala uokolo, ali glavna ćupa ostala je nepokrivena. Kao da je čekao mene, pomisli on. Nastojao da mi nabaci omču oko vrata, na najbolji mogući način... pomoću onoga što najviše volim.

Mali se načas dvoumila iznad njega, a onda je ipak, nevoljno,

krenula u dubinu. Uskoro je plivala uporedo sa njim. "Šta..." poče ona, a tad i sama ugleda ćup i šumno uvuče dah.

"To je volutni krater", reče Džo. "Veoma veliki." Već je razaznavao boje koje su iz ćupa emanirale ka njemu: prelive koji su ga vezivali za tu tačku čvršće nego što bi mogli svi konopci i sva morska trava i sve druge zamke i klopke. Tonuo je. Dublje i dublje.

"Šta možeš reći o njemu?" upita Mali. Bili su na dohvat, i Džoove ruke se ispružiše kao da imaju neku svoju, zasebnu volju. "Da li je..."

"Nije zemljan", reče Džo. "Pečen je na više od pet stotina stepeni Celzijusa. Možda čak na temperaturi od hiljadu dvesta pedeset stepeni Celzijusa. Veoma je izražena vitrifikacija iznad i preko glazure." Dodirnu ga. Obazrivo povuče. Ali koralni su ga držali čvrsto.

"Ovo nazivamo 'kamena' keramika", reče on. "Nije porcelan, nema onu poluprozirnost. Belina glazure podseća me - ali to je samo nagađanje - na neko oksidno jedinjenje sa stanitom. Ako bi tako bilo, ovaj ćup bi bio od majolike. Postoji i naziv 'tin-enamel'. Kao keramika za prinošenja ponuda bogovima, iz Delfta." Protrlja površinu ćupa. "Po osećaju, rekao bih da je upotrebljena sgrafito tehnika i olovo. Vidiš? Postoji mreža ureza, ili useka, koji otkrivaju kakva je boja 'tela' ispod. Kažem, ovo je volutni krater... ali možemo očekivati da nedaleko od njega pronađemo i psiktere, kao i amfore; samo treba uklanjati koralne naslage i videti šta ima ispod."

"Je li to dobar ćup?" upita Mali. "Mislim, meni izgleda kao nešto jedinstveno; izgleda mi straobalno lep. Ali ti, kao stručnjak..."

"Vrhunski", reče on jednostavno. "Crvena glazura verovatno je od redukovano bakra; naime, bakra koji u peći prolazi kroz redukcionu atmosferu. I od feritnog gvožđa. Pogledaj crnu glazuru. A vidi žutu, koja je, naravno, dobijena od antimona. Koji daje predivnu žutu." Upravo onu boju glazure, razmišljao je, koja mene najjače privlači. Te žute i te plave boje. Nikad se ja izmeniti neću.

Zatim pomisli: ovo je maltene kao da je neko namestio ovaj ćup baš ovde, da ga ja nađem. Nastavljao je da trlja površinu, diveći se čulom dodira, a ne vida. Bakar-oksidna plava, reče on sebi. Jedina boja koja ovom ćupu nedostaje. Da li ga je Glimung ovde namestio? - upita se.

Jojezovoj reče: "Da li je sa ovoga skidan koral? U poslednje vreme? Teško je shvatiti zašto nije sasvim pokriven koralom."

Neko vreme Mali je pipkala po ćupu i oko njega, po masi koralna koja je ćup zarobila odozdo. Dok je to radila, Džo je proučavao slike koje su na ćupu, pomoću raznih boja, bile naslikane. Čitav prizor, i to složen, bogato ukrašen. Više ornamentacije nego čak na istorijskom stilu iz Urbina. Šta prikazuje taj prizor? Proučavao ga je, duboko zamišljen. Nije bio ceo vidljiv. Ali on je bio stari majstor u dopunjavanju delova koji na slupanoj keramici ponekad nedostaju. Šta ovo priča? - upita on sebe. Jednu priču, ali koju? Zavirivao je sa raznih strana.

"Ne dopada mi se koliko ima crne boje", reče Mali najednom. "U ovoj dubini, sve što je crno potkopava moje osećanje da sam bezbedna." Otplovila je uvis od ćupa, jer je završila pregled. "Možemo li sad gore?" upita ona. Njena se napetost povećavala sa promicanjem svake sledeće sekunde. "Nemam nameru da dobrovoljno ostajem ovde dole, da se moj život ugasi zbog jednog prokletog ćupa. Grnčarija naprosto nije toliko važna."

Džo upita: "Šta je tvoj pregled pokazao?"

"Koral je ovde skidan, pre manje od šest meseci." Ona odlomi jedan komad koralna, ispod koga se pokazaše nove pojedinosti keramičkog slikarstva. "Mogu završiti taj posao za nekoliko minuta, ako donesem alat."

Sad je bolje video sliku. Prvi panel pokazivao je jednog čoveka kako sedi sam u jednoj sumornoj i praznoj sobi. Sledeći panel, komercijalni međuplanetni brod. Na trećem se video jedan čovek - isti čovek, očito - kako peca; vadio je iz vode ogromnu crnu ribu. Tu je bila ona obilata crna glazura na koju se Mali požalila: prikazivala je tu veliku ribu. Nije mogao da vidi sledeći panel, prekriven koralom. Ali nešto je svakako dolazilo posle dizanja ogromne crne ribe. Dizanje ribe nije bilo kraj. Postojala je u istom nizu bar još jedna slika, možda i dve.

"Ovo je glazura tipa 'flambe'", reče Džo rasejano. "Kao što rekoh, tu ima reduciranog bakra. Ali na nekim mestima više liči na takozvani 'glaze mrtvog lista'; i kad ne bih znao da je nemoguće, maltene bih pomislio da..."

"Ti, pedantni krembilu", odbrusi Mali divljačnom oštrinom. "Mamlaze jedan bedni. Odoh ja gore." Razmaha se nogama, ali i otkači kabl koji ih je spajao, i uskoro nestade; samo je još njena svetiljka

bleskala iznad njega. On se nađe sam, sa ćupom i Crnom katedralom u blizini. Tišina. I potpuno odsustvo ma kakve aktivnosti. Nijedna riba da naiđe pored njega; kao da su izbegavale Crnu katedralu i okolne prostore. Mudrice su to, pomisli on. Kao ova Jojezova.

Osmotri još jednom, poslednji put, usamljenu, mrtvu građevinu, katedralu koja nikad nije bila živa.

Onda se nagnu nad ćup, dograbi ga obojučke i povuče silno; baterijsku svetiljku privremeno je ostavio po strani. Ćup se razlomi u mnogo komada; okeanske struje počeu ih raznositi. Džo ostade da gleda ono nekoliko preostalih, još zarobljenih delova.

Nađe bolje oslonce za noge i počeu trzati onaj komad na kome nije mogao videti preostale slike. Očvrsla masa korala nije popuštala; kao da je aktivno držala to parče keramike uz sebe. Onda ipak počeu popuštati. Ostade mu komad u ruci; sledećeg trenutka Džo je već plivao pravo uvis, mlatarajući rukama i nogama.

U ruci je držao komad sa poslednje dve pravougaone slike koje su okončavale vizuelnu priču na ćupu. Te dve su sad uzlazile ka površini, zajedno sa njim, čvrsto držane.

On se uskoro probi kroz ustalasanu površinu mora, daleko od platforme. Pomače masku nagore sa lica i pogleda, pri svetlosti svetiljke, dve slike.

"Šta je to?" upita Mali, i zapliva ka njemu, zamasima dugim, vitkim.

"Ostatak ćupa", reče on promuklo.

Prva slika prikazivala je kako velika crna riba guta čoveka koji ju je izvadio. Na drugoj - poslednjoj - videla se opet ta velika riba. Ovog puta, ona je proždimala i apsorbovala jednog Glimunga... njihovog Glimunga. I taj čovek i Glimung nestajali su, zajedno, niz grlo ribetine, da bi u njenom želucu bili dekomponovani. Tu su prestajali i čovek i Glimung, a samo je velika crna riba ostajala. Ona je progutala sve.

"Na ovom komadu ćupa..." počeu on, ali začuta. Bilo je tu još nešto, što na prvi pogled nije primetio. To nešto sad privuče svu njegovu pažnju; počeu ga vući, nemirno i moćno privlačiti.

Na poslednjem panelu bio je, iznad glave ribe, ucrtan i 'balon' za reči. U taj prostor zaista su bile unete reči, na Džoovom maternjem jeziku. Pročitao ih je sa zastajkivanjem, dok ga je uznemirena voda

dizala i spuštala.

Na ovoj planeti život je ispod vode, a ne na kopnu. Ne petljaj se sa debelim prevarantom koji sebe naziva Glimung. Dubine crpu iz zemlje, a u tim dubinama pravi Glimung se može naći.

A zatim, veoma sitnim slovima, još nekoliko reči, na samom donjem rubu poslednje slike.

Ovo je bila poruka preko javnog servisa.

"Ovo je ludilo", reče Džo. Mali je bila doplivala do njega. Došlo mu je da ispusti to parče grnčarije, da ga pusti da potone u dubine mračne, teške vode, da bude još jednom nevidljivo.

Mali Jojez virila mu je preko ramena, držeći se obuhvatnim, mokrim zagrljajem za njega. Pročitala je sadržinu 'balona za reči'. "Dobri Bože", reče ona i nasmeja se. "Kao ono vaše na Zemlji. Oni kolači sa ceduljama unutra, sa porukama."

"Kolačići sudbine", reče Džo ljutito.

"Čitala sam kad neko u kineskom restoranu na Zemlji, u gradu San Francisku, otvara kolačić sudbinu, a na papiriću piše: 'Prestani sa kurvanjem'." Opet se nasmejala, toplim grlenim smehom; istovremeno ga je uhvatila za rame i okrenula tako da su sad bili licem u lice. Najednom postade vrlo mirna. I vrlo ozbiljna. "Biće potrebna užasna borba", reče ona. "Da zadržimo katedralu dole."

Džo reče: "Ona sama ne želi da bude dignuta. Ona, katedrala. Želi da ostane dole. Ovaj komad je deo nje." Ispusti komad, koji odmah potonu u zaborav, tik ispod njega; Džo pokuša da ga prati pogledom, vide samo uzmicanje vode, onda opet pogleda Mali. "To nam se katedrala obratila", reče on. Bila je to sumorna misao, misao koja mu se nije svidela.

"Pa, zar taj lonac nije pripadao Crnoj..."

"Nije", odvrati on. "Nije bio sa Crne." Sa ovim se moraju svi suočiti, i on lično, i svi ostali, i - Glimung. "Ne verujem da on zna za ovo", reče Džo glasno. "Niti je ovo samo Knjiga Kalendi i to što one proriču kao sudbinu. A nije ni puki problem hidrauličnog inženjerstva.

"Nego duše", reče Mali nejasno.

"Šta?" upita on, oštro i besno.

Posle nekog vremena Mali reče: "Pa, dobro, valjda ja ipak ne mislim tako."

"Prokleta je tačno da ne misliš tako", reče Džo. "Jer katedrala nije živa." Bez obzira na onu poruku na komadu ćupa, reče on sebi. Katedrala raspolaže samo imitacijom života. Inercijom. Kao što svako fizičko telo ostaje tamo gde jeste sve dok se dovoljna količina sile ne upre protiv njega... a tada se, nevoljno, ipak pomakne. Ispod nas, pomisli on, katedrala sadrži masu beskrajno ogromnu, i mi ćemo se polomiti u pokušaju da je pomaknemo. Nikada se nećemo oporaviti, niko od nas, pa ni sam Glimung. I...

Ostaće ona na dnu, pomisli on. Kao što sad jeste. Svet bez kraja, pomisli on, kao što kažu u crkvi. Ali baš čudna neka katedrala, šalje porukice na ćupovima zaraslim u korale. Valjda bi morala imati i neki bolji način da opšti sa nama koji smo gore, koji živimo na kopnu. Pa ipak... kako tek komunicira Glimung, ubaci poruku da pluta po vodi u vodokotliću tvog WC-a na Teri... to je bilo jednako bizarno. Sklonost, ili opredeljenje, osobeno za sve njih na ovoj planeti, pomisli on. Etnički običaj, verovatno ustaljen i prihvaćen već vekovima.

Mali reče: "Znala je da ćeš ti naći taj ćup."

"Kako?"

"Bilo je u Knjizi Kalendi. Zatrpano, negde u nekoj fusnoti, najsitnijim slovima."

"Ali su Kalende, recimo, pogrešile", reče Džo, "u svojoj tvrdnji da ću ja u Heldskali naći nešto zbog čega ću ubiti Glimunga. Dakle, to proročanstvo bilo je samo nagađanje, i to promašeno nagađanje." Dok je ovo, pomisli on, uspelo. Zaista sam našao ćup.

Uostalom, pomisli on, možda će jednog dana plimne struje stvarnosti poneti i mene i Glimunga na neki takav način da ću ga, konačno, ubiti. Ako bude dovoljno vremena minulo. Zapravo, razmišljao je, ako dovoljno vremena mine, sve će se dogoditi. U izvesnom smislu, to je način na koji Knjiga Kalendi dejstvuje.

Dejstvuje - i ne dejstvuje.

Verovatnoća, reče Džo sebi. Čitava jedna nauka za sebe. Bernulijeva jednačina, Bejs-Laplasova teorema, Poazova distribucija, negativna binomna distribucija... novčići i karte za kartanje, i naposletku, nasumične varijabile. A iznad svega toga

lebde aveti Rudolfa Karnapa i Hansa Rajhenbaha, Bečki krug filozofa, uzdizanje simboličke logike. Blatnjavi svet, u koji se on, Džo Fernrajt, radije ne bi umešao. Iako je taj svet u neposrednoj vezi sa Knjigom Kalendi. Daleko blatnjaviji nego ovaj vodeni svet koji se talasa oko njega i Mali Jojez.

"Aj se vratimo mi na platformu", predloži Mali i zadrhta. Najednom se okrete i zapliva, izmahujući rukama i nogama, a njega ostavljajući. On vide, ispred nje, svetlosti koje je robot Vilis uključio da bi im olakšao povratak. Gorele su i sad; robot ih je čekao.

Amalita nije uspeo da nas smota, razmišljao je Džo sa zahvalnošću, dok su plivali po moru, jedno za drugim, prema platformi koja je sva bleštala od svetlosti. Dole je bilo baš onako grozno kao što su Vilis - i Mali - nagoveštavali. Njegov sopstveni leš... video ga je i sad, u svom umu, onu ogoljenu kost donje vilice koja izmahuje gore-dole, bela i mrtva u Akvatičnom podsvetu. U Amalitinom svetu, koji ima neke svoje zakone i koji je pun otpada, a sve u njemu napola mrtvo. Dopliva do obasjane platforme sa tri velike kupole, hermetički zatvorene. Zaroni i pojavi se koji trenutak potom u krugu vode u otvoru na podu silazne komore, gde ga je čekao Vilis, spreman da mu pomogne da se popne iz vode na čvrsti pod.

Dok su Džo i Mali skidali ronilačku opremu sa sebe, robot kao da se nervirao. "Već je uveliko bilo vreme, gospodine i damo", govorio je robot sitničarski. Uzimao je komad po komad njihove opreme. "Niste vi mene slušali, nego ste ostali predugo." Onda se popravi. "Htedoh reći, niste Glimunga slušali."

Džo reče: "Šta je tebi?"

"Ma, jedna prokleta radio-stanica", reče Vilise, koji je sad radio sa Malinim bocama kiseonika. Svojim snažnim rukama podigao ih je bez ikakvog napora. "Evo, da vam kažem, pa vi vidite." Svukao je ronilačko odelo sa nje, prikupio sve delove i počeo ih uvlačiti u plakar. "Sedim ja ovde, čekam da se vi vratite i slušam radio. Puštaju Betovenovu 'Devetu'. Onda, reklame za opasač za ljude sa provaljenom kilom. Onda puste muziku za Veliki petak iz Vagnerovog Parsifala. Zatim reklamu za neku mast koja leči gljivice na nogama. Onda koral iz Bahove kantate Jesu Du Meine Seele. Pa reklamu za rektalni uložak koji navodno leči šuljeve. Zatim Pergolezijev Stabat Mater. I reklamu za pastu za zube pogodnu za veštačke vilice. Pa

'Sanktus' iz Verdijevog Rekvijema. I oglas za sredstvo za pročišćavanje creva. Zatim 'Gloriju' iz Hajdnove Mise u ratno doba. I reklamu za lek koji sprečava pojavu ma i najmanjeg bola u vreme menstruacije. Onda koral iz Pasije po Matiji. I oglas za sterilisanje mačaka. Onda..." Najednom robot nagnu glavu na jednu stranu, kao da se trudi nešto da čuje.

Sad je i Džo to čuo. Pored njega, kao da je i Mali čula; okrenula se hitro i pojurila dugačkim skokovima ka ulazu kupole. Napolju, na platformi, ona se zagleda gore, u gotovo potpuni mrak.

Za njom pođe i Džo, a za njim Vilis.

Jedna ogromna ptica lebdela je na noćnom nebu. U sebi je sadržala dva obruča: jedan od vode, jedan od vatre. U sredini ta dva bilo je jedno devojačko lice, delimično zaklonjeno šalom 'Pejzli', koje je gledalo napolje. Glimung, kao što se Džou prvi put pojavio, ali sada podignut u ogroman oblik nalik na pticu. Orao, pomisli Džo zadivljeno. Obrušava se na ovu stranu, kriči i para nebo kandžama. Džo se malo izmače, u bezbednost ulaza kupolaste građevine. Ptičurina je hujala nadole, ka njima, a ukršteni obruč i vrteli su se žestoko, vrlo brzo.

"To je Stari", reče Vilis, ne pokazujući ni najmanju zabrinutost. "Ja sam ga zamolio da dođe. Ili je on zamolio mene? Zaboravljam. Sigurno je da smo on i ja imali jedan razgovor, ali sad mi se malo smutilo u pameti. Mi patimo od toga, moji kolege i ja."

Mali Jojez reče: "On sleće."

Ptičurina se zaustavi u vazduhu; kljun joj se grčevito pokretao, a žute oči piljile su u Džoa - baš u Džoa, ni u koga drugog - a onda, iz ogromne guše poleteše reči, izviknute u tamu noći. Reči oštre i divlje, kričave, ispitivačke reči.

"Tiii", kriknu ptica na njega. "Nisam hteo da ti ideš u okean. Da vidiš šta tamo postoji. Ukopano u dno. Ovde si da lečiš keramiku. Šta si video? Uradio?" Bilo je mahnitosti, nezadržive hitnosti, u kricima ptice. Glimung je došao ovamo zato što nije mogao čekati, morao je odmah da sazna šta se desilo na dnu okeana.

"Našo sam ćup", reče Džo.

"Ćup je lagao!" razleže se Glimungov krik. "Zaboravi šta je rekao; slušaj mene! Razumeš?"

Džo reče: "Ćup mi je samo rekao..."

"Hiljadu ćupova leži dole", prekide ga Glimung. "Na svakom je drugačija, ali uvek lažna priča, spremljena za svakog ko naiđe i primeti je."

"Veliku crnu ribu je pokazao", reče Džo.

"Nema ribe. Ništa dole nije stvarno, osim Heldskale. Ja je mogu podići u svako doba; mogu sam, bez tvoje ili ma čije pomoći. Mogu da podignem svaki pojedini grnčarski proizvod; mogu ih oslobađati jedan po jedan od koralja, a ako se polome mogu ih popraviti ili naći nekoga ko to ume. Hoćeš da te pošaljem sad nazad u tvoju 'kubikulu' da nastaviš onu Igru? Da zapadaš tokom godina u sve lošije stanje? Da se dekomponuješ postepeno tako da na kraju budeš smeće lišeno uma, bez ikakvih planova? Je li to hoćeš ti?"

"Ne", reče Džo. "To neću ja."

"Vraćaš se ti na Teru", ciknu Glimung. Kljun se otvori i zatvori, otvori i zatvori, ujedajući vazduh oštro.

"Žao mi je što..." počeo Džo, ali mu ptičurina, bezobzirna i mahnita, upade u reč. I opet silno uznemirena.

"Vratiću te u onaj sanduk u mom podrumu", proglasi Glimung. "Pa ostani tamo dok te policija ne pronađe. Štaviše, kazaću im gde si. Zgrabiće te. Ima samo dronjci od tebe da ostanu. Razumeš? Nije ti palo na um da ako me ne slušaš, prognaću te? Nisi potreban ti meni nizašta. Što se mene tiče, ti više ne postojiš. Žao mi je što ovako vičem na tebe, ali ja sam takav kad mi potpuno dozlogrdi. Moraćeš mi oprostiti takvo ponašanje."

Džo reče: "Meni se čini da mnogo padaš u vatru. Šta sam ja uopšte uradio? Zaronio, našao jedan ćup i..."

"Našao si onaj ćup koji ja nisam hteo da vidiš." Ledene oči ptice svrdlale su odozgo u njega, neumoljivo, na način koji ga je onesposobljavao da ma šta učini. "Ne uviđaš šta si učinio? Isforsirao si me da krenem prerano. Prinuđen sam da reagujem sad, odmah, ne mogu čekati!" Sledećeg trena ptica se obrte u vazduhu, počeo uzletati i prestrojavati se, sada okrenuta ka moru, a ne ka Džou. Masivna krila počeoše razbesnelo mlatarati, i ptica kao iz topa ispaljena postiže znatno veću visinu, a tamo zastade, na nebu iznad mora. Stado se oglašavati kricima koji su probijali uši, ludački žestokim i oštrim. "Neće ti sad pomoći nikakav Keri Kernz Tračko i njegovih šest telefona!" Ptičurina je počivala na mračnom nebu,

stapala se sa maglom koja se, poput talasa, valjala preko površine okeana. "Slušaoci radija ne znaju za tebe! Slušaoci radija ne mare za tebe!" Ptica zaokrete, poče se obrušavati...
Nešto se uzdizalo iz mora.

13.

"Oh, Bože", reče Mali Jojez, privijajući se uz Džoa. "Dolazi Crni. Na susret sa njim."

Crni Glimung uzleteo je iz mora i usred vazduha se sukobio sa autentičnim Glimungom. Letelo je perje na sve strane, jer su se dva stvorenja uzajamno parala kandžama; već sledećeg trenutka počеше padati kao jedna, upetljana masa i sručiše se u vodu. Na površini su se bacakali nekoliko trenutaka, a Džou se učinilo - mada nije bio siguran da li je to samo privid - da se autentični Glimung bori da se nekako izvuče iz tog zahvata.

Oba Glimunga nestadoše u dubinama Mare Nostruma.

"Odvuko ga ispod", reče Mali ojađenim glasom.

Džo upita robota: "Možemo li mi tu išta učiniti? Da mu pomognemo? Da se oslobodi?" Pa, on se sada davi, uvide Džo. Ovo će ga ubiti.

"Izroniće on", reče robot.

"U to ne možemo biti sigurni", rekoše Džo i Mali uglas, ona delić sekunde kasnije, kao Džoov odjek. "Da li se ovo ikad ranije desilo?" upita samo Džo. "Da Glimung bude odvučen dole?" Umesto da podigne Heldskalu, uvide Džo, odvukoše ga ispod mora... da ostane sa Crnim Glimungom i Crnom katedralom za večita vremena. Kao i moj leš; beživotna stvar koja pluta kojekuda i liči ponajviše na hrpu đubreta. A životari u nekoj sandučini.

"Mogao bih ja da ispalim HB granatu u vodu", reče robot. "Ali eksplozija takve jedne bojeve glave ubila bi i njega."

"Ne", reče Mali naglašeno.

"Jeste se ovo desilo u jednoj ranijoj prilici", reče Vilis zamišljeno. "Po teranskom vremenu, beše to..." Izračunavao je. "...u godini 1936. Približno u vreme letnje Olimpijade koja je te godine održana u Berlinu."

Mali reče: "I on je uspeo da izroni?"

"Da, gospođice damo", odgovori Vilis. "A Crni je opet skliznuo na dno. Gde je ostao sve do sada. Dolazeći na ovo mesto, Glimung se upustio u sračunati rizik; znao je da će možda uznemiriti Crnog. Zato je rekao ono: 'Isforsirao si me da krenem prerano.' I jesi. Bilo je

isforsirano. Sad je on tamo dole."

Džoova baterijska svetiljka bacala je mlazeve svetlosti po površini vode. On ugleda nešto. Ljuljuškalo se na talasima. Neki predmet koji odražava svetlost. "Imaš motorni čamac?" upita on Vilisa.

"Imam, mister gospodine", reče robot. "Želite poći tamo? A šta ako oni izrone, pa se sve uskomeša?"

"Želim da vidim šta je ono tamo", reče Džo. Već je otprilike znao šta bi moglo biti.

Robot, gundajući, ode da pronade motorni čamac.

Nekoliko minuta kasnije, sve troje su puć-pućkali preko mrke, ustalasane površine Mare Nostruma.

"Eno, tamo", reče Džo. "Nekoliko metara desno." Zrakom baterijske svetiljke fiksirao je taj predmet, kome se čamac primicao. Ispruži ruku, pipanjem potraži i uhvati nešto nalik na dršku; podiže to i unese u čamac.

Velika boca. U boci, cedulja.

"Još jedna poruka od Glimunga", reče Džo sarkastično. Odvrte poklopac sa boce i izruči poruku iz nje; poruka odleprša na dno čamca, a Džo je pažljivo dohvati. Pročita je pri svetlosti baterijske svetiljke.

Pazite na ovo mesto, biće svaki sat po jedan izveštaj o napredovanju. Srdačno, Glimung. P.S. Ako do ujutro ne izronim, javite svima da od Projekta nema ništa. Neka se domogne svako svoje planete kako god zna i ume. Najbolje želje svima vama. G.

"Zašto on ovo radi?" upita Džo robota. "Zašto ostavlja pisamca u bocama, javlja se ljudima preko radio-programa i..."

"Ideosinkrazijski metod interpersonalne komunikacije", odvrati robot dok su puć-pućkali natrag ka platformi sa kupolama. "Otkad ja njega znam, uvek je davao samo po neki curak informacije, sažete, neprozirne, i to na razne posredne načine. Kako bi, po tvom mišljenju, trebalo da se javlja? Preko satelita?"

"Pa baš bi mogao", promrsi Džo i oseti da se sumornost spušta na njega kao morbidni, ćutljivi oblak. On se povuče tiho u sebe; drhteći od hladnoće, čekao je povratak na platformu.

"Umreće", reče Mali tiho.

"Glimung?" upita Džo.

Klimnula je glavom. U mutnoj svetlosti, njeno lice izgledalo je utvarno; preko njega su nejasne senke klizile, kao oseke u povlačenju.

"Jesam li ti ikad pričao o Igri?" upita Džo.

"Izvini, ali u ovom trenutku, stvarno..."

"Ona dejstvuje ovako. Uzmeš naslov neke knjige, po mogućnosti opštepoznate, i saopštiš ga, usmeno, nekom kompjuteru u Japanu, koji ga prevede na japanski. Onda..."

"I ti se vraćaš tome?" upita Jojez.

"Da."

"Trebalo bi da osećam sažaljenje prema tebi", reče Mali. "Ali ne mogu. Ti si ovo navukao na sve nas - ti si uništio Glimunga koji te hteo je spasti iz tih tvojih detinjastih dokolica. Hteo ti vratiti dostojanstvo rada, u jednom junačkom poduhvatu, u kome bi učestvovalo nas nekoliko stotina, sa mnogo planeta."

"Ali mister gospodin je morao da zaroni", reče robot.

"Tačno tako", reče Mali.

"Naterala me Knjiga Kalendi", reče Džo.

"A, ne. Nije", reče robot. "Imali ste vi na umu da siđete u Mare Nostrum još pre nego što se pojavila ona Kalenda i navela Vas da pročitate taj pasus u knjizi."

"Čovek mora činiti ono što doprinosi njegovoj ljudskosti", reče Džo.

"Šta to znači?" upita Mali energično.

"To je, kao, neka stilska figura", reče Džo sakato. "Mislio sam da kažem ovo: ... hm... kao oni što se penju na planine... znaš: zato što planine postoje." I ubih ja Glimunga, eto, kao što je Knjiga predskazala, pomisli on. Kalenda je bila u pravu. Kalende su uvek u pravu. Glimung umire, sad, dok mi sedimo ovde u čamcu i prčkamo polako prema platformi. Da nije bilo mene, da nisam ja sišao u Mare Nostrum, on bi sad bio živ i dejstvovao bi. U pravu su one. Krivica je moja - a to je i sam Glimung rekao, pred kraj, pre nego što se Crni Glimung digao iz mora i upustio u bitku s njim.

"Kako se osećaš, Džo Fernrajte?" upita ga Mali Jojez. "Sad kad znaš šta si učinio, za šta si odgovoran?"

"Pa", reče Džo, "predlažem da nastavimo sa motrenjem na jednočasovne izveštaje o napretku." Ovo je i njemu samom

zazvučalo slabo; još dok je govorio, glas mu je slabio i nekako se rasplinuo u tišinu. Nastaviše plovību. Niko ni reči nije progovorio sve dok ne stadoše uz gat za čamce koji je postojao kao priključeni deo platforme. Vilis počē vezivati čamac.

"Jednočasovne izveštaje o napretku", ponovi Mali sa ljutom ironijom, kad su krenuli gore, na gat. Silne svetlosti platforme blistale su oko njih, dajući Vilisu i Mali neprirodnu boju, neki olovno-izbledeli ten, kao da oboje samo oponašaju ljudski život, ali na neki mračan i neprirodan način. Ili, pomisli on, kao da sam i njih ubio, i da su ovo njihovi leševi. Ali robot ne može imati leš, zaključī on. Nego je ovo zbog osvetljenja i zbog mog ovalikog umora. U celom svom životu nije toliku iscrpljenost osetio; pentrajući se na gat, šīštāo je od napora, pluća su ga bolela. Kao da je maločas pokušao da digne, sam samcit, 'na mišīće', Glimunga iz mora i prebaci ga na suvo... u bezbednost.

Što, pomisli on, Glimung zaslužuje.

"Zanimljiva je priča", reče Džo, samo da bi promenio temu, "kako je Glimung prvi put stupio u vezu sa mnom. Sedeo sam u mom kockastom, malenom radnom prostoru, nemajući šta da radim, kad, zasvetli svetiljkica na pošti. Pritisnem ja dugme, i niz cev dođe..."

"Vidi", prekide ga Mali, glasom tihim, ali duboko snažnim. Pokaza prstom preko vode, i Džo okrete baterijsku svetiljku na tu stranu. "Zapenušilo se. Od borbe ispod. Crni Glimung upravo sad guta Glimunga; Crna katedrala guta katedralu; Amalita i Borel su zaboravljeni, kao i Glimung. Ništa ne ostaje živo; i ništa se iz vode ne vraća gore." Ona okrete leđa i pođe prema kupoli.

"Samo čas", reče robot. "Mislim da mi poziv stiže za mister gospodina. Službeni, kao i prošli put." Robot začuta, pa nastavi. "Lična sekretarica gospodina Glimunga. Źeli ponovo da razgovara sa Vama." Vrantanca na njegovim prsima se otvoriše jednim razmahom i napolje iskoči poslužavnik sa mobilnim telefonom bez ekrana. "Molim lepo slušalicu podići", izgovori robot uputstvo.

Džo još jednom podiže tu slušalicu. Osećao je da su mu za ruke prikačeni tegovi koji ga vuku nadole; morao se žestoko upinjati da bi držao slušalicu dovoljno visoko u vazduhu kako bi je mogao čuti.

"Gospodin Fernrajt?" Onaj profesionalan, primeren, ženski glas. "Ovde Hilda Rajs, ponovo. Da li je Glimung tamo sa Vama?"

"Kaži joj", reče Mali. "Istinu."

Džo odvrati: "On je na dnu Mare Nostruma."

"Je li to tako, gospodine Fernrajte? Da li sam Vas razumela tačno?"

"Sišao je u Vodeni podsvet", nastavi Džo. "Iznenada. Niko od nas nije to očekivao."

"Mislim da Vas ne razumem dobro", reče gospođica Rajs. "Vi kao da ste rekli da..."

"On se bori svim silama", dodade Džo. "Siguran sam da će izroniti, ranije ili kasnije. Rekao je da će slati na površinu jednočasovne izveštaje o napredovanju. Prema tome, smatram da nema previše razloga za zabrinutost."

"Gospodine Fernrajte", reče gospođica Rajs energično, "Glimung šalje izveštaje o napredovanju samo kad je u velikoj nevolji."

"Hmmm", reče Džo.

"Razumete li vi mene?" odseče gospođica Rajs.

"Da." Džo klimnu glavom.

"Da li je zaronio svojom voljom ili je odvučen?"

"Bilo je i jednog i drugog", odvrati Džo. "Došlo je do sučeljavanja." Izmahivao je drugom rukom, zato što mu nije bilo lako da nađe prave reči. "Između njih dvojice. Ali sticao se jasan utisak da je Glimung onaj koji ima jaču ruku. Ili bi trebalo da kažem, pseudopodiju?"

"Daj da ja pričam s njom", reče Mali; dohvati mobilni telefon, istrže ga iz njegove ruke i progovori u uređaj. "Ovde gospođica Jojez." Razdoblje tišine. "Da, gospođice Rajs; je to znam. Da, znam i to. Pa, dobro, kao što veli gospodin Fernrajt, on može još i izroniti kao pobjednik. Moramo imati veru, kao što Biblija kaže." Duže razdoblje slušanja. Onda ona diže pogled ka Džou, a šakom poklopi mikrofon telefona i reče: "Želi da mi pokušamo da prenesemo jednu poruku dole, Glimungu."

"Koju poruku?" upita Džo.

Mali reče u telefon: "Koju poruku?"

"Nikakva poruka", reče Džo Vilisu, "neće njemu pomoći, nimalo. Ništa mi ne možemo učiniti." Ispunila ga je potpuna bespomoćnost. Osećaj blizine smrti, koji ga je često pohodio u razdobljima potištenosti, sad se širio u njemu, bila je to jedna dilatacija koja se rasprostrla sve do nepostiđene razbesnelosti; i najzad do otupelosti u stomaku, u srcu, u nervnom sistemu. Svest o krivici lepila se za

njega kao ogrtač od ukrašenog satena. Stid tako čist da je dostizao maltene do arhetipskog kvaliteta, kao da on, Džo, nanovo doživljava praiskonski stid Adama, onaj prvi trenutak uviđanja da je upadljiv u oku Božjem. I mržnju prema samome sebi je osećao, zbog nehatnosti svog ponašanja; svog dobrotvora je doveo u opasnost - i celu planetu. Ja sam Jona, reče on sebi. Kalende su u pravu; doputovao sam da svojim prisustvom opustošim ovu planetu. A Glimung je to morao znati... pa ipak me je doveo ovde. Možda zato što mi je ovo bilo potrebno; čisto za moje dobro. Isuse, pomisli on. A sad nastupa kraj. Vidi čime ja njemu uzvraćam: smrću.

Mali vrati telefon robotu. Njeno lice, napeto i zategnuto, poče se pokretati; posle nekog vremena gledala je Džoa Fernrajta pravo u lice. Gledala i gledala, netremice. Pomnošću napetim kao da negde u njoj bukti požar; onda se, istrošena, samo stresla i klonula glavom kao da guta. "Džo", reče ona promuklo, "gospođica Rajs kaže da odustanemo. Da napustimo ovo mesto i da se vratimo u hotel 'Olimpiju' po stvari. I onda..." Zastala je, a lice joj se, iz dubine, steglo u čvorove. "...da idemo sa Oračeve planete i vratimo se na naše svetove."

"Zašto?" upita Džo.

"Zato što nema nade. A kad Glimung bude..." Načinila je jednu grčevitu kretnju. "...mrtav, onda će se bič propasti spustiti na svakoga na planeti. Zato bi trebalo... znaš... da brišemo odavde."

Džo reče: "Ali beleška u boci rekla je da čekamo izveštaje o napredovanju, koji će stizati svaki sat."

"Neće stići nijedan."

"Zašto ne bi?"

Ona ne reče ništa; ne htede pojačavati već rečeno.

Zebnja je sad sasvim prozimala kroz njega. Džo reče: "Hoće li i ona otići?"

"Gospođica Rajs će otići, ali će se ipak zadržati dovoljno dugo da uputi sve na kosmodrom. Tu se našao jedan međuzvezdani brod u koji se možemo u svakom trenutku početi ukrcavati. Ona se nada da će svi, baš svi biti ukrcani u toku sledećih šezdeset minuta." Vilisu reče: "Zovi mi taksi."

"Morate reći: 'Vilise, zovi mi taksi'", odvrati robot.

"Vilise, zovi mi taksi."

"Odlaziš?" upita Džo. Iznenadio se, a njegov osećaj života potonu još dublje.

"Tako nam je rečeno", uzvratili Mali jednostavno.

Džo primeti: "Meni je rečeno da čekam pojavu jednočasovnih izveštaja o napredovanju."

"Budalo prokleta", obrecnu se Jojezova.

"Ja nameravam da ostanem ovde", reče Džo.

"Dobro, ti ostani." Ona reče Vilisu: "Jesi mi zvao taksi?"

"Morate reći..."

"Vilise, jesi li mi pozvao taksi?"

"Svi su zauzeti", odvratio robot. "Prebacuju ljude iz svih kutaka ovog našeg zardalog, starog sveta na kosmodrom."

Džo reče: "Daj joj vozilo u kome smo došli ti i ja."

"Znači, sigurni ste da ne nameravate otići?" upita robot.

"Siguran", reče Džo.

"Mislim da shvatam tvoj tok razmišljanja", reče Mali. "Budući da si ti izazvao da se sve ovo desi, ova teška kriza, smatraš da bi onda bilo nemoralno da sad odeš i spaseš se."

"Ne", reče on. Iskreno nastavi: "Suviše sam se umorio. Ne mogu sad podneti putovanje kući. Idem na sračunati rizik. Ako se Glimung vrati na suvo, moći ćemo nastaviti sa dizanjem Heldskale. Ako ne..." On slegnu ramenima.

"Lažna hrabrost", uzvratili Mali.

"Ništa lažno. Samo umor. Teraj ti; poleti ka kosmodromu. Kraj bi mogao nastupiti svakog minuta, to ti je jasno."

"Pa, sad, šta ću, kad mi je gospođica Rajs tako rekla", reče Mali Jojez, donekle izvinjavajućim tonom. Vrzerala se okolo, i jasno se videlo da nije sasvim odlučila šta da uradi. "Ako ostanem..." počela ona, ali joj Džo upade u reč.

"Ne ostaješ. Ni ti ni iko drugi. Samo ja."

"Mogu li ubaciti jednu poentu?" upita Vilis. Njih dvoje ne odgovoriše, te on nastavi. "Nikad nije bila Glimungova namera da iko pogine s njim. Otud uputstva gospođice Rajs svima vama; ona samo postupa po njegovim nalogima. Nesumnjivo je on ostavio trajnu naredbu da ako on pogine, ona mora evakuisati svakoga sa planete, i to, ako je moguće, na vreme. Uviđate li to, mister gospodine?"

"Uviđam", reče Džo.

"Polazite, dakle, sa gospom Jojez?"

"Ne", reče Džo.

"Teranci su poznati po svojoj tupavosti", reče Mali glasom koji je sekao kao kosa za travu. "Vilise, vozi me pravo na kosmodrom; ostaviću svoje stvari u hotelu, nek ostanu. Idemo."

"Zbogom, mister gospodine", reče Vilis Džou.

"Srčano vam se zavaljujem", reče Džo.

"Šta to znači?" upita Mali.

"Ništa. Srdačno vam se zahvaljujem. Jedna arhaična neozbiljnost." Počeo se udaljavati od njih dvoje; došetao se na gat, stao tamo i nevidećim pogledom zagledao se u privezani čamac, a u čamcu u bocu i cedulju. A ja ću biti u srču razvaljen, pomisli on. "A nije mi ni bio neki žestok fazon", reče on, ne obraćajući se nikome određenome. Glimungu, pomisli on. Sreću mu želim. Dole, u Mare Nostrumu, gde bi trebalo i ja da budem. I svi mi. Da se borimo, kao što se on bori, protiv Crnih entiteta koji nikada nisu bili živi. Smrt je na potezu, pomisli on; animirana smrt. Smrt sa apetitom.

Glasno reče: "Apetitom oštrim prokleo me neko."

Ono dvoje su otišli. Džo je sad stajao sam na platformi. Uskoro začu rakete, tiho mrmljanje sile koja je potresla kupolu: uzleteli su.

"Iz 'Princeze Ide'", reče on, nikome. "To peva Ciril, u drugom činu, u vrtovima dvorca Adamanta." Onda je samo ćutao i slušao. Njihove rakete više se nisu čule. Koja prokleta stvar, pomisli on. Zaista je zeznuta cela stvar. Naime, zaista sam ja zeznuo celu stvar. Ta Knjiga me je pretvorila u bilijarsku loptu, u predmet kome je saopšteno izvesno kretanje, kao u Aristotelovom viđenju sveta. Jedna lopta u pokretu tresne drugu; ova, treću; to je suština života.

Da li bi Vilis i Mali pogodili odakle je ono maločas naveo? Mali ne bi... ali Vilisu je dobro poznat Jejts. Prema tome, verovatno bi mu jednako dobro poznat bio i V. Š. Gilbert. Hm, Jejts. Džo zatim pomisli:

Pitanje: Voliš li Jejtsa?

Odgovor: Ne znam, nikad ga nisam probao.

Neko vreme je njegov um bio prazan. Onda pomisli sledeće:

Pitanje: Voliš li Kiplinga?

Odgovor: Ne znam, nisam nikad kiplovao.

Očajanje i mučnina postojanja ispunjavali su ga dok su mu te misli

prolazile kroz mozak. Neopozivo sam podilejisao, reče on sebi. Lud sto posto. Mislim samo na ovakve koještarije; bol me je poravnao, spljoštio. Šta se događa tamo dole?

Stajao je na doku, gledao preko vode. Čvrsta i glatka površina, koja savršeno skriva sve ono ispod. Nije mu bilo jasno šta vidi, nije razumeo. A onda...

Na oko četiri stotine metara od platforme voda poče silovito da se komeša. Nešto ogromno podiglo se do same površine, na njoj mlataralo, oslobodilo se. Ta divovska stvar raširi krila i zaleprša njima, ali sa slabim učinkom: polako, kao da je stvorenje veoma umorno. Onda se ipak odiže, letom zupčastim i klimatavim. Pumpalo je krilima, gore, dole, i uspevalo da se podigne, ali ne više od metar-dva od vode.

Glimung? Džo se upinjao da vidi, a stvorenje se približavalo: mlataralo je i lepetalo krilima i nekako se dobacilo do vrha jedne kupole. Ali nije tu sletelo; nastavilo je mukotrpni let sada na nešto većoj visini, let u noćnu tminu.

U isti mah, jedan autonomni alarm, odapet blizinom tog bića, poče delovati; gromovito jaki, davno snimljeni glas prolomi se iz zvučnika raspoređenih na mnogo mesta na platformi i u kupolama.

"Pažnja! Aktivan lažni Glimung! Preduzeti hitne mere po planu tri! Pažnja! Aktivan lažni..." To se nastavljalo, kao trajna grmljavina.

Razmlatarana stvar koja se digla iz mora nije bila Glimung.

14.

Najgora alternativa se ostvarila. Glimung je bio potučen. Džo je to shvatao dok je slušao alarm i teški šum divovskih, razmahalih krila. Ta stvar ima nekakvo poslanstvo. Kreće se u nekom određenom pravcu. Kuda? - zapita se Džo. Refleksno se malo zgrči: to stvorenje je, iako još nije sletelo, već pritisnulo površinu planete svojom strašnom težinom. Pa i njega. Učinilo mu se, na trenutak, da on sam nosi na leđima tog stvora. Ne, on nije zainteresovan za mene, reče Džo sebi, prvo se spustivši u čučanj, sklopišvi oči. Zatim se zguri u fetusni položaj.

Glasno reče: "Glimunže."

Odgovor ne dođe.

Ono je krenulo ka kosmodromu, reče on sebi. Nikada oni neće uzleteti sa ove planete. Krenulo je tačno tamo - osetio je tu rešenost u napinjanju tog iscrpljenog tela. Glimung mu je naneo štetu, ali ga nije uništio. A sad Glimung leži na dnu Mare Nostruma i verovatno - ne, već gotovo sigurno - umire.

Moram sići dole, uvide Džo. Moram zaroniti još jednom, da vidim mogu li učiniti išta za njega. Mahnitim pokretima poče prikupljati već upotrebljenu ronilačku opremu; nađe rezervoare za kiseonik, providnu masku, peraja za noge, baterijsku svetiljku; tegove koje će prikopčati na opasač... Radio je grozničavo. Ali, dok se uvlačio u tesno ronilačko odelo, shvatio je da je taj posao bez veze sa ma čim. Bilo je prekasno.

Čak i ako ga nađem, nema načina da ga pomoću nečega obuhvatim i podignem, pomisli on; nemam ni čekrk, ništa. A ko bi, onda, mogao njega isceliti? Ja ne. Niko to ne može.

Odustade. Poče skidati odelo i opasač sa tegovima. Njegovi napola ukočeni prsti više puta su pokušavali da uhvate isti rajsferšlus. Posao skidanja bio je maltene nesavladivo težak za njegove sadašnje sposobnosti.

Katastrofa, pomisli on. Glimung je sad na dnu okeana, a Crni Glimung, lažni Glimung, vlada nebom. Sve je preokrenuto, velika opasnost sručila se na svet, i to je sad katastrofa.

Bar me nije napao, pomisli on. Odleteo je dalje... u potrazi za većim plenom.

Zagledao se preko vode; šetao zrakom svoje baterijske svetiljke preko prostora gde su Glimung i njegova antiteza nedavno potonuli. Tu i tamo su belo i lepljivo svetlucali neki predmeti za koje se činilo da su komadi kože i grudve polomljenog perja. Jedna duboka mrlja vrtložila se, izlazeći iz dubine, u sve većim krugovima, kao nafta. Krv, pomisli on. Ono je odletelo ranjeno, nema sumnje. Osim ako je ovo Glimungova krv.

Iako su mu se ruke tresle, a čitavo telo bilo ukrućeno, on uspe da se nekako odvuče dole, u privezani motorni čamac. Uskoro je dopućkao do tog mesta; ugasio motor i samo plutao. Glatka mrlja krvi blistala je svud oko njega. Otpaci mu nisu rekli ništa. Ipak je ostao tu, osluškiivao bučanje talasa koji su se rušili slepo na mračnu obalu negde iza njega. Probno je zamočio ruku u more i izvukao je. Sluzava materija je, pod svetlošću baterijske svetiljke, izgledala crna. Ali bila je krv. Sveža, u velikim količinama. Krv iz nečega što je trajno osakaćeno. Iz nečega za šta više nema nade da bude spaseno.

To - to biće koje gubi ovu krv - mora umreti, u roku od nekoliko dana, zaključi on. Ili nekoliko sati.

Iz dubina okeana isplovi boca. On je istog trena primeti i uperi u nju zrak. Okrete prekidač i motor ožive. Začas doplovi tamo, posegnu rukom u vodu, izvuče bocu, unese je u čamac.

Cedulja. On odšrafi poklopac, istrese cedulju u drugi dlan koji ju je čekao. Pri svetlosti svetiljke pročita je.

Dobre vesti! Potukao sam opoziciju i sada se oporavljam.

Sa nevericom je čitao, mnogo puta ispočetka, tih nekoliko reči. Je li ovo neko zezanje? - razmišljao je. On pokušava da me prevari, da se tobož herojski drži, u ovakvom trenutku? Upravo to je onaj ćup rekao za Glimunga: da je debeli prevarant. Ovo bi značilo da cedulja nije stvarno od Glimunga, nego je falsifikat; možda ju je proizvela katedrala, i to ne Crna katedrala, nego ona prava Heldskala koju Glimung namerava... koju je nameravao da podigne. Reči 'potukao sam opoziciju' odzvonile su u njegovoj svesti još jednom, dok je ponovo čitao cedulju. Ovde postoji provalija u pogledu verovatnosti,

zaključio on. Neprijatelj se iskobeljao iz vode, digao u vazduh, i tada se činilo da je oštećen, ali ne smrtno ranjen. Džou je izgledalo verovatnije, i posle ove najnovije cedulje, da je Glimung, koji se ne može podići sa dna, taj koji je smrtno ranjen.

Druga boca, manja od prethodne dve, isplovi na površinu. Džo je dohvati, odvrte zatvarač i pročita kratku poruku u njoj.

Prethodni kominike nije falsifikat. Ja sam u dobrom zdravlju i nadam se da ste i vi. G.

P.S. Nema više potrebe da iko odlazi sa planete. Javi svima da je meni dobro i reci im da zasad ostanu u svojim stambenim prostorijama. G.

"Ali, prekasno je", reče Džo glasno. Oni upravo sad uzleću. Glimunže, predugo si čekao. Ostao sam jedino ja. Ja, i roboti; Vilis, naročito. A mi nismo neka sila. Nismo ništa u poređenju sa ogromnom, raznolikom radnom snagom koju si bio okupio za podizanje Heldskale. Tvoj Projekat je okončan.

Štaviše, i ova poruka bi mogla biti falsifikat, itekako. Pokušaj katedrale da zadrži sve njih, da ne odu sa planete, iako im je gospođica Rajs rekla da idu. Međutim, poruka odzvanja autentično, ovo je pravi Glimungov stil. Kao i prethodna. Ako su falsifikati, onda su odlični falsifikati.

Džo uze taj poslednji papirić i na poledini napisao odgovor, krupnim štampanim slovima.

Ako si u dobrom zdravlju, zašto ostaješ tamo dole? Potpis: Zabrinuti Zaposlenik

Ugura cedulju u jednu od boca, strpa u nju i teg sa svog opasača, čvrsto zavrte zatvarač i bućnu je preko ruba čamca, u more. Boca odmah potonu. I, tako reći, sledećeg trenutka izroni. On je izvuče i otvori.

Upravo sada otpremam Crnu katedralu. Vraćam se na kopno čim to završim. Potpis, Samopouzdana Poslodavac.

P.S. Okupi ostale. Biće potrebni. G.

Poslušno, ali bez ubeđenja, Džo otpučka natrag na obasjani dok. Pronađe videotelefon; bilo ih je, u blizini, nekoliko. Dobi signal, zatim zatraži od autonomnog telefonskog sistema da ga poveže sa kontrolnim tornjem jedinog kosmodroma na ovoj planeti.

"Kad je poslednji veliki brod uzleteo?" upita kulu.

"Juče."

"Znači, imate jedan međuzvezdani na poletištu upravo sad?"

"Imamo."

Dobre vesti, ali i zloslutne, u izvesnom smislu. Džo reče: "Glimung želi da taj brod bude zadržan, a putnici iskrcani kako bi mogli da dođu ovamo."

"Vi imate ovlašćenje da govorite u ime gospodina Glimunga?"

"Da", reče Džo.

"Dokažite to."

"Rekao mi je usmeno."

"Dokažite to."

"Ako pustite taj brod da ode", reče Džo, "Heldskala neće biti nikad podignuta. A vas će Glimung uništiti."

"Da vidimo čime Vi to potkrepljujete."

"Dajte da govorim sa gospođicom Rajs", reče Džo.

"Ko je gospođica Rajs?"

"U brodu je. Glimungova lična sekretarica."

"Ne mogu ja primati naređenja ni od nje. Ja sam autonoman."

"Da li je jedno ogromno stvorenje, koje maše krilima, sasvim crno, naišlo u tvoj vazdušni prostor?"

"Nije."

"E pa, krenulo je na tu stranu", reče Džo. "Trebalo bi da se ukaže na vidiku, svakog trenutka. Svi će u brodu umreti zato što ti nećeš da im kažeš da se raziđu."

"Neurotični panični alarmi ne mogu mene ubediti", reče kula, ali sad je zvučala nelagodno. Nastade pauza; Džo oseti da se kula napreže da vidi i čuje do krajnjih granica dometa svojih senzora. "Ja..." reče kula i opet začuta. "Mislim da vidim to."

"Razudi putnike u što širi luk", reče Džo. "Pre nego što bude prekasno."

"Ali tamo će biti sedeći pilići."

"Glineni golubovi", ispravi ga Džo. "Ili sedeće patke."

"Poenta onog što ja kažem je jasna, pa makar metafora bila i pogrešna", reče kula. Ali sad je zvučala kao da nije sigurna u sebe. "Možda bih te mogao povezati sa nekim u brodu."

"Pohitaj", reče Džo.

Ekran telefona pokaza razne neprirodne boje, a zatim se na njemu pojavi gruba, siva, masivna glavudža Harpera Boldvina. "Da, gospodine Fernrajte?" Boldvin je, kao i kula, pokazivao znake akutne nervoze. "Upravo odlazimo. Koliko shvatam, jedan lažni Glimung krenuo je ovamo. Ako ne odletimo ovog tren..."

"Naređenja su promenjena", reče Džo. "Glimung je živ i zdrav i želi da svi budete ovde, na ovoj platformi za pripremanje silaženja pod vodu, na kojoj sam ja sada. I to da dođete što je pre moguće."

Jedno hladno-smireno, praktično, kompetentno lice pojavi se na videotelefonskom ekranu. Lice maltene žensko. "Ja sam Hilda Rajs. U ovakvoj situaciji, jedina prihvatljiva alternativa jeste evakuacija sa Oračeve planete; mislila sam da Vam je to jasno. Rekla sam gospođici Jojez..."

"Ali Glimung hoće da budete ovde", reče Džo. Birokratija; prokleta birokratija. On diže pred ekran cedulju koju je dobio od Glimunga. "Prepoznaješ njegov rukopis? Kao njegova lična, privatna sekretarica, trebalo bi da prepoznaješ."

Uoštrila je pogled pravo pred sebe, mrštila čelo. "Nema više potrebe da iko odlazi sa planete", pročita ona. "Javi svima da je meni dobro i reci im..."

Džo podiže sledeću cedulju pred ekran.

"Okupi i ostale", pročita gospođica Rajs. "Vidim. Pa, to je svakako veoma jasno." Ona pogledom odmeri Džoa. "U redu, gospodine Fernrajte. Iznajmićemo vozila i vozače verjake, i doći što pre na tu Vašu platformu. Možete nas očekivati kroz deset do petnaest minuta. Iz nekoliko različitih razloga se nadam da nas lažni Glimung koji je pušten na slobodu neće uz put uništiti. Zdravo." Ona ugasi vezu. Ekran potamne, a u slušalici nestade zvuka.

Deset minuta, razmišljao je Džo. A Crni Glimung već im je iznad glava. Biće oni veoma talični ako nađu ijednog verjaka da ih vozi. Čak se i autonomna kula, jedan sintetički konstrukt, zabrinula.

Nada da će oni stići na platformu činila mu se slaba.

Prošlo je pola sata. Nije bilo ni znaka nikakvih hover-vozila, nikakvo ispoljavanje grupe zaposlenih nije se pojavilo. Ukebalo ih je, reče Džo Fernrajt sebi. Gotovi su. A u međuvremenu, Glimung vodi bitku sa Crnom katedralom, na dnu Mare Nostruma. Odluka o svemu donosi se upravo sad.

Zašto ih nema, zašto ne dolaze? - pitao se silovito. Da li ih je ukebalo? Jesu li to sad leševi koji plove po vodi ili se suše na kopnu, pretvaraju u izbledele zube i kosti? A Glimung. Šta je s njim? Čak i ako oni stignu ovamo, opet će sve zavisiti od pobeđe, ili ne pobeđe, Glimunga nad Crnom katedralom. Ako on pogine, nizašta su dolazili; svi ćemo ipak otići sa ove platforme i planete. Za mene to znači povratak na prenaseljenu Zemlju, gde je novac lažan, gde životariš od državne milostinje udeljene veteranima, gde imaš jednu praznu kocku radnog prostora u kojoj se ne dešava ništa. I gde je Igra, prokleta Igra. I tako do kraja mog života.

A, ne idem ja odavde, reče on sebi. Ni u slučaju da je Glimung poginuo. Ali - kakav bi ovaj svet bio bez Glimunga? Pod vladavinom Knjige Kalendi... jedan mehanistički svet, u kome se obrću zupčanici i ispuštaju jedan po jedan dan između sebe, a polugu, koja ih obrće, drži Knjiga; svet bez slobode. Knjiga će nam svakoga dana reći šta ćemo raditi, i mi ćemo to raditi. Onda će nam jednog dana Knjiga reći da ćemo tog dana umreti, i mi ćemo...

Umreti. On pomisli: Knjiga je pogrešila. Rekla je da će me ono što ću naći ispod površine mora navesti da ubijem Glimunga. Nije se ostvarilo.

Ali bi Glimung, ipak, mogao umreti; proročanstvo se ipak ostvariti. Dve bitke preostaju; bitka da se uništi Crna katedrala i bitka, strašni zadatak, da se digne Heldskala na kopno. Tokom obe te bitke Glimung bi mogao umreti; možda umire ovog trenutka. A sa njim sve naše nade.

On uključi radio da vidi ima li kakvih vesti.

"Impotentan si?" upita radio. "Ne ide ti orgazam od... ruke? Preparat 'Tvrdo-dig' preokrenuće razočarenje u radost." Zatim drugi glas, glas jedno raspoloženog muškarca. "Uhh, Sali, draga, ne znam šta mi je u poslednje vreme. Znam da si primetila da sam dibidus mlitav. Uhh, to su svi primetili." Nastupa ženski glas. "Henri, tebi su potrebne pilule 'Tvrdo-dig'. Uzimaj ih nekoliko dana i bićeš pravi muškarac."

"Tvrdo-dig'?" ponavlja muškarac kao odjek. "Možda bi trebalo da pokušam." Sad opet spikerov glas. "U najbližoj apoteci, ili pišite direktno..." Džo ugasi radio, na tom mestu. Sad znam šta je Vilis hteo da kaže, pomisli on.

Ogromno hover-vozilo sletalo je na maleni heliodrom na platformi. Čuo je dolazak tog vozila, osetio vibracije i njihanja platforme i kupolastih zgrada na njoj. Dakle, uspeli su, reče on sebi i pohita ka sletištu da ih pozdravi. Noge su mu davale osećaj kao da su od zagrejane termoplastike; jedva se držao da se ne skljoka.

Harper Boldvin, visok i strog, iziđe prvi. "Tu si ti, Fernrajte." Rukovao se srdačno sa Džoom; sad se činilo da je opušten. "Bila je bitka i po."

"Šta se desilo?" upita Džo. Za to vreme, jedna žena srednjih godina, oštrog lica, izišla je iz letelice. Pa, za ime Boga, nemojte samo stajati, nego mi recite, razmišljao je. "Kako ste mu izmakli?" upita on, dok je izlazio onaj krupni čova crven u licu, za njim žena sa izgledom matrone, a posle nje mali stidljivko.

Pojavi se i Jojezova i reče: "Stišaj se, Džo, ti si toliko sklon da se uzbudiš."

Zatim su iz hoverkrafta na maleni preostali prostor sletišta počela izlaziti neantropomorfna razumna bića. Mnogonogi gastropod, ogromni vilin-konjic, krznata kocka leda, crveni želatin podržan gustom metalnom rešetkom odasvud, jednoventilski cefalopod, dvoventilac ljubaznog izgleda, Nurb K'ol Daak, kvaziarahnid čiji je hitinski oklop svetlucao, a mnogobrojne noge dobovale po platformi... i, najzad, glomazni vozač sa repom nalik na debeli konopac: verjak. Drugi oblici života su skakutali, vukli se, krakali, ili zmijski puzili; svi. I svi su odlazili pod zaštitu tri hermetički zatvorene kupole na platformi, nastojali su da se sklone od noćne hladnoće. Jedino Mali Jojez ostade uz Džoa - i verjak, šofer, koji se vrzmao unaokolo, pušeći cigaru od neke neobične lokalne vrste trave. Verjak je izgledao zadovoljan sobom.

"Je l' bilo mnogo loše?" upita Džo Jojezovu.

Još i sad bleđa i napeta, ali, kao maločas Harper Boldvin, počinjući da se 'odmotava', Mali reče: "Džo, bilo je jezivo."

"A niko ništa neće da mi ispriča", reče Džo.

"Pričaću ja", reče Mali. "Samo mi jedan trenutak daj." Pružila je ruku

verjaku, koji je prihvati za šaku, i ponovila: "Samo mi jedan trenutak daj." Drhtala je. Izvadila je cigaretu, pušila je žurno, pružila je ka Džou gestom nuđenja. "Kad smo Ralf i ja bili ovde, koristili smo ovo. Meni pomaže." On odmahnu glavom u znak odbijanja, a ona klimnu glavom. "Da vidimo", reče Mali, zadubivši se u misli. "Posle tvog poziva, iskricali smo se iz međuzvezdanog broda. Dok smo izlazili, pojavio se Crni Glimung i počeo kružiti iznad broda. Pozvali smo ovog verjaka i..."

"I ja sam poleteo", reče verjak ponosito.

"Dabome, poleteo je", reče Mali. "Meni je bila saopštena cela situacija, bez skrivanja ičega, za slučaj da verjak odbije da nas vozi. On je, međutim, vozio, ali samo malo iznad prepreka; recimo na tri metra iznad zgrada, a zatim, na istoj toj visini iznad otvorene ravnice. Što je najvažnije, izabrao je putanju koja mu je bila dobro poznata." Verjaku ona reče: "Zaboravljam, šta si ono rekao, zbog čega ste usavršili tu neobičnu ratnu taktiku. Objasni ponovo."

Verjak izvadi cigaretu između sivih usana i reče: "Zbog onih koji zabušavaju porez."

"Ah, da", reče Mali i klimnu glavom Džou. "Na Oračevoj planeti poreske stope su ogromne, u proseku oko sedamdeset odsto od zarađenog bruto prihoda... mada, naravno, ne jednake za sve grupe poreskih platiša, koje se razvrstavaju po visini prihoda. E, sad, verjaci obično voze tim svojim putanjama u suprotnom smeru: pođu iz neke udaljene stambene oblasti, onda u cik-cak, i te stvari, do kosmodroma, izbegavaju ovdašnje policajce i poreznike i uspevaju da ubace putnika u brod tako brzo da ne bude uhvaćen. A čim se nađe u brodu, on je bezbedan, jer je brod po zakonu ekstrateritorijalan, kao ambasada."

"Ja svaki put uspem da ih umuvam", reče verjak glatko. "U brod, pre nego što bi ih iko mogao uhvatiti. Nijedna policijska krstarica, pa ni sa radarom, ne može mene primetiti, kad se ja privlačim kosmodromu. Za deset godina, samo jednom su me zaustavili, a tada sam bio čist." Verjak se široko isceri, a zatim nastavi da vuče dimove iz cigare.

Džo reče: "Hoćete li reći da vas je Crni Glimung jurio?"

"Ne", reče Mali. "Strmoglavio se na međuzvezdani brod, nekoliko minuta posle našeg izlaska iz njega. Brod je sasvim uništen, a Crni

Glimung ranjen."

"Zašto vam je onda bila potrebna zamršena putanja bekstva?" upšita Džo zbunjeno.

"U tom trenutku se činilo da je to dobra ideja", reče Mali Jojez. "Čujem od Hilde Rajs da Glimung sada napada Crnu katedralu. Jesi li čuo išta dalje, posle one cedulje koju je gospođica Rajs videla preko videotelefona?"

"Nisam", reče Džo. "Nisam ni gledao; čekao sam da se pojavite."

"Još jedan jedini minut da smo ostali unutra, u tom brodu, i čekali uzletanje, svi bismo izginuli", reče Mali. "Provukla sam se zaista za malo, Džo. Ne bih želela da to proživim još jednom. Mislim da je stvorenje mislilo da je brod živ, zato što je bio toliko veliki. A mi smo bili tako mali; izgleda da stvorenje nije primetilo čak ni ovoliki hoverkraft."

"Svašta se dešava na ovoj planeti", reče verjak. Zatim poče da čačka zube, izduženim noktom na palcu ruke. Nekoliko trenutaka potom, najednom ispruži ruku prema Džou.

"Šta hoćeš?" upita Džo. "Da se rukujemo?"

"Ne", reče verjak. "Hoću 0,85 krambla. Rekli su da ćeš ti platiti račun, to jest ti ćeš platiti meni što sam ih dovezao svojom vanredno dobrom putanjom za bekstvo."

"Uputi račun Glimungu", reče Džo.

"Ti nemaš 0,85 krambla?" upita verjak.

"Nemam", reče Džo.

"A ti?" upita verjak Jojezovu.

"Nikome od nas nije plaćeno", reče Mali. "Platićemo ti kad bude Glimung platio nama."

"Mogao bih ja pozvati policiju", reče verjak, ali činilo se da je, u osnovi, ipak pomiren sa ovakvim ishodom. Ovo stvorenje je, zapravo, pokorno, razmišljao je Džo. Dozvolice nam da mu platimo kasnije.

Mali ga dohvati za mišicu ruke i povede unutra; verjak ostade napolju, da se uzaludno duri. Ali nije pokušao zaustaviti njih dvoje. "Mislim", reče Mali, "da smo postigli veliku pobedu. Mislim, time što smo izmakli Crnom Glimungu, a on je još i ranjen. Koliko je meni poznato, on je i sad na kosmodromu, a vlasti pokušavaju da smisle šta bi s njim. Čekaće da im Glimung kaže šta treba raditi. Tako se

ovde postupa već decenijama, zapravo još od dana kad se Glimung doselio. Naime, bar mi je Ralf pričao da je tako. Njega je veoma zanimalo kako Glimung upravlja ovom planetom; imao je običaj da kaže..."

"Šta ako Glimung ipak umre?" upita Džo.

"Onda ovom verjaku neće biti plaćeno", reče Mali.

"Ma ne mislim na to, bre", reče Džo. "Mislim ovo: ako Glimung umre, da li će Crni Glimung biti zakrpljen i da li će mu biti omogućeno da vlada ovom planetom? Umesto pravog? Kao najbolja raspoloživa zamena?"

"Gospod Bog bi to znao", reče Mali. Pridružila se grupi, mnoštvu najrazličitijih oblika života sa mnogo raznih planeta; prekrstila je ruke na grudima i, tako stojeći, slušala šta Harper Boldvin govori ljubaznom dvoventilcu.

"Faust uvek umire", reče Harper Boldvin.

Nurb K'ol Daak odgovori: "Samo u drami Kristofera Marloua, i u legendama na koje se Marlou oslanjao."

"Svako zna da Faust umire", reče Harper Boldvin; pogledom pređe preko cele mase oblika života okupljene u krug oko njega i dvoventilca. "Zar nije tako?" upita on sve njih.

Džo reče: "Nije to predodređeno sudbinom."

"Jeste predodređeno!" uzvratila Harper Boldvin naglašeno. "U Knjizi Kalenda. Izričito. Pogledaj ponovo. Izgubili smo mi to iz vida; trebalo je da odemo dok smo mogli, dok je naš brod bio spreman da uključi svoj pogon za uzletanje."

"U tom slučaju bismo poginuli", reče kvaziarahnid i uzbuđeno zamaha mnogobrojnim rukama. "Crni Glimung bi tresnuo u brod i tog trena sve nas pobio."

"Tako je", ubaci Mali.

"Zaista jeste tako", reče Nurb K'ol Daak, na svoj ljubazan način.

"Ovde smo samo zahvaljujući tome što je gospodin Fernrajt uspeo da ostvari razgovor sa gospođicom Hildom Rajs i javi nam da Glimung želi da se evakuišemo iz broda, što smo i učinili, zaista u posled..."

"Koješta", reče Harper Boldvin ljutito.

Džo podiže baterijsku svetiljku i ode iz kupole, napolje, na gat. Uperi mlaz svetlosti, dobijene zahvaljujući nuklearnoj, vodonično-

helijumskoj energiji baterija, u daleka prostranstva, preko površine mračnih voda, tragajući za - nečim. Za bilo čim. Za bilo kakvim znakom o stanju u kome se nalazi Glimung. Pogleda na ručni časovnik. Maltene čitav sat je prošao od sudara Glimunga sa Crnim Glimungom i njihovog pada na dno Mare Nostruma, gde se Glimung morao boriti sa svojim dvojnikom, a zatim i sa samom Crnom katedralom. Da li je živ? - pitao se Džo. Hoće li sad njegov leš isploviti na površinu, ili će, kao moj leš, ostati dole, ispod, u vilajetu raspadanja, da trune i pretvara se u đubre, da se krije po nekim sandučinama ili drugim skloništima, ne živ, ali, opet, ne ni sasvim inertan? U nekom polurazumnom stanju koje bi moglo trajati vekovima. U tom slučaju, Crna katedrala je slobodna da izroni i pređe na kopno. Ako je Glimung mrtav, nju ništa na može zaustaviti. Možda postoji neka nova cedulja. Pokušavao je da opazi bocu u vodi; usmeravao je zrak malo levo, malo desno, pa u širinu, preko ogromnog prostora.

Nema boce. Ničeg nema.

Mali Jojez mu priđe. "Je l' ima ičeg?"

"Nema", reče on škрто.

"Znaš šta ja mislim?" upita Jojezova. "Mislim, kao što sam uvek mislila, da je njegova sudbina da pretrpi neuspeh. U pravu su i Knjiga i Harper Boldvin. Faust uvek bude potučen, a Glimung je otelovljenje Fausta. Ona borba da se nešto postigne, onaj neumorna silovitost... sve je to tu; predanje je ispunjeno, naime ispunjava se u ovim satima, dok mi stojimo ovde."

"Može biti", reče Džo, šibajući mlezevima bele svetlosti po vodi.

Mali ga uze pod ruku i privi se uz njega. "Sad je bezbedno. Mogli bismo otići. Crni nas više ne juri."

"Ja ostajem ovde." Džo se odmače od nje, nastavljajući da razmahuje zrakom po vodi. Nikakve misli nisu prolazile kroz njegovu svest; mentalno je bio prazan, samo je pasivno slušao i čekao. Čekao neki ključ za rešenje zagonetke; neki znak. Bilo kakav znak o onome što se događa ispod.

Najednom voda poče da previre. Džo se obruši zracima baterijske svetiljke na tu zonu, napreže se da vidi.

Nešto ogromno. Trudilo se da izbije na površinu. Heldskala, Glimung, ili - Crna katedrala? - razmišljao je, drhteći. Mase vode su

se prevrtale, šištavo ključale; oblaci pare poletali su u vazduh, noć je oživela tutnjavom iz dubina, more je bilo kotao žurbe, uskomešanosti i titanskog napora.

Mali tiho reče: "To je Glimung. Gadno ranjen."

15.

Obruč vatre bio je ugašen. Okretao se samo još jedan obruč, onaj vodeni, ali je prodorno škripao... kao da umire nekakva mašina, razmišljao je Džo, a ne živo stvorenje.

Svi ostali zaposlenici iziđoše, pođoše prema gatu. "Nije uspeo", reče crveni žele podržan metalnim okvirima. "Lepo se vidi; počinje da umire."

"Da", reče Džo glasno. Iznenadi se kako je oštro i prodorno odjeknuo njegov glas, kroz mnogostruko ječanje ranjenog Glimunga. Nekoliko drugih iz gomile ponoviše, na razne načine, tu njegovu reč. Bilo je kao da je Džo izrekao presudu, kao da je baš na njemu bilo da izrekne odluku, može li ili ne može Glimung živeti. "Ali ne možemo biti stvarno sigurni dok ne stignemo tamo", reče on. Ostavivši baterijsku svetiljku na površinu gata, on se počeo spuštati drvenim lestvama ka parkiranom čamcu. "Idem da vidim", reče. Dohvati svetiljku, siđe u čamac, čučnu unutra, sav drhteći od ledenog noćnog vetra. Zatim upali motor.

"Ne idi", reče Mali.

Džo promuklo reče: "Vidimo se uskoro." Poveze čamac od gata, pravo u talase koji su se mahnito sudarali zbog silovitog kretanja Glimungovog ogromnog tela negde dole.

Silno povređenog, razmišljao je Džo, dok se čamac propinjao uz i niz talase i ipak, brižno, pućkao dalje. Povrede takvih razmera, da mi to ne možemo stvarno razumeti. Do vraga, razmišljao je gorko. Zašto se mora ovako završiti? Zašto nije moglo da ispadne drugačije? Počeo je osećati tromost i ukočenost, kao da smrt napada i njega. Kao da je on Glimung...

Ogromni oblik valjao se po vodi, ležao u vodi, a krv je iz njega šikljala; kao Hrist na krstu, krvario je večito, kao da ima beskonačnu zalihu krvi u sebi. Kao da će, pomisli Džo, ovaj trenutak trajati večito: ja u čamcu, pokušavam prići bliže, on se valja bespomoćno, krvari i umire. Bože, pomisli on; ovo je grozno, zaista grozno. Ipak, nastavio je da usmerava čamac sve bliže i bliže.

Iz dubina sebe, Glimung reče: "Po... potrebni ste mi. Svi vi."

"Šta možemo mi učiniti?" upita Džo. Doplovio je tako blizu, da se rub Glimungovog tela sad uvijao i grčio samo metar od pramca. Voda i krv počeše da pljuskaju u čamac, izobilno, kao poplava; Džo oseti da čamac, pod njim, počinje da tone. Uhvati se rukama za levi i desni rub čamca, pokuša da drugačije rasporedi svoju težinu. Ali krv i voda nastaviše da se ulivaju unutra. Biću udavljen, pomisli on, kroz nekoliko sekundi.

Nerado preokrete smer dejstva motora i poče uzmicati, plovljenjem unatraške, od Glimunga; ulivanje tečnosti u čamac prestade. Ali se Džo nije osećao ništa bolje. Njegov strah i agonija ostali su neumanjeni zbog empatijskog poistovećenja sa poslodavcem.

Glimung poče da muca. "Jaaa... jaaa..." Zvučalo je to kao cviljenje i plač. Prevalio se na jednu stranu. Nije mogao kontrolisati bacanje svog osakaćenog tela.

"Šta god bude potrebno", reče Džo, "uradićemo."

"To je... izuzetno... uvidavno s tvoje strane", uspe Glimung da prošapuće, a onda se prevrte sasvim i potonu pod površinu, tako da sad više nije mogao govoriti.

Došao je kraj, pomisli Džo.

Pokunjeno okrete čamac i poveze ga, jadom sav pritisnut, prema gatu, još jednom. Gotovo je, gotovo.

Privezavši ga za gat, poče se penjati uz lestve. Mali, Harper Boldvin i nekoliko neantropomorfnih bića pružiše razne udove da mu pomognu.

"Hvala", reče on, nespretno stupajući na gat. "Mrtav je", reče Džo. "Ili gotovo mrtav. Virtuelno mrtav." Dopustio je da ga gospođica Rajs i Mali Jojez umotaju u cebe, koje se kao ogrtač pripilo oko njegovog tela mokrog od pene i krvi. Bože moj, pomisli on. Ne da sam mokar, nego skroz. A nije se sećao kako se to desilo; dok se dešavalo, on je bio zainteresovan samo za ono što je video. Samo za Glimunga. Sad je obratio pažnju i na sebe... i utvrdio da je sasvim mokar, da se smrzava i da je prepun očajanja.

"Evo ti jedna lokalna cigareta", reče Mali i stavi je među njegove uzdrhtale usne. "Ulazi unutra. Nemoj gledati to tamo. Ništa ne možeš učiniti. Pokušao si."

Džo drhtavo izgovori reči: "Tražio je da mu pomognemo."

"Znam", reče Mali. "Čuli smo ga." Drugi, u blizini, počeše ćutke

klimati glavama; lica su im bila izbeljena od nepopustljivog bola.

"Ali nije mi jasno u čemu se to moglo sastojati", reče Džo. "Ta pomoć. Ne vidim da smo išta mogli učiniti. Ali on je pokušavao da kaže. Samo da je uspeo kazati, mi smo mogli učiniti. Poslednje reči su mu bile, kad mi se zahvalio." Dopustio je Mali da ga povede pod kupolu, koja se za njima hermetički zatvori; a tamo, u zračnu vrelinu prostorije za pripremu za ronjenje.

"Noćes ćemo otići sa ove planete", reče Jojezova uskoro. Stajali su jedno pored drugog.

"Važi", reče on. Klimnu glavom.

"Dođi na moju planetu, sa mnom", reče Mali. "Nemoj se vraćati na Zemlju; tamo bi bio tako nesrećan."

"Jest", saglasi se on. Ovo je bilo istinito. Van svake sumnje, van svake moguće sumnje. Kao što bi V. Š. Gilbert rekao.

Osvrnuvši se oko sebe, Džo upita: "Gde je Vilis? Želeo bih da izmenim neke citate s njim."

"Da 'razmenim'. Ne da 'izmenim'", ispravi ga Mali.

On klimnu glavom. "Da", reče. "Hteo sam reći, da razmenim."

"Stvarno si umoran."

"Do vruga", reče on, "ne znam zašto bih bio umoran. Jedino što sam učinio bilo je to da sam se odvezao čamcem tamo i pokušao da razgovaram sa njim."

"Odgovornost", reče Mali.

"Kakva odgovornost? Nisam mogao ni da ga čujem."

"Ali obećanje koje si dao. U ime svih nas."

Džo reče: "Dao, ne dao, svejedno, pretrpeo sam neuspeh."

"On je pretrpeo neuspeh. Nisi ti kriv. Slušao si - svi smo slušali. Nijednog trenutka nije uspeo da kaže to što je trebalo."

"Je li on još na površini?" upita Džo; poče zuriti pored nje, prema izlazu iz te prostorije, prema gatu i vodi.

"Na površini je i polako pluta ovamo."

Džo odbaci pikavac, ugazi ga petom i pođe napolje.

"Ostani unutra", reče Mali, pokušavajući da ga zadrži. "Ovde hladnoća ne može dopreti. Mocar si i sad; umrećeš."

"Znaš kako je umro Gilbert?" upita je on. "Vilijem Švenk Gilbert? Od srčanog napada dok je pokušavao da spase jednu devojkicu koja se davila." Progurao se pored nje, kroz termalnu barijeru i kroz vrata,

još jednom na gat. "Neću ja umreti", reče on Jojezovoj, koja je pošla za njim. "Što je, u izvesnom smislu, razočaravajuće." Možda bi korisnije bilo, pomisli on, umreti sa Glimungom. Time bismo bar pokazali šta osećamo. Ali, pokazali kome? Ko je preostao da tako nešto primeti? Spidli i verjaci, pomisli on. I roboti. Proguravši se kroz mnoštvo zaposlenih, on dođe do same ivice gata, do vode.

Četiri baterijske svetiljke obasjavale su umiruću gromadu koja je nekada bila Glimung; u njihovoj svetlosti Džo ga je gledao, kao i svi ostali, ćutke. Nije bio sposoban da smisli nikakav komentar, niti se činilo da je ikakav komentar potreban. Pogledaj ga, reče on sebi. A ja sam taj koji je ovo izazvao. Znači, Knjiga Kalendi je, posle svega, bila u pravu; time što sam sišao dole, uzrokovao sam njegovu smrt.

"Ti si to uradio", reče mu Harper Boldvin.

"Da", reče Džo stoički.

"Iz ikakvog razloga?" šušljivo reče mnogonogi gastropod.

"Ni iz kakvog", reče Džo. "Ako ne računamo glupost kao razlog."

"Ja sam spreman da je uračunam", reče Harper Boldvin promuklo.

"U redu", reče Džo. "Učini tako." Onda je Džo gledao; gledao; gledao; Glimung bio bliže; bliže; bliže. Na domak gata propeo se ka nebu.

"Pazite!" vrisnula je Mali iza njega; rulja zaposlenika se zatalasa, počеше bežati kud koji, većina ka bezbednosti najbliže kupole.

Prekasno. Divovska telesina Glimunga sručila se na gat; drvo se raspalo u iverje i potonulo. Džo diže pogled, vide spolja sagledanu unutrašnjost ogromnog tela. Već sledećeg trena počе gledati napolje, iznutra, iz tog tela.

Glimung ih je obujmio, našli su se u njemu. Svi do jednog. Niko nije pobegao, čak ni robot Vilis koji je maločas stajao po strani od zaposlenih. Uhvaćeni, u klopci, sad su bili uključeni u sastav toga što je bilo Glimung.

Džo začu Glimungove reči, ne ušima, nego neposredno u mozgu. Istovremeno je čuo brbljanje svih ostalih, svih službenika Glimungovih; njihovi glasovi bili su neprestana buka, mrmljava, iza Glimungovog glasa, nešto kao razgovor u pozadini. "U pomoć? Gde sam ja. Izvucite me odavde!" Sudarala su se ta njihova brbljanja, kao mravi kad su uznemireni i uplašeni. A Glimungov glas se potmulom snagom razlegao kroz prostor; sve ih je nadjačavao, ali ne ugušivao.

"Pozvao sam vas ovde danas", saopšti Glimung, bombardujući Džooov mozak, "zato što mi je potrebna vaša pomoć, koju samo od vas mogu dobiti."

Mi smo deo njega, uvide Džo. Deo! Pokuša da gleda, ali njegove oči sad su uspevale da registruju samo jednu uskomešanu sliku nalik na uzmućen gel: prozirni polutečni sloj koji je sakrivao, a ne otkrivao stvarnost oko njega. Nisam negde blizu ruba, pomisli on; u središtu sam. Zato ne vidim. Oni na rubovima mogu da vide, ali...

"Molim, slušajte me", prekide ga Glimung, razbacujući na sve strane njegove misli koje su lepršale kao slepi miševi. "Usredsredite se. Ako ne, bićete apsorbovani i konačno ćete nestati, a time prestati biti od koristi i meni i ma kome drugom. Potrebno mi je da živite, kao zasebni entiteti kombinovani u mom jednom somatskom prisustvu."

"Hoćemo li mi ikada izići napolje?" počeo se dernjati Harper Boldvin. "Ili ćemo morati ostati ovde unutra zauvek?"

"Ja hoću napolje!" gospođica Rajs povika u panici. "Oslobodite me!"

"Molim", reče ogromni vilin-konjic. "Ja bih da letim i pevam; a ovde sam zadržan, pritisnut, zgnječen i nateran da budem ne-sam. Odobri moje bekstvo, Glimunže!"

"Oslobodi nas!" moljakao je Nurb K'ol Daak. "Nije ti fora!"

"Uništavaš nas!"

"Mi ćemo, izgleda, biti žrtvovani za tvoje naume!"

"Kako ćemo ti pomoći ako budemo uništeni?"

Glimung reče: "Niste uništeni. Obuhvaćeni ste."

"To je uništenje", reče Džo.

"Ne", zatutnja silovita reč Glimungova. "Nije." Glimung se počeo glomazno udaljavati od platforme i od razbacanih komada drveta koje nije apsorbovao. Dole, pomisli Glimung, i ta misao se utisnu Džou u mozak - i u mozak svih ostalih oko njega. Dole, na dno. Došlo je vreme; Heldskala mora biti podignuta.

Sad, pomisli Glimung. Ono što je potonulo pre nekoliko vekova, biće ispljunuto na površinu, vraćeno. Amalita i Borel, pomisli on. Bićete slobodni i na obali; biće sve kao ranije, svetovi bez kraja.

Dubina. Voda postade tupa. Neki oblici su strelovito proletali, ili puzili; mnogo oblika, ni dva slična. Snežne pahuljice mora, pomisli on. Zima jednog biljnog življenja koje puzi po, i ne pušta se sa. Ma, pusti.

Pred njim je ležala Heldskala. Njene blede kulice, gotski lukovi, bočni 'leteći' potpornji, staklo crvene nijanse napravljeno uz upotrebu zlata - on ugleda sve to, kroz nekih dvanaestak očiju. Neoštećena Heldskala, ako se ne računaju intervencije koje su izvršili njegovi inženjerci, u jednom drugom dobu, kad je planirao da diže Heldskalu spolja. Sad ću ja u tebe ući, pomisli on; postaću deo tebe, a onda ću se dizati. Ti ćeš sa mnom, pa ćemo umreti na obali. Ali ćeš ti biti spasena.

Razaznao je zupčaste razvaline Crne katedrale. Razvaljena, rasturena, pomisli on. Uništena si tu gde sam te ostavio; trula gomila smeća, neupotrebljiva, ničemu ne služi i ne može me više sprečavati, ni ovako slabog. Zahvaljujući svima vama, pomisli on, ja opet mogu da dejstvujem. Čujete me? Izgovorio je to razgovetno. "Javite se ako čujete."

"Čujemo, čujemo."

"Da."

"Da." Glasovi su odgovarali, i to je potrajalo; brojao ih je, svi su bili na broju; svi živi, svi su dejstvovali kao podoblici njega. "U redu", reče on, i likovanje ga ispuni; on zaroni pravo na Heldskalu.

"Hoćemo li mi preživeti ovo?" upita Džo Fernrajt. Uplašen.

Hoćete, pomisli Glimung. Ali neću ja. Podižući svoje perimetre, raširi se, poče svojim prednjim delom opsluživati najširu moguću zonu. Sada si ti ja, pomisli on, a ja sam ti, Heldskala. Desilo se, uprkos Knjizi.

Držao je potonulu katedralu u sebi.

E, sad, pomisli on. Oslušnu; bio se prestao kretati. Gospodine Boldvine, pomisli on, i gospođice Jojez, gospodine Daak, gospođice Fleg, gospođice Rajs - čujete li me?

"Da." Odgovori su stizali, mrzovoljni, ali pravi; on oseti prisutnost tih osoba, njihovu uznemirenost, i kako se opiru i održavaju pod njegovim vučenjem. Okupite se, reče im. Da bismo preživeli, moramo se podići, a za to je neophodno da vi stupite u dejstvo. Ne postoji drugi način. Nikad nije postojao.

"Kako da stupimo u dejstvo?" pitali su glasovi.

Kombinujte se sa mnom, reče Glimung. Pridodajte vaše veštine, kapacitete, snage... sve pridodajte mom umu. Gospodine Boldvine: Vi pomerate predmete na daljinu. Pomozite mi. Pomozite njima.

Gospo Jojez: Vi se razumete u umetnost vađenja predmeta zaraslih u korale. Radite to, sada: rastočite kvрге u koje nas je koral stegao. Gospodine Fernrajte, Vi morate spojiti keramičke površine katedrale, da opet budu jedna celina... to Vam je glina, a Vi ste grnčar. Gospodine Daak: Vi ste inženjer hidraulike. Ne, odgovara Daak: ja sam grafoarheolog - procenjujem nađene i spasene umetničke predmete. Ja ih mogu identifikovati, katalogizovati, oceniti njihovu kulturnu vrednost. Da, pomisli Glimung; gospodin Lank je inženjer hidraulike, zaboravio sam, slična imena, eto.

Prelazimo na naš prvi pokušaj! reče im Glimung, reče onim svojim delovima koji su još posedovali zasebne identitete. Verovatno ćemo potonuti opet na početni položaj. Ali ćemo pokušavati ponovo. Dokle god smo živi? upita Mali Jojez. Da, pomisli on. Pokušavaćemo dokle god smo živi. Sve dok i poslednji od nas ne bude mrtav. Ali to nije pošteno, pomisli Harper Boldvin. Glimung pomisli, ponudili ste mi sve što ste imali; čeznuli ste da mi pomognete dok sam ležao i umirao. Sad pomažete. Treba da vam je milo, da se radujete. On poduhvati neisečeni pod katedrale svojim mnogobrojnim somatskim produžecima. Ranije, pomisli on, dok su ovde dole bili Crni Glimung i Crna katedrala, nisam smeo rizikovati da dižem Heldskalu sopstvenom fizičkom snagom. Sad smem.

Dizanje nije uspelo. Katedrala je ostala ukorenjena u korale. Ta masa, ta težina, zacementirana. On ostade zadihan, istrošen zbog napora pogrešno uloženog. Svugde u sebi osećao je bolove, svi zasebni glasovi u njemu jaukali su panično i očajno. I bolno.

Ona ne želi da pođe, pomisli Džo Fernrajt.

Je l' to tako? upita Glimung. Kako si to saznao?

Otkrio sam da je tako, pomisli Džo. Kad sam sišao ovamo. Pročitao sam na onom ćupu, sećaš se?

Da, pomisli Glimung. Sećam se. Oseti umornu prestrašenost, neodoljivo podvrgavanje koje obuhvati svakoga i sve što siđe u ovu dubinu. Čak i njega. Zar opet, pomisli on. Faust svaki put pretrpi neuspeh. Ali, pomisli on, ja nisam Faust. Jesi, jesi, dođe mnoštvo glasova, očajna i silna galama poraza i odbijanja.

Hajdemo gore, reče Glimung. Idemo, pošli smo. I oseti da mu se osnova katedrale opire. Možda si u pravu, pomisli on. Znam da jesam, dođe jedan glas. Ovo se dešavalo ranije; dešavaće se i

ubuduće; dešava se uvek. Ali ja mogu podići Heldskalu, reče Glimung sebi i svima njima. Mi možemo, svi.

Upotrebljavajući njih, pretvarajući sve njih u svoje ruke, on počeo podizati; potezati telo katedrale ka sebi, prisiljavati ga da se diže, iako neće. Osetivši opet njeno opiranje, ispuni se ogorčenjem i smetenošću. Nisam znao da je ovako, pomisli on. Možda će me ovo znanje ubiti; možda je Knjiga mislila na to. Možda bi, pomisli on, trebalo da ostavim Heldskalu na dnu; možda je bolje ovako kako jeste.

Neće da se podigne.

On se upre još jednom. Neće, pa neće. Ja kažem da ne želi. Neće nikad. Ni za koga. Ni pod kakvim spletom okolnosti.

Hoće, ustaće ona, reče Džo Fernrajt, kad se oporaviš od povreda, od ozleda koje ti je nanela Crna katedrala.

"Šta?" upita on. Oslušnu. I drugi glasovi pridruživali su se Džou. Kad budeš jači. Sačekaj do tada.

Moram se ojačati, uvide on. Mora da protekne vreme, ono autentično vreme nad kojim ja nemam kontrolu. Kako je moguće da oni to znaju, kad ja to ne znam? Slušao je, ali nije čuo nijedan glas; svi su utihnuli čim se on prestao boriti. Neka tako bude, odluči on. Isploviću na površinu, sam, i jednog dana, u nekoj ne odveć dalekoj budućnosti, pokušaću ponovo.

Još jednom on odluči: apsorbovaću vas. Sve vas. Još jednom ćete biti delovi mene, kao što ste i sada. U redu, zacijukaše glasovi. Ali nas pusti; dokaži da nas možeš pustiti. Hoću, reče im on. I pusti sebe da isplovi na površinu.

Kroz ladni noćni vazduh on vide nejake, daleke zvezde.

Na divljoj obali, po kojoj su krakale noćne vodene ptice, on istovari te uporne glasiće, izbljuva iz sebe sve njih, sve te koje je bio uključio u sebe, a onda se baci još jednom u vodu - u akvatični svet koji je sad bio bezbedan; tu on može ostati večno i nikad nemati susret ni sa jednom neprijateljskom silom. Hvala ti, Džo Fernrajte, pomisli on, ali sad mu ne dođe nikakav odgovor; on je bio opet interno sam. Zato izgovori te reči naglas, i, izgovarajući ih, oseti da je usamljen. Neko vreme, do maločas, bejaše nastanjen. Ali... doći će to opet, ta toplina brbljanja unutra.

Pregleda svoje rane, zauze jedan udoban poluuronjeni položaj i

prepusti se čekanju.

Cepteći od zime, stopala utonulih u peskovito blatište, Džo Fernrajt je slušao i čuo Glimungov glas: "Hvala ti, Džo Fernrajte." Slušao je i dalje, ali ništa više nije čuo.

Video je Glimunga, veliko stvorenje koje je ležalo nekoliko stotina metara daleko od obale. Ubio bi on sve nas, pomisli Džo. I sebe, dabome. U pokušaju da podigne katedralu. Bogu hvala da je slušao. "Ovo je bilo blizu, i preblizu", reče Džo drugim stvorovima koji su bili oko njega, raspoređeni na mnogo raznih mesta, na peskovitoj plaži. Reče naročito Mali Jojezovoj, koja se šćućurila sasvim uz njega da bi se zagrejala. "Pre-bli-zu", dodade on, napola samome sebi. Sklopi oči. Bitno je da nas je pustio, razmišljao je. Sad samo treba pešačiti sve dok ne dođemo do neke kuće ili puta. Osim ako pokuša opet da nas uvuče unutra.

Ali nije se činilo da je to verovatno. Bar ne uskoro.

"Je l' ostaješ na Oračevoj planeti?" upita ga Mali. "Jasno ti je šta to znači: on će pokušati da ponovo apsorbuje sve nas koji ostanemo."

Džo reče: "Ostajem."

"Zašto?"

"Hoću da vidim da se dokaže da Knjiga greši."

"Pa već je dokazano da je pogrešila."

"Mislim, konačno", reče Džo. "Jedan krajnji dokaz, jednom zauvek." Jer, kako sad stojimo, pomisli on, mogla bi Knjiga ipak biti u pravu... mi, naime, ne znamo šta će se desiti sutra ili prekosutra. Još i sad bih ja mogao ubiti Glimunga, uvide on. Na neki posredan način.

Ali znao je da se to neće dogoditi. Prekasno je. Kao i mnoge druge stvari, ni ta jedna ne se može dozvati da se vrati. Kalende su osuđene na propast. Njihova moć nestala.

"Ali Knjiga zamalo da bude u pravu", reče on. Očigledno Kalende izračunavaju: igra postotaka. Na dugi rok ispadnu uglavnom u pravu. Ali u nekim pojedinačnim slučajevima - kao u ovom - pokaže se da su pogrešile. A to je značajno; moralo se dokazivati kroz Glimungovu bukvalnu, fizičku smrt, ili kroz bukvalno, fizičko podizanje Heldskale. U poređenju sa ovim, drugi konačni događaji, kao što je oburvavanje planete nazad u sunce iz koga je postala, nisu stvarno važni. Suviše su udaljeni. U nekoj krajnjoj liniji, Kalende bi mogle biti u pravu:

njihova proročanstva uklapaju se u opšte kosmičke težnje, kao što su zakoni termodinamike i završna entropija. Dabome da će Glimung, ranije ili kasnije, umreti. Kao i on, Džo. Svi će oni umreti. Ali u sadašnjici i ovdašnjici, Heldskala čeka da se Glimung oporavi. Što će i dočekati. Pa - onda će katedrala izići iz vode, kao što je Glimung planirao.

"Bili smo poliencefalni entitet", reče Mali.

"Pardon?" upita Džo.

"Kolektivni um. Iako podvrgnuti Glimungu. Ali jedno kratko vreme..." Mahnula je rukom. "Svi mi, sa najmanje stotinu zvezdanih sistema; dejstvovali smo kao jedan organizam. Bilo je to, u nekim pogledima, baš uzbudljivo. Ne biti..."

"Sam", reče Džo.

"Da; to me je navelo da uvidim koliko je svaki od nas, u normalnim prilikama, izdvojen, odsečen. Razdvojen od svih ostalih... a naročito od drugog života. To je okončano kad nas je Glimung apsorbovao. Nismo više bili neuspešne jedinke."

"Okončano", reče Džo, "pa ponovo počelo. I evo opet traje."

Mali reče: "Ako ostaneš na Oračevoj planeti, ostaću i ja."

"Zbog čega?"

"Dopada mi se grupni um, grupna volja. Kao što kažu na tvojoj planeti, 'tamo je akcija'."

"Niko to nije rekao na Teri", reče on, "već skoro stotinu godina."

"Naši udžbenici bili su vrlo stari", primeti Mali skrušeno.

Pojačanim glasom Džo reče gomili zaposlenika razasutoj svuda oko njega: "U redu; krenimo peške prema hotelu 'Olimpija'. Da se domognemo vrućeg kupatila i večere."

"A onda, spavanjac", reče Mali.

On je obgrli jednom rukom. "Ili, već", reče on, "šta god humanoidi normalno rade."

16.

Osam dvadesetšestočasovnih dana kasnije, Glimung je pozvao celu grupu na novo okupljanje, pod hermetički izolovanim kupolama zagrejane i osvetljene platforme za pripremu za silaženje u more. Robot Vilis kontrolisao je spisak, dok su oni pristizali; kad je i poslednji stigao, Vilis je obavestio Glimunga. Onda su, kolektivno, čekali.

Prvi je stigao Džo Fernrajt. Udobno se smestio u jednu od krupnih fotelja i pripalio cigaretu od trave sa Oračeve planete. Proteklih sedam dana bejahu jedna dobra sedmica; družio se mnogo sa Mali, i još se sprijateljio sa Nurb K'ol Daakom, dvoventilcem toplog srca.

"Čuj ovu, koja se priča na Denebu Četiri", reče taj dvoventilac. "Jedan freb, koga ćemo zvati Aa, pokušava da proda glenka za pedeset hiljada burfla."

"Šta je freb?" upita Džo.

"Jedna vrsta... " Dvoventilac se zatalasa od naprezanja. "Jedna vrsta idiota."

"A burfl šta je?"

"Monetarna jedinica, kao krambl ili rublja. Dakle, kaže neko tom frebu: 'Zar ti zaista očekuješ da dobiješ pedeset hiljada burfla za tvog glenka?'"

"Šta je glenk?" upita Džo.

Još jednom se dvoventilsko biće zatalasa; ovog puta dobi i blistavu ružičastu boju, od silnog napora. "Kućni ljubimac, bezvredni niži oblik života. Dakle, freb odgovara: 'Ja sam odredio cenu, i to je cena.' 'Ti si odredio cenu?' pita pitalac. 'Stvarno?' 'Nego šta', odgovara freb. 'Dobio sam ovog glenka trampom, trampio sam ga za dva pidnida od po dvadeset pet hiljada burfla.'"

"Šta je pidnid?"

Dvoventilac odustade; zaklopi, uz tresak, svoju školjkastu spoljašnjost i povuče se u privatnost i ćutanje.

Napeti smo, reče Džo sebi. Čak i Daak. Sve nas je uhvatila nervoza. On ustade, tada; Mali Jojez je upravo ušla u dvoranu. "Evo, sedi", doviknu joj Džo, nameštajući jednu fotelju za nju.

"Hvala ti", promrmlja Mali, sedajući. Izgledala je nešto bleđa; dok je palila cigaretu, ruke su joj drhtale. "Trebalo je ti da mi pripališ", reče ona Džou, tonom napola šaljivim, a napola optužujućim. "Izgleda da sam stigla poslednja." Osvrtala se po dvorani ispod kupole.

"Oblačila si se?" upita Džo.

"Da." Klimnula je glavom. "Htela sam da izgledam kako treba, za ono što ćemo sad uraditi."

Džo reče: "Kako se treba obući za poliencefalnu fuziju?"

"Ovako." Ustala je da on bolje vidi njeno zeleno odelo, dvodelni set. "Čuvala sam ja ovo. Za posebnu priliku. Ovo je posebna prilika." Opet je sela; prekrstila je noge, dugačke i vitke, i žustro prionula na pušenje. Videlo se da je duboko uplovila u razmišljanja; njegovog prisustva kao da je bila jedva svesna.

Glimung uđe u dvoranu.

Ovaj njegov oblik bio je, za njih, nov; Džo je osmotrio čvrstu, dobro utegnutu vreću i pitao se zašto se Glimung opredelio da oponaša baš taj oblik života. Na kom zvezdanom sistemu starosedeci izgledaju ovako? - pitao se.

"Dragi moji prijatelji", razlegao se duboki, silni glas Glimungov. Isti kao u ranijim prilikama. "Kao prvo, želim da znate da sam se fizički sasvim oporavio, mada ostaje psihološka trauma zbog koje imam lapsuse u memoriji. Drugo, testirao sam sve vas, bez vašeg znanja, metodima koji vam nisu doneli ni najmanju nelagodnost, i prikupio informacije koje mi kažu da ste i vi, fiziološki, u vrhunskoj formi. Gospodine Fernrajte, želim da se posebno zahvalim Vama što ste prekinuli moje preuranjene napore da podignem katedralu."

Džo klimnu glavom.

Predmet u obliku vreće neko vreme je ćutao. Zatim ponovo otvori usta, nalik na prorez, i nastavi: "Nešto ste se ućutali."

Ustajući na noge, Džo se suoči sa Glimungom. "Kakvi su naši izgledi da preživimo ovo?"

"Dobri", reče Glimung.

"Ali ne odlični", reče Džo.

Glimung reče: "Načiniću jednu pogodbu sa vama. Ako budem osetio da moja snaga jenjava i da neću preživeti, vratiću se na površinu i ispustiću sve vas."

"A onda, šta?" upita Mali Jojez.

"A onda ću zaroniti opet i pokušati ponovo. Pokušavaću sve dok ne uspem." Tri sumorna oka naglo se otvoriše u sredini vrećastog bića. "To ste pitali?"

"Jesmo", reče crvenkasti želatin pridržan metalnim rešetkama odasvud.

"Zaista vas ništa drugo ne zanima?" upita ih Glimung. "Samo vaša lična bezbednost?"

Džo reče: "Tako je." Čudno se osetio dok je to izgovarao. Tim rečima izbegao je atmosferu odanosti zadatku, koju je Glimung sa sobom doneo; sad više nije bio važan zajednički napor, nego samo pojedinačni životi. Pa ipak, on mora uraditi i posao. Takav je konsenzus ovih zaposlenika. Štaviše, i njegovo lično osećanje je takvo.

"Ništa vam se neće desiti", reče Glimung.

"Pod pretpostavkom", reče Džo, "da ti budeš tada sposoban da nas dostaviš na površinu, na vreme. I to na kopno."

Glimung ga je nekoliko trenutaka gledao pomoću tri oka, sva tri blizu sredine vrećastog tela. "Izveo sam to već jednom", reče.

Pogledavši na ručni časovnik, Džo reče: "Da počnemo mi."

"Da li ti to meriš vreme Vaseljeni", upita Glimung, "da bi proverio da li ona kasni? Daješ li ti širinu i meru zvezdama?"

"Ja merim vreme tebi", reče Džo iskreno. "Mi smo ovde sproveli anketu, i mišljenje je naše da treba da ti damo dva sata."

"Dva sata?" Tri oka su, raširena od neverice, zurila u njega. "Za podizanje Heldskale?"

"Tako je", reče Harper Boldvin.

Glimung je duže razmišljao. "Znate šta, vi", reče im najzad, "ja bih mogao i silom da izvršim poliencefalnu fuziju svih vas, u bilo koje vreme. I posle bih mogao da odlučim da vas ne pustim."

"Neće doći do toga", javi se tankim glasićem jedan mnogonogi gastropod. "Zato što mi čak i fuzionisani možemo odbiti da pomognemo. A ako ti mi ne pružimo tu pomoć, nema šeme da uradiš posao."

Vrećasti entitet počeo se raskrupnjavati od pompeznog besa; luciferski prizor: uvređenost stvora od osamdeset hiljada tona sadržanog u tako nejakoj posudi. Onda, postupno, Glimung splasnu; malo po malo, do srazmerne smirenosti.

"Sad je četiri i trideset po podne", reče Džo Glimungu. "Imaš do šest i trideset da dignesh Heldskalu i istovariš nas na suvo tle."

Ispruživši jednu pseudopodiju, vrećasto biće izvuče iz džepa-vreće na stomaku primerak Knjige Kalendi; otvori ga i poče pomno proučavati tekst. Onda, duboko zamišljeno, sklopi knjigu i vrati je u trbušni džep.

"Šta kaže?" upita žena srednjih godina i oštrog lica.

Glimung reče: "Kaže da ja to ne mogu."

"Dva sata", reče Džo. "Sad već i manje od dva sata."

"Ma, ne treba meni dva sata", reče Glimung, uspravljajući se dostojanstveno. "Ako ne uradim posao za jedan sat, odustaću i isporučiću vas ovamo, nazad." Okrete se i krutim koracima pseudopodija iziđe iz dvorane, u pravcu sveže opravljenog gata.

"Gde želiš da budemo?" upita Džo, koračajući za njim iz toplote u studen poznog popodneva.

"Kod vode", reče Glimung. Zvučao je kao da je ljut, ali, u isti mah, i ispunjen prezirom; uslovi koje su mu postavili njegovi zaposlenici kao da su mu samo pojačali odlučnost.

Džo reče: "Dobru sreću ti želim."

Mnoštvo ostalih je doletelo, dopuzalo ili došetalo na otvoreni prostor platforme, ka gatu; kao što je Glimung i zahtevao, počеше se okupljati blizu vode. Glimung ih je osmotrio još jednom, poslednji put, onda sišao niz drvene lestvice u vodu. Odmah je iščezao ispod površine; samo mehurići i krugovi na vodi pokazivali su gde je potonuo. Možda zauvek, pomisli Džo. On - i mi - možda nikad nećemo izroniti.

Prišavši sasvim blizu Džou, Mali reče: "Ja se plašim."

"Neće još dugo trajati", reče debela žena sa umršenom kosom kao u lutke-devojčice.

"Koja je tvoja specijalnost?" upita je Džo.

"Sečenje stena na ravne ploče."

Posle toga, čekali su ćutke.

Fuzija ga je tresnula kao ogromni šok. On uskoro vide da je tako delovala i na ostale: talas njihovog uplašenog brbljanja prelio se, kao jedan kompozitni glas, preko njega - a za tim talasom, nadmoćno prisustvo Glimunga, Glimungovih misli i želja. I, Džo uvide,

Glimungovih strahova. Ispod ljutnje i gledanja sa visine, ležalo je jezgro velike zabrinutosti, koje pre fuzije nije bilo primetno. Sad su svi to znali... a Glimung je znao da oni znaju; njegove misli su se menjale, zato što je sad spretno pokušavao da izbegne njihovo posmatranje.

"Glimung nam se uplašio", proglasi žena sa izgledom matrone.

"Da, silno se uplašio", reče tankim glasom stidljivi, sitni drugar.

"Više nego mi", reče kvaziarahnid.

"Više nego neki od nas", uzvratila ogromni vilin-konjic.

"Gde smo?" pitao je krupni čovek crvenog lica. "Ja sam već rastrojen." U njegovom glasu preovlađivala je panika.

Džo reče: "Mali?"

"Da." Činilo se da je ona negde blizu njega, dovoljno blizu da je dodirne. Ali on sad nije imao nikakve udove koji bi mu poslužili kao ruke; kao crv u lešu, bio je, kao i ranije, čvrsto ugrađen u magnasomu zvanu Glimung. Ni za koga od njih više nije postojala mogućnost nekakvog zasebnog pokretanja. Sad su svoje posebno postojanje imali još samo kao mentalni entiteti... osećaj čudan, Džou i nelagodan.

Pa ipak - biti, još jednom, tako uvećan. Pomnožen činiocem prisustva svih ostalih i, nadasve, Glimunga. Bepomoćan, ali zato deo jednog nadnormalnog organizma čiji su potencijali neizračunljivo ogromni. I Glimung je ovom fuzijom bio korenito proširen; Džo je pažljivo osluškivao Glimungovu moždanu aktivnost i divio se njenoj novoj izoštenosti... izoštenosti i snazi.

Padali su u dubinu okeana.

"Gde smo?" upita Harper Boldvin nervozno. "Ne mogu lepo da gledam; suviše sam duboko unutra. Vidiš li ti nešto, Fernrajte?"

Džo je video, kroz oči Glimunga, obličje Heldskale, koje je pred njim raslo. Glimung se ustremio ka njoj, ne gubeći vreme; očigledno je ozbiljno shvatio dvosatni rok. Ispružio se ka Heldskali i pokušao da je zagri; istrošio, u jednom jedinom deliću sekunde, celokupni svoj raspoloživi fond energije, nadajući se da će stegnuti katedralu u neraskidivi stisak.

Iznenada se Glimung zaustavi. Nešto se uzdizalo iz Heldskale, postavljalo uspravno pred njega, neka mutna prilika. Glimungove misli, koje su se rastrčale kao miševi, pojuriše kao slapovi vode

preko njega, natapajući ga. Iz tih misli razabrao je zašto se Glimung zaustavio, ko je taj mutni oblik pred njim.

Maglenac, stvorenje magle. Iz drevnih vremena. Još živo. Sada se isprečilo između Glimunga i Heldskale.

Fizički i bukvalno im zaprečilo put.

"Kvestobare", reče Glimung. "Pa ti nisi mrtav."

Maglenac odgovori: "I, kao i sve drugo na ovoj planeti što je mrtvo, ja živim ovde, sad. U Mare Nostrumu. Ništa na ovoj planeti ne umire sasvim." Biće magle podiže ruku, uperi je pravo u Glimunga. "Ako digneš Heldskalu iz dubina mora na suvo tlo, vratićeš u život i kult Amalite, pa time, posredno, i obožavanje Borel. Jesi li spreman na to?"

"Jesam", reče Glimung.

"Time i nas? Bićemo onakvi kakvi smo onda bili."

"Da", reče Glimung.

"Više nećeš biti preovlađujuća živa vrsta na ovoj planeti."

"Tako je", reče Glimung. "Znam to." Kroz njega su brze misli putovale, ali misli napetosti, ne straha.

"Pa ipak želiš da digneš ovu crkvu? Znajući to?"

"Ona mora biti postavljena na suvo, na kopno", reče Glimung. "Mora biti vraćena gde joj je mesto, a ne ostati ovde, u svetu raspadanja."

Maglenac zakorači u stranu. "Neću te zaustavljati", reče.

Radost ispuni Glimunga; on jurnu napred da zgrabi Heldskalu, a sa njim jurnuše i oni, svi. Svi se, zajedno sa Glimungom, ispružiše napred. Još dok su to činili, Glimung se počeo menjati. Devolucija mu se dogodila, pohitao je nazad kroz vreme, postajući ono što je nekad, još u davno neko doba, prestao biti. Moćan, divalj i mudar. Onda podiže katedralu i još jednom se izmeni.

Glimung se preobrazio u ogromno biće ženskog pola.

Devolucija se proširila i na crkvu, koja se počeo takođe menjati. U naručju Glimunge pretvorila se u fetus omotan ovojnicama, u maleno, usnulo stvorenje-dete, uvijeno u vlaknastu čauru. Bez napora ga podiže Glimung na površinu; svi zajedno povikaše presrećno kad se, u jednom svetlucavom trenu, katedrala probi u hladni sunčani sjaj poznog popodneva.

Otkud ova promena? - pitao se Džo.

Glimunga mu odgovori. Promena je otud, uzvratu Glimunga Džou svojom mišlju, što smo mi u jedno doba bili biseksualni. Ovaj deo mene bio je suzbijen tokom svih ovih godina. Sve dok ga opet nisam dobila, nisam mogla ni učiniti ovu katedralu svojim detetom. A ona mora to biti.

Pod težinom tog deteta, zemljište se ugibalo, tonulo; ali to nije uznemiravalo Glimungu, koja poče malo po malo puštati katedralu, nerado, u postojanje opet zasebno od nje. Ja sam ona, mislila je, a ona je deo mene.

Prolomi se tresak groma, poče kiša. Tiho, ali teško, kiša je natapala sve; voda je počela da kulja iz katedrale i krivuda mukotrpnim putem natrag u Mare Nostrum. Tek sada je, postepeno, katedrala poprimala opet svoj uobičajeni oblik. Umesto bića-deteta, beton, granit i bazalt, 'leteći' potporni stubovi ugrađeni u spoljnu stranu zgrade, šiljati gotski svodovi uzvinuti ka nebu. Još jednom vitraži od stakla crvenog, pravljenog sa zlatom, zaškriše u nepostojanom, kroz kišu i oblake, prodiranju sunca.

Urađeno je, pomisli Glimunga. Sad se mogu odmoriti. Veliki ribar noći ulovio je pobjedu. Sve je opet dovedeno u red.

Idemo, reče Džo. To, ipak, uvek, ostaje.

"Tako je!" uzdigoše se povici mnogih drugih. "Puštaj nas!"

Glimunga je oklevala; Džo je osećao plime i oseke njenih sukobljenih misli. Ne, pomislila je. Ja zahvaljujući vama imam veliki autoritet; ako vas pustim, potonuću opet, skupiću se u malenkost.

Moraš, pomisli Džo. Takav je naš dogovor.

Istina je, pomisli Glimunga. Ali vi biste toliko mnogo dobili kao delovi mene. Mi možemo dejstvovati hiljadu leta, i niko od nas neće biti sam.

"Da glasamo", reče Mali Jojez.

Tako je, pomisli Glimung. Glasajte, vi, pa vidite ko želi da ostane u meni, a ko se opredeljuje da se izdvoji u pojedinačno biće.

Ja ostajem, pomisli Nurb K'ol Daak.

I ja ću, pomisli kvazipauk.

Glasanje se nastavilo; Džo ih je slušao. Neki su se opredeljivali da ostanu, neki da se otrgnu i budu slobodni. Ja želim da budem oslobođen, reče on, kad dođe red na njega da glasa. Na ovo se Glimung strese od nezadovoljstva. Džo Fernrajte, pomisli Glimung.

Ti si najbolji od svih njih; zar nećeš ostati?
Neću, pomisli Džo.

Hodao je obalom senki duž koje su se uzdizali veliki, tamni oblici, iz guste, trajne močvare negde u divljinama Oračeve planete. Koliko sam već dugo ovde? Nije to znao. Pre izvesnog vremena, bio je u Glimungu, sad gazi bolno i mukotrпно po oštrom pesku koji mu se useca u stopala.

Jesam li sam? - pitao se. Zastade i zagleda se žmirkavo u polumrak, nastojeći da razazna koji je to drugi oblik života blizu njega.

Mnogonogi gastropod krivudavim uvijanjem pođe ka njemu. "Pošao sam sa tobom", reče on Džou.

"Je l' još neko?" upita Džo.

Gastropod reče: "Kad se na kraju odlučivalo, samo nas dvojica. Ti i ja. Svi ostali su ostali. Ja to smatram neverovatnim, ali tako je - ostali."

"I Mali Jojez?"

"I ona", reče gastropod.

Dakle, tako. On oseti težinu vekova na sebi; trud oko podizanja katedrale, a sad i gubitak Mali, bilo je to premnogo. "Znaš li gde smo?" upita on gastropoda. "Ja ne mogu još dugo da pešačim."

"Ni ja", reče gastropod. "Ali severno od nas je neka svetlost; odredio sam joj paralaksu i mogu zaključiti da se mi sada nožno prevozimo u tom pravcu. Još jedan sat ovako, i trebalo bi da stignemo, ako sam izračunao našu brzinu tačno."

"Ja ne vidim svetlost", reče Džo.

"Moj vid je nadmoćan u odnosu na tvoj. Videćeš i ti, kroz dvadeset minuta. Vrlo je nejaka, maltene se gasi povremeno. Verovatno kolonija spidla."

"Spidli", reče Džo. "Hoćemo li proživeti ostatak naših života sa spidlovima? Je l' tako treba da skončamo, posle rastanka sa Glimungom i ostalima?"

Gastropod reče: "Od njih možemo hover-taksijem do hotela 'Olimpija' gde ćemo pronaći naše stvari. A onda svako na svoju planetu. Dobar smo posao obavili; uradili smo ono radi čega smo došli ovamo. Trebalo bi da se radujemo."

"Da", reče Džo natmureno. "Trebalo bi da se radujemo."

"Veliki je to uspeh bio", ponovio je gastropod. "Možeš videti da legende koje tvrde da Faust mora pretrpeti neuspeh nisu tačne u sameravanju sa stvarnošću; i ne samo to, nego, štaviše..."

"Aj mi da pričamo o tome", reče Džo, "kad se dočepamo hotela 'Olimpija'." Nastavi da pešači. Posle jednog trenutka oklevanja, stvorenje sa mnogo nogu pođe za njim.

"Da li je mnogo loše na tvojoj planeti?" upita gastropod. "Na, kako je vi zovete, Zemlji?"

"Na Zemlji je kao na nebu", reče Džo.

"Znači, mnogo loše?"

"Da", reče Džo.

Gastropod reče: "Zašto ne pođeš sa mnom, na moj svet? Mogu ti nabaviti šta da radiš... ti si iscelitelj ćupova, zar ne?"

"Jesam."

"Imamo mi izobilje keramike, na Betelgezu Dva", reče gastropod. "Tvoje usluge bile bi veoma tražene."

"Mali", reče on, napola sebi.

Gastropod pronicljivo reče: "Razumem. Ali ona neće doći; ostaje u Glimungu. Plaši se, kao i ostali, da se vrati u neuspeh."

"Mislim da ću otputovati na njenu planetu", reče Džo. "Sudeći po onome što je ona o njoj govorila..." Zaćutao je, ali nastavio da gaca napred. "U svakom slušaju", reče on uskoro, "tamo će sigurno biti bolje nego na Zemlji." Uz to, pomisli on, biću među humanoidima. Možda ću sresti tamo neku kao što je Mali Jojez. Postojeće bar neki izgledi.

Nastavili su pešačenje u tišini. Prema dalekoj koloniji spidlova koja je, sa svakim umornim i nesigurnim korakom njihovim, postajala sve bliža.

"Znaš šta ja mislim da je tvoj problem?" upita gastropod. "Ja mislim da ti nov ćup napraviš, ne treba samo stare da krpiš."

"Ali", reče Džo, "moj otac je bio iscelitelj keramike, pre mene."

"Osmotri uspešnost Glimungovih ambicija. Oponašaj njega, koji, boreći se za svoj Projekat, uništi Knjigu Kalendi i tako razbi tiransku vladavinu sudbine same. Kreativan budi. Delaj protiv sudbine. Pokušaj."

Džo reče: "'Pokušaj', a?" Nikad još nije pomislio na ovo: grnčarski proizvod koji bi bio njegova tvorevina. Tehnički, znao je kako; znao je

tačno kako treba napraviti keramički predmet.

"U radionici koju je Glimung spremio za tebe", reče gastropod. "Imaš svu opremu i sve materijale. Sa tvojim znanjem i sposobnošću, trebalo bi da bude dobar ćup."

"Važi", graknu Džo promuklo. "Važi, pokušaću."

U novoj-novcatoj, blistavoj radionici je stajao, a svetiljke su odozgo sipale poplavu svetlosti na njega. Proučavao je glavni radni sto, tri kompleta mehaničkih ruku za ispomoć, lupe koje su se automatski fokusirale, deset zasebnih termičkih igala i - sve glazure: svaku boju, preliv i finesu. Prostor sa nultom silom teže: osmotrio ga je dobro. Peć. Posude sa mokrom glinom. I grnčarski točak sa elektromotorom.

U njemu poče naviranje nade. Ima sve što je potrebno. Točak, glinu, glazure, peć.

Otvori jednu posudu i izvadi veliku grudvu sive gline, ponese je ka grnčarskom točku, sruči je jednim zamahom u samo središte, uključi motor, i točak se zavрте. Iz prvog pokušaja pa pravo u centar, reče on sebi, zadovoljan. Koristeći snažne palčeve, poče da dubi rupu u sredini grudve, a istovremeno prstima, spolja, da izvlači grudvu u nešto visoko. Nešto maltene simetrično. Grudva se protezala u visinu, još više, a njegovi palčevi tonuli su sve dublje, oblikovali prazan prostor unutar ćupa.

Najzad je bilo gotovo.

Osušio je glinu u infracrvenoj pripremnoj peći, a onda dohvatio jednu glazuru, jednostavnu, i ukrasio ćup. Još jednu boju? Odabra drugu glazuru. To je bilo dovoljno. Vreme za peć.

Stavio je ćup u peć koja je bila već ugrejana, zabravio vrata i seo na radnu klupu, da čeka. Ima on dovoljno vremena. Ceo život, ako bude potrebno.

Sat kasnije, tajmer na peći oglasio se jednim 'Pinnng!' Peć se, dakle, sama isključila; ćup je bio gotov.

Azbestnom rukavicom on drhtavo posegnu u još vrelu peć i izvadi ćup, visok, sada plav i beo. Njegov prvi. Ponese ga na sto, pod direktnu svetlost, stavi ga tamo i dobro ga pogleda. Profesionalno oceni umetničku vrednost. Vrednost ovoga što je napravio i, kroz nju, vrednost onoga što će u budućnosti praviti, njegove potonje

keramike koja se kao budućnost prostire pred njim. Keramike koja je, u izvesnom smislu, opravdanje za njegovu odluku da napusti Glimunga i sve ostale. Ponajpre Mali Jojez. Koju je voleo. Čup je bio grozno loš.

Sadržaj

- [1.](#)
- [2.](#)
- [3.](#)
- [4.](#)
- [5.](#)
- [6.](#)
- [7.](#)
- [8.](#)
- [9.](#)
- [10.](#)
- [11.](#)
- [12.](#)
- [13.](#)
- [14.](#)
- [15.](#)
- [16.](#)